

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Noora Ketola & Heli Peltola

”MILLANEN OLO TOSTA TULEE?”

Päiväkodin perheilta tukemassa lasten tunnetaitojen kehitystä osana
kiusaamisen ehkäisyä

Sosiaali- ja terveysala
2020

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Noora Ketola & Heli Peltola
Opinnäytetyön nimi	”Millanen olo tosta tulee?” Päiväkodin perheilta tukemassa lasten tunnetaitojen kehitystä osana kiusaamisen ehkäisyä
Vuosi	2020
Kieli	suomi
Sivumäärä	74 + 8 liitettä
Ohjaaja	Heidi Blom

Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja sen tarkoituksena oli järjestää perheilta yhteistyössä Naantalın kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Perheillä keskityttiin tunnetaitoihin, jotka ovat osa kiusaamisen ehkäisyä. Perheillä tavoitteena oli tukea perheiden hyvinvointia sekä olla osana varhaiskasvatuksen järjestämää tukea perheille. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää toiminnallisilla menetelmillä, miten varhaiskasvatus voi olla tukemassa lasten tunnetaitojen kehitystä ja perheiden tunnekasvatusta. Tämän opinnäytetyön lopputuloksena on laadittu Naantalın varhaiskasvatukseen perheillä malli.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään varhaiskasvatusta, tunnetaitoja, tunnetaitokasvatusta ja kiusaamisen ehkäisyä sekä tunnetaitoja osana kiusaamisen ehkäisyä. Perheillä järjestettiin syksyllä 2020 Naantalın kaupungin varhaiskasvatuksen päiväkotiyksikössä. Perheillä oli toiminnallinen tapahtuma, joka järjestettiin varhaiskasvatuksessa oleville 3–6-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Perheillä osallistui neljä perhettä, kaksi varhaiskasvattajaa sekä päiväkodin johtaja.

Palautteiden perusteella perheillä oli onnistunut tapahtuma, jonka avulla vahvistettiin perheiden tunnetaitokasvatusta sekä varhaiskasvatuksen ja perheiden välistä kasvatuskumppanuutta. Perheillä saatiin hyvää palautetta ja ideoita tunnetaitokasvatuksen edistämiseen varhaiskasvatuksen tuella. Tärkeimmäksi asiaksi perheillä perheille muodostui yhdessä vietetty aika oman lapsen kanssa. Opinnäytetyössä kävi perheillä avulla ilmi, että varhaiskasvatus voisi tukea perheiden tunnetaitokasvatusta järjestämällä vanhempainiltoja, lainaamalla tai tarjoamalla perheille materiaalia, opettamalla tunteiden käsittelystä, pienten kotitehtävien avulla sekä keskusteluilla, jotka painottavat tunnetaitoja.

Avainsanat	varhaiskasvatus, tunnetaidot, tunnetaitokasvatus, kiusaamisen ehkäisy
------------	---

ABSTRACT

Author	Noora Ketola and Heli Peltola
Title	A Family Evening in the Daycare Centre Supporting the Development of Children's Emotional Skills as a Part of the Prevention of Bullying
Year	2020
Language	Finnish
Pages	74 + 8 Appendices
Name of Supervisor	Heidi Blom

This bachelor's thesis was practice-based, and its purpose was to organize a family evening in co-operation with early childhood education in Naantali. Family evening concentrated on emotional skills which are a part of the prevention of bullying. The goal for the family evening was to support the wellbeing of families and be a part of the support provided by early childhood education. The aim of the bachelor's thesis was to clarify how early childhood education could support the development of children's emotional skills and families' emotional education by using practice-based methods. As a result of this bachelor's thesis, a model for family evenings has been created for the early childhood education of Naantali.

The theory part of the thesis addresses early childhood education, emotional skills, emotional education, and prevention of bullying as well as emotional skills as a part of the prevention of bullying. The family evening was arranged in Naantali in the autumn of 2020. The family evening was a practice-based event that was organized for 3-6-year-old children in early childhood education and their families. The participants of the family evening were four families, two early childhood educators, and the head of the kindergarten.

Based on the feedback the family evening was a successful event that strengthened both the emotional education of the families and the educational relationship between early childhood education and the families. Feedback was good and gave ideas on how emotional education could be promoted with the support of early childhood education. The most important aspect of the family evening ended up being the time spent as families. The findings of this bachelor's thesis demonstrated that early childhood education could support families' emotional education by organizing evenings for the parents, loaning and providing material for families, teaching about coping with emotions, discussing emotional skills, and providing little tasks to do at home.

Keywords	Early childhood education, emotional skills, emotional skills education, prevention of bullying
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	10
	2.1 Aikaisemmat tutkimukset	12
	2.2 Naantalın kaupungin varhaiskasvatus.....	14
3	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ PROJEKTINA	16
	3.1 Projektin määritelmä.....	16
	3.2 Projektin vaiheet	16
	3.3 SWOT-analyysi määritelmä.....	17
	3.4 SWOT-analyysi omalle projektille	18
4	VARHAISKASVATUS	20
	4.1 Varhaiskasvatuslaki	20
	4.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	21
	4.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	21
5	EMOTIONAALISET JA SOSIAALISET TAIDOT	23
	5.1 Tunnetaidot	25
	5.2 Tunnetaitokasvatus	26
	5.3 Tunneäly	27
	5.4 Kiusaaminen	27
	5.5 Kiusaamisen ehkäisy.....	29
	5.6 Sensitiivinen aikuinen.....	30
	5.7 Tunnetaidot osana kiusaamisen ehkäisyä	31
	5.8 Varhainen puuttuminen.....	32
	5.9 Perheen rooli	34
	5.10 Tunnerehellisyys	35
	5.11 Positiivinen minäkuva ja itsetunto	36
	5.12 Perheillan toiminnan taustoitus.....	38
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	41

6.1	Perheilta	41
6.1.1	Suunnittelu	42
6.1.2	Toteutus.....	43
6.2	Palaute.....	45
6.2.1	Perheet.....	46
6.2.2	Lapset	50
6.2.3	Varhaiskasvattajat	52
6.3	Luotettavuus ja eettisyys.....	55
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	57
7.1	Perheillan malli	59
7.2	Perheillan kehittämistarpeet sekä huomioitavaa	60
7.3	Jatkotutkimusehdotukset.....	61
8	POHDINTA.....	65
8.1	SWOT-analyysin toteutuminen	67
8.2	Sosiaalialan kompetenssit	68
	LÄHTEET.....	71

LIITTEET

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Naantalin kaupungin organisaatio.	15
Kuvio 2. Perheiden näkökulma varhaiskasvatukseen mahdollisuuksiin tukea perheiden tunnetaitoja.	48
Kuvio 3. Osallistuminen perheiltoihin tulevaisuudessa.	50
Kuvio 4. Lasten kokemukset perheillasta.	51
Kuvio 5. Varhaiskasvattajien näkökulma perheiden tunnetaitojen tukemiseen.	54
Taulukko 1. SWOT-analyysi.	19

LIITELUETTELO

LIITE 1. Saatekirje perheille

LIITE 2. Saatekirje varhaiskasvattajille

LIITE 3. Kutsu

LIITE 4. Ohjelmarunko

LIITE 5. Vanhemman tukisanalista

LIITE 6. Arviointikysymykset

LIITE 7. Stipendi

LIITE 8. Perheillan malli

1 JOHDANTO

Tunteet ovat suuressa osassa lapsen sekä aikuisen jokapäiväistä elämää. Lapsen vasta opetellessa tunnistamaan, nimeämään sekä säätelemään tunteitaan tarvitsee hän vielä vahvasti aikuisen tukea ja neuvontaa. Tunteita ja tunnetaitoja harjoitellaan erityisesti varhaiskasvatuksessa, mutta luonnollisesti myös kotona. Lapsi tarvitsee keinoja tunteiden ilmaisussa sekä ilmapiirin, jossa kaikenlaiset tunteet ovat sallittuja. Lapsi kykenee toimimaan tasavertaisissa vuorovaikutussuhteissa, joissa hän kokee tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi, sitten kun lapsi oppi tunnistamaan omien tunteiden lisäksi muiden ihmisten tunteita sekä säätelemään omia tunnereaktioita.

Tunnetaidoilla on merkittävä rooli myös kiusaamisen ehkäisyssä. Lapsen oppiessa emotionaalisia taitoja, kehittyvät samalla hänen sosiaaliset taitonsa. Sosiaaliset taidot ovat kiusaamisen ehkäisyä ja sen tukemista, että kiusaamista ei esiintyisi. Aikuisen rooli ja tuki ovat tässä kehityksessä merkittäviä tekijöitä, jolloin lasta pystytään näiden taitojen kehittymisessä tukemaan ja uusia asioita hänelle sanoittamaan.

Aiheeseen päädyttiin, sillä tunnetaidot ovat suuri osa-alue lapsen kehitystä. Varhaiskasvatuksessa huomataan yhä useammin, että lapsilla on puutteita tunnetaidoissa. Puutteet tunnetaidoissa taas tarkoittavat sitä, että kiusaamisen todennäköisyys kasvaa. Opinnäytetyössä koetaan tärkeäksi se, että pystytään vaikuttamaan tunnetaitojen tukemisen kautta myös kiusaamisen ehkäisyyn. Perheen rooli haluttiin ottaa mukaan, koska lapsi tarvitsee vielä apua ja tukea tunteidensa tunnistamisessa, nimeämisessä sekä niiden säätelyssä. Opinnäytetyössä halutaan olla varhaiskasvatuksen keinoin tukemassa lasten tunnetaitoja sekä perheiden tunnetaitokasvatusta, jotta tulevaisuudessa kiusaamista kyettäisiin tehokkaammin ehkäisemään.

Opinnäytetyö toteutetaan Naantalın varhaiskasvatuksessa järjestämällä perheilto yhdessä päiväkotiyksikössä syyskuussa 2020. Perheilto on toiminnallinen tapahtuma, joka järjestetään varhaiskasvatuksessa oleville lapsille sekä heidän perheilleen. Opinnäytetyön tavoitteena on päästä toteuttamaan toimintaa perheillan muodossa, joka vahvistaisi lasten tunnetaitoja, perheiden tunnetaitokasvatusta sekä mahdollistaisi varhaiskasvatukselle uudenlaisen yhteistyötavan perheiden kanssa.

Perheillan järjestämisen jälkeen perheillasta laaditaan Naantalin varhaiskasvatuksen käyttöön malli, jossa esitellään järjestetty perheilta ja tuodaan esille huomioitava asioita perheillan järjestämisestä. Mallista tulee löytymään myös materiaalia ja toimintaa varhaiskasvatuksen käyttöön perheillan suunnitteluun ja toteutukseen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään varhaiskasvatusta, tunnetaitoja, tunnetaitokasvatusta, kiusaamista sekä kiusaamisen ehkäisyä. Käsittelyssä ovat siis emotionaaliset sekä sosiaaliset taidot ja niiden laaja kokonaisuus. Kaikkeen liittyy aikuisen sekä vanhempien rooli, joten tätä on tuotu opinnäytetyössä esille. Kiusaaminen ajatellaan myös tunteeksi, jonka vuoksi opinnäytetyössä aihepiiriä on lähestytty varhaisen puuttumisen, tunnerehellisyyden sekä positiivisen minäkuvan ja itsetunnon tarkastelun kautta.

Opinnäytetyö eteni perheillan suunnitelmasta, sen toteutukseen ja lopuksi arvioitiin, jotta perheiltoja voitaisiin tulevaisuudessa kehittää. Vanhemmat sekä varhaiskasvattajat antoivat illasta palautetta, jonka avulla perheiltaa voitiin kriittisesti tarkastella ja esittää muutosehdotuksia. Aihetta on aiemmin lähestytty pääasiassa osallistamalla toimintaan ainoastaan lapset tai tarkkailemalla aikuisten näkökulmaa. Tunnetaitoja sekä kiusaamisen ehkäisyä ei ole myöskään samalla tavalla aikaisemmin yhdistetty, kuin tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyöhön haluttiin tuoda esille molemmat näkökulmat, vaikka kiusaamisen ehkäisy painottuikin konkreettisemmin opinnäytetyön teoriassa.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on järjestää Naantalin kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyössä perheiltä, jossa käsitellään tunnetaitoja osana kiusaamisen ehkäisyä. Perheillä tarkoituksenamme on leikin, sadun sekä yhteisen toiminnan kautta harjoitella tunnetaitoja. Tavoitteenamme on olla osana kehitystyötä ja varhaiskasvatuksen järjestämää tukea perheille tunnetaitokasvatuksesta. Pyrimme selvittämään, miten varhaiskasvatus voi olla tukemassa lasten tunnetaitojen kehittymistä ja täten tukea perheiden tunnekasvatusta. Perheillan avulla pyrimme ehkäisemään kiusaamista, sillä tunnetaidot liittyvät kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn.

Perheillan jälkeen luodaan Naantalin varhaiskasvatukselle malli perheillasta. Mallissa tuodaan esille suunnittelemamme perheiltä ja mitä tulee huomioida perheillan järjestämisessä. Malliin tulee myös muuta materiaalia mistä perheillan kokonaisuus voidaan koostaa. Mallissa on tunnetaitoihin ja kiusaamisen ehkäisyyn liittyviä vinkkejä varhaiskasvattajille ja muille aiheesta kiinnostuneille.

Tunnetaitojen harjoittelu on keino auttaa lasta oppimaan ja ymmärtämään paremmin omien tunteidensa lisäksi muidenkin tunteita. Lisäksi lapsi oppii tunteiden ilmaisua sekä säätelyä. Vuorovaikutustaidot ja kyky olla toisille parempi kaveri kehittyvät myös, kun lapsi hallitsee tunnetaitoja. Lapsi tarvitsee hyvää ja turvallista vuorovaikutusta, jotta hän voi oppia tunnetaitoja. Vanhempien ollessa lastensa asiantuntijoita, osaavat he parhaiten tukea ja ohjata lastaan asioissa, joissa lapsi tarvitsee vahvistusta. Tunteiden nimeäminen, ilmaisu sekä säätelyyn liittyvät taidot ovat sellaisia, joita yhdessä vanhemman kanssa voidaan harjoitella. Käytännössä vanhempi voi siis esimerkiksi sanoittaa lapsen tunteita eli auttaa nimeämään tunnetiloja lapselle konkreettisesti. (Oppi&iilo 2020.) Vanhempien tuominen päiväkotiin ja yhdessä tekeminen tukee tavoitettamme kehittää lapsen tunnetaitoja ja perheiden tunnetaitokasvatusta.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on täydentää ja tukea kodin kasvatustehtäviä. Varhaiskasvatus toimii yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa tukien lapsen tasapainoista kehitystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen ja kodin vä-

linen yhteistyö on ensisijaisen tärkeää lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. (Opettajien Ammattijärjestö OAJ 2020.) Perheillan tavoitteena on tukea perheen hyvinvointia sekä luoda uudenlainen mahdollisuus varhaiskasvatukseen ja kodin yhteistyölle. Yhteisen tekemisen merkitys niin lasten kuin vanhempienkin näkökulmasta painottui erityisesti, koska perheilta järjestettiin syyskuussa 2020 kesäloman jälkeen lasten palatessa takaisin varhaiskasvatukseen, mahdollisesti jopa uusiin ryhmiin.

Päädymme aiheeseen ”Päiväkodin perheilta tukemassa lasten tunnetaitojen kehitystä osana kiusaamisen ehkäisyä”, koska halusimme ymmärtää tunnetaitojen merkitystä kiusaamisen ehkäisyssä paremmin sekä päästä toimimaan yhdessä perheiden kanssa. Lähestyimme aihetta varhaiskasvatuksen näkökulmasta ja lähdimme tarkastelemaan, miten perheiltojen avulla kyetään tukemaan perheiden tunnetaitokasvatusta. Lapsen tunnetaitojen kehittyminen on tärkeä osa kiusaamisen ehkäisyä, jossa kodilla on keskeinen rooli, vaikka kiusaamista esiintyykin varhaiskasvatustyöympäristössä (Repo 2015, 213).

Kiusaaminen on aina puhuttava aihe ja siihen on tärkeä puuttua jo varhaisessa vaiheessa. Sekä tunnetaidot että kiusaamisen ehkäisy kiinnostavat meitä ajankohtaisuutensa ja aiheiden tärkeyden vuoksi. Kiinnostuimme aiheista, sillä sosionomi tulee tekemään paljon töitä tunnetaitojen parissa työkentästään riippumatta. Varsinkin varhaiskasvatuksessa tehdään paljon yhteistyötä lasten perheiden kanssa, jolloin tärkeänä osa-alueena pidimme myös perheiden osallistamista. Meille oli tärkeää selvittää tunnetaitojen roolia kiusaamisen ehkäisyssä, jotta voimme paremmin ymmärtää aihepiiriä.

Tunnetaidot sekä kiusaamisen ehkäisy kiinnostivat meitä molempia, mutta molempien kokonaisuuksien ollessa niin laajoja jouduimme luonnollisesti aihetta rajamaan. Painotamme opinnäytetyössämme tunnetaitoja, mutta keskityimme myös siihen, millä tavoin tunnetaidot ovat osana kiusaamisen ehkäisyä. Päädymme siihen, että perheillan pääpainona ovat tunnetaidot ja vanhempien tunnetaitokasvatuksen tukeminen. Kiusaamisen ehkäisy tulee opinnäytetyössämme esiin teorian muo-

dossa. Toisaalta perheilta yhteisöllisenä tapahtumana myös osaltaan ehkäisee kiusaamista. Tällä tavoin pystyimme yhdistämään kaksi laajaa kokonaisuutta niin, että kiusaamisen ehkäisy ei jää täysin varjoon vaan sillekin löytyy tilaa työssämme.

2.1 Aikaisemmat tutkimukset

Alegre (2011, 56-62) kirjoittaa tutkimuksessaan lasten tunneälystä ja positiivisista vaikutteista sen kehittymiseen. Alun perin tunneäly on nähty kykynä huolehtia itsestä, ymmärtää sekä säännellä omia tunteitaan, jolloin omien ajatuksien ja käyttäytymisen ohjaaminen mahdollistuu. Tunneälyn omatessa positiivisia vaikutuksia sekä ollessa herkkä ympäristön vaikutteille on tärkeää tutkia, kuinka lapset voivat kehittää tunneälyään. Subjektiivinen hyvinvointi, fyysinen ja psykologinen terveys, henkinen kyky, positiiviset luonteenpiirteet ja akateemiset saavutukset olivat tutkimuksessa ilmi tulleita positiivisia lopputulemia, joiden havaittiin olevan yhteydessä tunneälyyn. (Alegre 2011, 56-62.)

Surakka (2013, 3, 88) kirjottaa pro-gradu tutkielmassaan Tunnemuksu -ohjelma tutkimustuloksistaan. Tutkimuksessa oli tullut ilmi, että tunnetaitoja lapset tuovat ilmi eri tavoin ollessaan vuorovaikutuksessa keskenään kuin verrattaessa lapsen ja aikuisen välillä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Päiväkodin arjessa aikuisen kanssa tapahtuvissa vuorovaikutustilanteissa, kuten ohjaustilanteissa, huomattiin tapahtuvan huomattavasti enemmän omien tunteiden nimeämistä ja sanoittamista kuin lasten kesken tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Lapset aikuisen kanssa kykenivät sanoittamaan myös toisen henkilön sekä kuvan hahmon tunteita, kun taas lasten välisessä keskustelussa he nimesivät pääasiassa henkilökohtaisia tunteitaan. Tämän vuoksi on merkityksellistä perheen osallistuminen ja erilaisten tilanteiden mahdollistaminen, joissa tunteita päästään käsittelemään. Tunteiden käsittelyn mahdollisuus tarjotaan perheillä niin lapselle, vanhemmalle, kuin mahdollisesti sisaruksillekin ja lapsi pääsee tunteita käsittelemään heistä jokaisen kanssa.

Lahdenperän (2018) opinnäytetyössä käsitellään hänen itse luomiaan Kisu-Katin tunnekortteja, joita on testattu yhdessä varhaiskasvattajien kanssa korttien suunnitteluvaiheessa. Tarkastelussa olivat tunnetaitojen kehitys ja aikuisen rooli. Tarkoituksena oli tehdä yksinkertaisia materiaaleja ja harjoituksia sisältävä toiminnallinen

työväline tunnetaitojen harjoitteluun. Palautetta tunnekorteistaan ja niiden sopimisesta lapsille sai hän ennen korttien konkreettista käyttöönottoa kehitysprosessi vaiheessa. Varhaiskasvattajat kertoivat tunnekorttien herättäneen uteliaisuuden lapsissa ja heidän olleen motivoituneita korttien kautta seuraamaan toimintaa. Eläinhahmot vetoavat kohderyhmään mieleenpainuvina ja auttavat mielikuvituksen avulla eläytymään toisen asemaan, jolloin lapsille vaikeiden tilanteiden käsittely helpottuu. Työstä saatiin syitä ja tietoa, miksi tässäkin opinnäytetyössä kannattaa hyödyntää tunnetaitokorteissa esimerkiksi juuri eläinaiheisia kortteja.

Köngäs (2018, 5) on julkaissut akateemisen väitöskirjan, joka on etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata, miten lasten tunneäly tulee esiin päiväkodissa. Tutkimuksen tavoite oli auttaa ymmärtämään, millaisia mahdollisuuksia on vahvistaa lasten tunneälyä päiväkodissa. Tutkimus toteutettiin kolmessa päiväkodissa ja tulokset olivat yhtenäisiä kaikissa päiväkodeissa. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että tunneäly toimii kantavana tekijänä lasten vertaiskulttuurissa ja lasten tunneälytaidot ovat merkittävä osa lasten emotionaalista kehitystä. Päiväkotiarjessa on monia tilanteita, jotka tekevät mahdolliseksi tunneällyn kehityksen. Tutkimus jakaa työkaluja uudistaa päiväkodin toimintamalleja lisäämällä pedagogista osaamista. Tutkimus antaa opinnäytetyön kannalta tärkeää tietoa tunneällyn merkityksestä ja kehittämisestä.

Aatamilan ja Ojalan (2013) opinnäytetyössä selvitettiin miten, missä muodossa ja miksi päiväkodissa esiintyy lasten välistä kiusaamista. Opinnäytetyössä on kartoitettu keinoja, joilla varhaiskasvattajat puuttuvat ja ennaltaehkäisevät lasten välistä kiusaamista. Keskeisiin tutkimustuloksiin kuuluivat suvaitsevaisuuskasvatus, kasvatuskumppanuus, yhteisöllisyyden ja sosiaalisten taitojen opettamisen merkitys, yhteiset toimintatavat kiusaamiseen puuttuttaessa sekä lasten havainnointi. Kasvatuskumppanuuden näkökulmasta tarkastellessa vanhempien esimerkillä on suuri vaikutus lapseen ja siihen, miten lapset ymmärtävät erilaisuutta. Suvaitsevaisuuskasvatus myös kodeissa lisäisi erilaisuuden sietoa ja asioihin tarttuminen ja puuttuminen kotona ennaltaehkäisisi lasta käyttämästä kiusaamiskeinoja. Suvaitsevaisuuskasvatukseen kuuluu myös avoin vuorovaikutus, jolloin kiusaamisesta keskus-

tellaan lasten kanssa esimerkiksi satujen avulla. Lisäksi vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen opettelu sekä positiivinen palaute hyvästä käyttäytymisestä ovat osana suvaitsevaisuuskasvatusta. Näitä osa-alueita pyrittiin huomioimaan opinnäytetyötä kirjoittaessa sekä toimintaa suunnitella ja sitä toteuttaessa.

2.2 Naantalın kaupungin varhaiskasvatus

Naantalissa on yhteensä 14 päiväkotia, joista seitsemässä järjestetään esiopetusta. Naantalissa toimii yksi integroitu erityisryhmä, jossa on 12 paikkaa. Perhepäivähoitajia on kaupungissa 15. Varhaiskasvatuksen avoin toiminta Naantalissa sisältää mm. perheryhmiä ja -valmennusta, dialogista vauvatanssia, taaperorytmiikkaa, pienryhmiä äidille ja vauvoille sekä ryhmäneuvola. Naantalın kaupungin päiväkoedeissa on hoidossa 747 lasta, perhepäivähoidossa 57 lasta ja vuorohoidossa 33 lasta. (Naantalın kaupungin varhaiskasvatus 2019.)

Hallinnon henkilökuntaan kuuluu varhaiskasvatuksen johtaja, joka johtaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen johtajan alaisuudessa toimivat varhaiskasvatuksen esimies ja hallinnolliset aluepäiväkodinjohtajat, jotka johtavat alueensa päiväkotiteja, esiopetusta ja perhepäivähoitoa. Työntekijöitä on varhaiskasvatuksen listoilla n. 200, joista reilu sata toimii ns. lastenhoitaja statuksella. Varhaiskasvatuksen opettajan vakansseja on 55, konsultoivia erityisopettajia 3 ja 2 ryhmässä toimivaa erityisopettajaa. Varhaiskasvatuksessa on käynnistetty uutena mm. varhaiskasvatuksen perhetyö -työmuoto. Naantalın kaupungin organisaatiokuvan (kuvio 1) mukaan varhaiskasvatus kuuluu sivistyspalveluiden alle. Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä myös muiden sivistyspalveluiden lisäksi esimerkiksi eri sosiaali- ja terveystyöpalveluiden kanssa. (Naantalın kaupungin varhaiskasvatus 2019.)

Kuvio 1. Naantalin kaupungin organisaatio.

3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ PROJEKTINA

Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämän kehittämistyö, jonka tavoitteena on ohjeistaa, opastaa, järjestää ja järjeistää käytännössä tapahtuvaa toimintaa. Työn toteutustapa määräytyy tilaajan ja kohderyhmän mukaan. Toiminnallinen opinnäytetyö sisältää toiminnallisen osuuden ja opinnäytetyön raportin, joka käsittää prosessin dokumentoinnin ja arvioinnin. (Saastamoinen, Vähä, Alahuhta & Pääatalo 2018.) Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisilla menetelmillä, sillä toiminnan toteuttamisen ajateltiin tukevan teorian oppimista. Tätä kautta päästiin hyödyntämään teoriaa käytännössä.

3.1 Projektin määritelmä

Projekti on haastava, kertaluontoinen, tiimityönä tehtävä työ, mikä vaatii tavallista enemmän puurtamista. (Agendum 2019). Projektilla on tarkka alkamis- ja päättymisajankohta ja se määritellään ennalta suunnitelluksi hankkeeksi päämäärän saavuttamiseksi (Mikä on projekti? 2012). Projekti voidaan määritellä myös ongelmaksi, jolle on suunniteltu ratkaisua (Helsingin Yliopisto 2006). Projektin on määritellyt Project Management Body Of Knowledge (PMBOK 1996) näin: "Projekti on sarja ainutlaatuisia, monimutkaisia ja toisiinsa kytkeytyviä toimintoja, joilla on yksi tavoite tai päämäärä ja jotka pitää toteuttaa määrättyssä ajassa, määrättyllä budjetilla ja määrättyjen spesifikaatioiden mukaan" (Helsingin Yliopisto 2006).

3.2 Projektin vaiheet

Projekti jaetaan yleensä neljään eri vaiheeseen, joita ovat aloitus, suunnittelu, toteutus ja päättäminen. Ensimmäinen vaihe on projektin aloitus, joka pitää sisällään projektin tarpeen tunnistamisen ja määrittelyn. Tarpeen selvittyä, tulee määritellä projektille konkreettiset tavoitteet. Aloituksessa laaditaan myös projektille alustava aikataulu ja arvioidaan projektin työmäärää. (Visma Solutions 2019.)

Projektin seuraava vaihe on tarkan projektisuunnitelman laatiminen. Projektisuunnitelma kattaa projektin kannalta kriittisimpien asioiden etenemis- ja toteutumis-

suunnitelmat. Suunnitteluvaiheessa tehdään myös projektille tarkka aikataulu-, työmäärä- ja kustannusarvio. Suunnitteluvaiheessa on myös tärkeää analysoida projektin riskit ja varmistaa, että jokainen projektiin osallistuva ymmärtää tavoitteet, vaiheet ja toteutussuunnitelman. (Visma Solutions 2019.)

Projektin kolmas vaihe on toteutusvaihe, jossa suunnitelmat ovat selviä ja on aika aloittaa tekemään projektia suunnitelman mukaisesti. Toteutusvaiheessa voi olla mahdollista, että suunnitelmasta poiketaan tai sitä muutetaan. Tämä pitää hyväksyä, eikä se tarkoita automaattisesti projektin epäonnistumista. (Visma Solutions 2019.)

Projektin viimeinen vaihe on sen päättäminen. Projekti on valmis ja projektin tulos annetaan asiakkaalle tai otetaan omaan käyttöön riippuen projektin yhteistyökumppaneista. Projektista laaditaan loppuraportti, josta saadaan hyödyllistä tietoa seuraavia projekteja varten. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen kuuluu projektin päätösvaiheeseen. (Visma Solutions 2019.)

3.3 SWOT-analyysin määritelmä

SWOT-analyysiä eli nelikenttäänalyysiä käytetään apuna selvittäessä projektin vahvuuksia ja heikkouksia sekä projektin mahdollisuuksia ja uhkia (Suomen Riskienhallintayhdistys 2019). Vahvuuksilla ja heikkouksilla kuvataan projektin nykytilannetta ja sen sisäisiä tekijöitä, joihin henkilöt kykenevät itse vaikuttamaan. Mahdollisuuksilla ja uhilla kuvataan projektin tulevaisuutta ja ulkoisia tekijöitä, joihin ei pystytä vaikuttamaan. (Innokylä 2013.) Nelikenttärudukko mahdollistaa oman toiminnan vaivattoman arvioinnin. Analyysin avulla mm. vahvuuksia pystytään vahvistamaan ja hyödyntämään projektissa, kun taas heikkouksia pystytään korjaamaan tai parantamaan. (Suomen Riskienhallintayhdistys 2019.)

3.4 SWOT-analyysi omalle projektille

Vahvuuksia työssä ovat työparilta saatu tuki niin opinnäytetyön toteutuksessa kuin päätöksenteossakin. Vahvuutena on työparin kanssa yhteinen kiinnostus aihetta ja itse työkenttää kohtaan. Opinnäytetyössä käsiteltävien aiheiden vahvuuksiin kuuluu se, että niistä löytyy kattavasti tietoa niin internetistä kuin kirjallisuudestakin. Motivaatio aiheita sekä toteutettavaa toimintaan kohtaan ovat osana vahvuuksia samassa määrin, kuin yhteistyötahon ja itse tekijöiden sitoutuminen projektiin.

Kehittämialueiksi ja/tai -kohteiksi voidaan lukea toiminnan suunnittelu. Työssä tulisi osata ajoittaa toiminta oikein sekä huomioida eri ikäryhmien tarpeet. Kehittämiskohteeksi voidaan ajatella uskalluksen kysyä riittävän ajoissa ongelmien ilmetessä prosessin aikana. Tällöin voitaisiin myös ennakoida sitä, ettei prosessi jää paikalleen tai tieto puutteelliseksi. Joissain tilanteissa päätöksenteon sujuvuus voi olla haastavaa, jolloin omaan tehokkuuteen tulee enemmän kiinnittää huomiota ja tehdä rohkeita päätöksiä ilman turhia epäröintejä.

Mahdollisuuksina opinnäytetyössä nähdään se, että työn tekijät pääsevät kokeilemaan ja toteuttamaan jotain uutta. Suuressa roolissa on työskentely parin kanssa ja sitä kautta saatu tuki auttaa vaikeissakin tilanteissa. Mahdollisuudeksi ja työtä tukeväksi voimavaraksi voidaan ajatella toimiva yhteistyö kentän kanssa sekä kokemuksen jalkauttaminen varhaiskasvatushenkilöstölle. Työn toteuttajilla on myös mahdollisuus päästä kokeilemaan jotain uutta ja oppimaan tehdyistä virheistä, joita toiminnassa, sen suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa mahdollisesti ilmenee.

Uhiksi opinnäytetyötä tehdessä voivat muodostua pitkä välimatka Naantaliin, sekä aikataulujen yhteensovittaminen kevätlukukauden ollessa koulun puolesta todella kiireinen. Yllättävät elämänmuutokset tai -tapahtumat, kuten esimerkiksi muutokset nykyisessä elämäntilanteessa tai pitkä sairastuminen voivat vaikuttaa prosessin etenemiseen ja olla sille uhkia.

Taulukko 1. SWOT-analyysi.

<p>VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toiselta saatava tuki - Kiinnostus aihetta ja kenttää kohtaan - Laaja tiedonmäärä aiheista/Kattava kirjallisuus - Motivaatio toimintaa kohtaan - Yhteistyötahon ja tekijöiden molemminpuolinen sitoutuminen projektiin 	<p>KEHITTÄMISALUEET/-KOHTEET</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uskallus kysyä jo aikaisessa vaiheessa, jolloin ei jää prosessissa paikalleen - Toiminnan suunnittelu - Joissain tilanteissa päätöksenteon sujuvuus
<p>MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uuden kokeilu ja toteuttaminen - Parityöskentely ja toiselta saatu tuki - Toimiva yhteistyö kentän kanssa - Kokeilusta ja virheistä oppiminen - Kokemuksen jalkauttaminen varhaiskasvatushenkilöstölle 	<p>UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pitkä välimatka, sekä aikataulujen yhteensovittaminen - Kiireinen kevätlukukausi - Yllättävät elämänmuutokset tai -tahtumat

4 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on alle kouluikäisen lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon yhteisesti muodostamaa kokonaisuutta. Varhaiskasvatuksessa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. Ensisijaisesti varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä, tuotettaessa ja siitä päätettäessä on huomioitava lapsen etu. (L540/2018.)

Varhaiskasvatus tukee lasten hyvinvointia ja on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on täydentää ja tukea kotien kasvatustehtävää. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja ehkäisee syrjäytymistä. Lasten osallisuus sekä aktiivinen toimijuus yhteiskunnassa vahvistuu varhaiskasvatuksessa opittujen tietojen ja taitojen kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7 & 14.) Lapsen itsesäätelytaitojen sekä negatiivisten tunteiden hallinnan opettelu ovat keskeisimpiä varhaiskasvatuksen tehtäviä. (Repo 2013, 19).

4.1 Varhaiskasvatustilanne

Varhaiskasvatustilanne (L540/2018) ohjaa varhaiskasvatusta ja siinä säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta. Varhaiskasvatustilanteissa määritellään varhaiskasvatuksen tavoitteet. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää jokaisen lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatustilanteiden (L540/2018) mukaan varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustilanteita sovelletaan kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palvelutuottajan järjestämään tai tuottamaan päiväkotitoimintaan ja perhepäivähoitoon.

Varhaiskasvatustilanne määrittää, että varhaiskasvatustilanteiden tulee olla kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen huomioiden lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset. Toimitiloissa ja toimintavälineissä pitää turvallisuuden lisäksi

huomioida myös esteettömyys. Varhaiskasvatuksessa lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja kaikelta muulta häirinnältä. (L540/2018.)

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, joka ohjaa varhaiskasvatuksen toimintaa ja jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat tulee laatia. Varhaiskasvatussuunnitelmaakonaisuus koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset kaikkien varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, oppimiselle ja kehitykselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7.)

Varhaiskasvatusta toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteutumista ja kehittämistä ja siinä määrätään varhaiskasvatuksen toteutumisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä. Myös monialainen yhteistyö sekä varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välinen yhteistyö määritellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 8.)

4.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää. Huoltajien ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Kasvatusyhteistyötä tukee luottamuksen rakentaminen ja tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä kaikkien keskinäinen kunnioitus. Huoltajien kanssa keskustellaan kasvatustyöhön liittyvistä asioista, kuten arvoista, tavoitteista ja vastuista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 34.) Huoltajille on annettava säännöllisesti mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (L540/2018).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 34) tuodaan esiin, että huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa antaa tukea henkilöstön työlle ja vahvistaa yhteisöllisyyttä sekä tukee huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Yhteistyö huoltajien ja henkilöstön kesken on vuorovaikutteista ja luo pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Erityisen tärkeää on luottamuksellisen ilmapiirin rakentaminen huoltajien ja henkilöstön välille, sillä se mahdollistaa yhteistyön myös haastavissa tilanteissa.

5 EMOTIONAALISET JA SOSIAALISET TAIDOT

Sosiaaliset taidot tarkoittavat kykyä tulla toimeen muiden ihmisten kanssa. Sosiaaliin taitoihin kuuluu muun muassa kyky analysoida sosiaalisia tilanteita, kyky ymmärtää, miten niihin on päädytty, kyky käsittää muiden mielialoja ja kyky tehdä kompromisseja. (Keltikangas-Järvinen 2012, 49-50.) Lapset, jotka hallitsevat hyvin sosiaalisia taitoja, pystyvät yhteistoimintaan muita paremmin sekä pystyvät solmimaan ja ylläpitämään hyviä ystävyysuhteita (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 24).

Sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttaa elinympäristö, lapsuuden kokemukset ja luonteenpiirteet (THL 2018). Sosiaaliset taidot opitaan kokemusten ja kasvatuksen kautta, vaikka sosiaalisuus onkin synnynnäinen luonteenpiirre. Sosiaalisten taitojen oppiminen alkaa lapsuudessa varhaisessa vaiheessa. Sosiaalisia taitoja opitaan kotona vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa sekä kodin ulkopuolella saman ikäisiltä lapsilta ja lapselle uusilta aikuisilta. Pienen lapsen vieminen päiväkotiin usein selitetään sillä, että lapsi oppii siellä sosiaalisia taitoja. (Keltikangas-Järvinen 2012, 70.)

Sosiaalisten taitojen kulmakivi on empatia, jota tarvitaan kaikissa ihmissuhteissa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Empatialla tarkoitetaan kykyä eläytyä toisen ihmisen tunteisiin ja se on toisten ihmisten tunteiden tunnistamista, huomioimista sekä niihin vastaamista. (Mieli 2020.) Empatiakyky on lähtökohta sille, että lapsi motivoituu toimimaan tavalla, jolla on myönteisiä seurauksia. Empatian tuntemisen edellytys on se, että lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään omia tunteitaan. Omien tunteiden ymmärtäminen mahdollistaa sen, että lapsen on helpompi tulkita ja lukea toisten tunnereaktioita oikealla tavalla ja reagoida niiden mukaan. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 24.)

Sosiaalisten taitojen puuttuminen voi johtaa aggressiiviseen käytökseen. Onnistuttuaan kerran pääsemään aggression avulla päämäärään, pyrkii lapsi turvautumaan tähän keinoon uudelleen. Aggressiivinen käytös vahvistaa itse itseään, sillä lapsi havaitsee, että niin pääsee nopeasti päämäärään ja näin kannattaa jatkossakin toimia. Lapsen kyky ymmärtää seuraukset ja toisen lapsen tunteet kehittyvät vasta en-

nen esikouluikä, joskin jo nuorempi lapsi ymmärtää jossain määrin tekojensa seuraukset ja annetut rangaistukset. Kaikenikäisten lasten aggressiivisuuteen tulee puuttua heti. (Keltikangas-Järvinen 2010, 66-68.)

Tunteet ovat sisäisesti koettuja tuntemuksia, jotka ilmenevät toiminnassa (Puolimatka 2011, 328). Tunteet vaikuttavat huomion ohjautumiseen, keskittymiseen, muistiin, päättelykykyyn, energisyyteen ja ne voivat edistää tai ehkäistä oppimista monin tavoin (Lahtinen & Rantanen 2019, 19). Useisiin tunteisiin kuuluu yhtenä tekijänä taipumus käyttäytyä tietyllä tavalla. (Puolimatka 2011, 333).

Tunteet auttavat rakentamaan sosiaalisia suhteita. Tunteet toimivat ihmisen sisäänrakennettuna kompassina, joka kertoo, milloin lähestyä toista ihmistä, perääntyä jostain tilanteesta tai pyytää toiselta anteeksi. (Howe 2008, 34.) Arvioimme tilanteita, olosuhteita ja eri toimintoja tunteiden pohjalta. Tunteet varoittavat meitä tai kehottavat meitä tekemään jotakin. (Puolimatka 2011, 335-336.)

Jotkut tunteet nähdään usein negatiivisina tai satuttavina. Lapselle tärkeä opettaa, että kaikki tunteet, sekä negatiiviset, että positiiviset tunteet ovat sallittuja, vaikka kaikkia tekoja tunteiden vallassa ei sallittaisikaan (Peltonen 2005, 154). Tunteet koetaan sekä fysiologisesti, että psykologisesti ja niiden ajatellaan johtavan joko lähestymis- tai välttelyreaktioon. Ihmisellä on paljon enemmän negatiivisia kuin positiivisia tunteita. Negatiiviset tunteet usein päihittävät positiiviset tunteet ja painavat raskaammin, kun arvioimme toisia ihmisiä ja tilanteita. (Howe 2008, 26-27.)

Tunnetaiturin välineisiin kuuluvat äänenpaino, sana, kosketus, teko tai tekemättä jättäminen, asento, ilme sekä ele. Usein syyllystytään ajattelemaan, että ainoastaan henkilön, joka kykenee puhumaan tunteistaan, hallitsee tunnetaidot, vaikka toiselle viestin välittämistä ja tunteiden kokemista ei voida rinnastaa ainoastaan kykyyn tuottaa puhetta. (Peltonen 2012, 17.)

5.1 Tunnetaidot

Tunnetaidoilla tarkoitetaan sellaisia taitoja, joita käytämme päivittäin vaistomaisesti ja tietoisesti. Tunnetaidot linkittyvät sosiaaliseen käyttäytymiseemme ja ohjaavat tekojamme, päätöksiämme, ajatuksiamme ja unelmiamme. (Peltonen 2005, 12.) Tunnetaitoja voi opetella, oppia ja kehittää läpi elämän (Tunne & Taida 2019).

Lahtinen ja Rantanen (2019, 26) kertovat, että tunnetaidoilla tarkoitetaan niitä kaikkia taitoja, joita käytetään, kun yritetään vaikuttaa siihen, miltä itsestä tai toisesta ihmisestä tuntuu. Hyvillä tunnetaidoilla tarkoitetaan sitä, että osaa tiedostaa ja ymmärtää tunteet, jotka eri tilanteisiin liittyvät sekä osaa toimia niin, että tunteet tulevat huomioiduksi. Kaikkien tilanteiden taustalla on erilaisia tunteita, jotka tulee ottaa jollain tapaa huomioon tilanteen käsittelyssä.

Omien tunteiden havaitseminen ja tiedostaminen on tunnetaitojen perusta. On hankala ymmärtää toisten tunteita, jos omien tunteiden tiedostaminen on heikkoa. (Mieli 2019.) Tunnetaidot ovat edellytys kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille ja tunnekokemuksien käsittely vaikuttaa suoraan käyttäytymiseen. Tunnetaitoihin kuuluu muun muassa tunteiden tunnistaminen, sietäminen, säätely, purkaminen ja käsittely sekä ilmaiseminen. (Tunne & Taida 2019.) Tunnetaitojen avulla säädellään koettuja tunteita, niiden voimakkuutta ja niiden ilmaisua (Lahtinen & Rantanen 2019, 26).

Tunnetaidot muodostuvat tiedoista ja taidoista. Tiedoilla tarkoitetaan sitä, että tietää miltä itsestä tai toisista tuntuu. Tietoon kuuluu myös se, että hahmottaa miten tunteet vaikuttavat toimintaan ja miten omassa toiminnassa tunteet voi ottaa huomioon. Taidoilla tarkoitetaan kykyä viedä tiedot käytäntöön, eli sitä, että osaa ajatella ja toimia tunteet huomioiden. Tunnetaitojen kehittämisessä on tärkeä rooli sekä tiedoilla, että taidoilla. Tunteen säätelyssä auttaa usein jo tietoisuus tunteesta ja sen vaikutuksista ajatteluun ja toimintaan. (Lahtinen & Rantanen 2019, 28.)

Lapsesta tulee taitava sosiaalinen toimija, kun hän oppii hallitsemaan sekä omat, että muiden tunteet. Tämä pitää sisällään tunneherkkyyden, tietoisuuden tunteista ja oman toiminnan refleктоimisen. Sosiaalinen toimijuus vaatii ymmärrystä siitä, mikä aiheuttaa tunteet ja miten tunteet vaikuttavat meihin ja käyttäytymiseemme.

Sosiaalisiin vaikeuksiin joutuvat usein ne, jotka kokevat hankalaksi tunteiden tunnistamisen ja säätelyn. (Howe 2008, 44.)

Pienillä lapsilla tunteita on paljon ja he näyttävät ne avoimesti. Lapselle tunteiden ymmärtäminen on usein vaikeaa. Lapsi ei vielä osaa tunnistaa mitä kaikki tunteet ja olotilat tarkoittavat ja miten niiden kanssa tulee toimeen. (Väestöliitto 2020.) Lapsi tarvitsee aikuisen mallia ja tukea tunnetaitojen kehittämiseen. Lapsi oppii tunnetaitoja arjen tilanteissa tapahtuvan ohjaamisen, tunteiden kohtaamisen ja niiden kanssa toimimisen myötä. (Tunnet & Taida 2020.) Lapsen oppimista edistää myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22).

5.2 Tunnetaitokasvatus

Tunnetaitokasvatus on tietoista lasten tunnetaitojen kehityksen tukemista, jonka avulla voidaan saada lapsen sisällä myllertävät tunteet tunnistettavaan muotoon (Kullberg-Piilola 2005, 18-19). Tunnetaitokasvatukseen kuuluu, että aikuinen kertoo lapselle tunteista ja siitä, miltä ne tuntuvat ja miksi niitä tulee. Tärkeää on myös kertoa, että tunteet eivät ole vaarallisia ja menevät ohi joko itsestään tai ohjailtuna. (Väestöliitto 2020.) Tunnetaitokasvatuksessa on tärkeää kehittää lapsen kykyä tunnistaa, ilmaista ja harjoitella tunteita, mikä mahdollistaa sen, että lapselle syntyy hyvä pohja tunnevalmiuksille (Puolimatka 2011, 349).

Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuus kehittää tunnetaitojaan yhdessä muiden kanssa. Varhaiskasvatuksessa lasten tunnetaitoja vahvistetaan opettelemalla havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Tunnetaitokasvatuksessa lapsia myös ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan sekä omaa että toisten kehoa. Tunteiden ilmaisu ja itsesäätely ovat myös asioita, joita harjoitellaan varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21, 26.) Lapsen on tärkeää oppia näyttämään, kokemaan ja tunnistamaan omia tunteitaan, mutta lapsen tulee kyetä myös omien tunteidensa hillitsemiseen. (Peltonen 2005, 13).

Kärkkäinen (2017, 20-21) kirjoittaa, että lapsen lähimmät suhteet muodostavat perustan sille, että lapsi oppii huomaamattaan tunteiden kanssa elämistä. Luontaiset

opit voivat ohjata lasta tasapainoiseen tunne-elämään. Toisaalta lähisuhteiden opit voivat olla myös rajoittavia tai vaikeuttaa elämässä myöhemmin. Kodin rajoittava oppi tunnetaidoista voi hidastaa lapsen tunne-elämän kehitystä. Tunneasioiden lainalaisuuksia lapsi oppii elämänsä aikana suhteissa toisten ihmisten kanssa. Lapsi harjaantuu tunnetietoisuuteen ja osaa tunnistaa ja nimetä tunteita itsessään ja muissa, kun hän kasvaa turvallisissa ja lämpimissä ihmissuhteissa.

5.3 Tunneäly

Tunneälyyn sisältyy tunteista tai tunteiden kanssa järkeilyn kyky sekä muuta älykkyttämme parantava myönteinen vaikutus emotiosysteemiin. Tätä havainnollistavat siis ihmisillä aivokuvantamisella todistettavat aivoissa olevat yhteydet, joiden avulla eri tilanteissa poikkeavaa käyttäytymistämme voidaan selittää tunnetilanteissa sekä miten tietoisella tunnetyöskentelyllä kykenemme kehittämään tunnekykyjen yhteyksiä vaikuttaen positiivisesti muihinkin älykkyyden osa-alueisiin. (Köngäs 2019, 29.)

Ihmisen aivoissa on toisistaan erillään olevia alueita, jotka vastaavat tunnereaktioiden saavuttamisesta. Tunteiden kulku mahdollistuu näillä aivojen alueilla niiden ollessa yhteydessä ja niiden muodostaessa siltoja toisiinsa monenlaisilla hermoraadoilla. Tunneäly on konnektomi, sillä tunnealueita on aivoissa useita ja tunneäly yhdistää niitä. (Köngäs 2019, 36.)

Tunneälyllä tarkoitetaan siis neurologista valmiutta, joka on aivojen kyky tunteiden vastaanottamiseen, ymmärtämiseen sekä niiden käsittelyyn. Tunneäly on kyky kehittää aivojen valmiuksia niin, että yksilö kykenee säätelemään tunneprosessejaan ja tunnereaktioitaan, jotta näillä taidoilla ja niiden säätelyllä kykenisi edistämään omaa ja yhteisön hyvinvointia. Tunneäly edistää ymmärrystä siitä, miksi sosiaalisissa tilanteissa sekä tilanteissa, jotka herättävät tunteita on käyttäytyttävä noudattaen tiettyä toimintamallia. (Köngäs 2019, 36.)

5.4 Kiusaaminen

Kiusaamisen määrittely ei aina ole helppoa tai yksiselitteistä. Kiusaaminen voi tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 3.) Kiusaaminen voi

olla esimerkiksi lyömistä, tönimistä, haukkumista tai pilkkaamista. Myös yksin jättäminen, ilkeät puheet ja mikä tahansa toiminta, jolla pyritään vahingoittamaan tai loukkaamaan toista on kiusaamista. (MLL 2017 a.) Leikkimielinen kiusoittelu voi jonkun kokemana olla kiusaamista, kun taas toisen kokemana kiusaamista on vain pahantahtoinen ja tarkoituksenmukainen kiusaaminen. Ominaista kiusaamiselle on toistuvuus, jatkuvuus ja systemaattisuus. Kiusaamisen alettua se siis usein toistuu samassa tai vaihtuvassa muodossa. (Satri 2015, 13-14).

Kiusaamiseksi kutsutaan tilannetta, jossa kahden tai useamman ihmisen välille muodostuu kielteisen vuorovaikutuksen kehä (Satri 2015, 13). Kiusaaminen voi olla epäsuoraa tai suoraa kiusaamista. Epäsuora kiusaaminen on esimerkiksi selän takana puhumista tai perättömien juurujen levittämistä. Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan esimerkiksi potkimista tai lyömistä. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 5.) On olemassa myös sosiaalista kiusaamista, millä tarkoitetaan ryhmän vuorovaikutussuhteisiin ja kiusatun omiin ystävyys-suhteisiin vaikuttamista niin, että kiusattu eristetään ulkopuoliseksi ryhmästä (Satri 2015, 15-16). Kiusaaminen voidaan määrittellä monella tapaa, mutta keskeistä kiusaamisessa on aina epätasapaino valtasuhteissa. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 4.)

Voimasuhteet jakautuvat usein kiusaamisessa epätasaisesti, mikä tarkoittaa, että kiusaaja voi olla esimerkiksi isokokoisempi, iältään vanhempi tai kiusaajia on monta yhtä vastaan (Satri 2015, 13). Kiusaamista voidaan kuvata myös vallan väärinkäyttönä, jossa kiusaamisen kohteella on vaikeuksia puolustautua. Ristiriitaa ja kiusaamista ei tule sekoittaa samaksi asiaksi, sillä ristiriidassa kumpikaan osapuoli ei ole altavastaajan asemassa niin kuin kiusaamisessa (MLL 2017 b.) Varhaiskasvatusikäisillä lapsilla ystävien puutu on sosiaalinen riskitekijä kiusaamisen uhriksi joutumiselle, mikä voi vaikuttaa ystäväystymiseen ja leikkikumppanuuden luomiseen (Saracho 2017).

Kirves & Stoor-Grenner (2011, 4) nostavat esiin, että kiusaamista tarkasteltaessa pienten lasten parissa voidaan pohtia, milloin kielteinen toiminta on tietoista ja tarkoituksellista. On myös vaikea arvioida, milloin lapsi tiedostaa, että hänen toimin-

tansa voi vahingoittaa ja loukata toista. Jokainen kokee kiusaamisen eri tavoin, joten siksi yhtenä määritelmänä pidetään kiusaamisen kohteeksi joutuneen omia kokemuksia (MLL 2017 a).

Lapset voivat saavuttaa aseman vertaisryhmässään kyseenalaisin keinoin ja sen ylläpitäminen on mahdollista pelon ja aggression avulla (Keltikangas-Järvinen 2010, 38). Repo (2013, 20) perustaa kirjansa ajatukseen siitä, että lapsi, joka kiusaa muita tarvitsee harjoittelua itsehillinnän taidoissaan, sillä ne eivät ole ehtineet kehittyä riittävästi sekä lapsi, joka kiusaa on usein oppinut toimintatapoja, jotka ovat vääriä. Kiusaaminen voidaan nähdä niin, että lapsi vielä harjoittelee tunteiden ja käyttäytymisen säätelyn taitoja. Kiusaaminen saattaa myös olla opittua käyttäytymistä, johon vaikuttaa toisten lasten hyväksyvä palaute kiusaamiselle. Kun kiusaaja ei saa toisten lasten hyväksyntää toiminnalleen, se loppuu helpommin. (MLL 2017 b.)

5.5 Kiusaamisen ehkäisy

Kiusaamisen ehkäisy tarkoittaa vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomista ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena on, ettei kiusaamista pääsisi ollenkaan syntymään. Kiusaamisen ehkäisy perustuu aikuisen omien asenteiden tarkistamisen lisäksi omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 17, 20) sanotaan, että lapsia tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla. Kiusaamista tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Varhaiskasvatuksessa hankalat tilanteet saadaan parhaiten ratkaistua, kun kiusaamiselta ei odoteta toistuvuutta ennen tilanteen selvittelyyn ryhtymistä. Tämä auttaa ehkäisemään haittoja, joita pitkäaikaisesta kiusaamisesta voisi aiheutua. (Satri 2015, 15.)

Yhteisön hyvinvoinnin ja lasten vertaissuhteiden tukeminen on olennaista kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa. Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa tulee kuvata, miten kiusaamista ehkäistään, miten siihen puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 31, 35.) Kiusaamisen ehkäisemiseksi ei ole mallia, joka olisi kaiken kattava tai nopea, jotta yhteiskunnassamme ei enää esiintyisi kiusaamista ja se pystyttäisiin kokonaan poistamaan. Kiusaamisen ehkäisy pienten lasten kanssa on laadukasta peruspedagogiikkaa sekä tietoista ja johdonmukaista toimintaa ettei kiusaamista synny. Lapsille opetetaan toisten kanssa toimimisen pelisääntöjä ja taitoja. (Repo 2013, 104 & 224). Kiusaamisen ehkäisyn keinoja ovat kuitenkin esimerkiksi turvallisen ilmapiirin luominen, itsetunnon vahvistaminen ja sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen opettaminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 22).

Kasvatuskumppanuus ja vanhempien sekä päiväkodin yhteiset arvot takaavat sen, että kiusaamisen ehkäisy on onnistunutta, sillä jos aikuisten arvot poikkeavat toisistaan ei kiusaamisen ehkäisy ole systemaattista tai johdonmukaista, sillä todennäköisesti aikuiset puuttuvat eri asioihin. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 46; Repo 2013, 34). Muihin edellytyksiin onnistuneessa kiusaamisen ehkäisyssä kuuluu aikuisen pohdinta hänen omista käsityksistään siitä, mihin lapset kykenevät ja mitä he tarvitsevat sekä siitä, mitkä mielikuvat ohjaavat aikuisen omaa toimintaa. (Repo 2013, 25.)

Ratkaisevassa asemassa kiusaamistilanteissa on aikuisen asenne. Ryhmässä vallitsevista normeista kertoo aikuisen asenne lapsia ja kollegoja kohtaan. On lähes mahdotonta tehdä kiusaamista ehkäisevää työtä lapsiryhmässä, jos aikuisten kesken esiintyy kiusaamista. Aikuisten kesken vallitseva huono ja jännittynyt ilmapiiri vaikuttaa suoraan lapsiin ja väistämättä tarttuu heihin. Työskentely aikuisten ilmapiirin hyväksi on tästä syystä erityisen tärkeää. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 23.)

5.6 Sensitiivinen aikuinen

Repo (2015, 105) kirjoittaa, että keskeisessä roolissa kiusaamisen ehkäisyssä on sensitiivisen aikuisen kannatteleva aikuinen ja lapsen välille muodostunut lämmin ja kunnioittava suhde. Lapsen kykyä paneutua oppimiseen ja ratkaisujen etsimiseen

yhteisessä toiminnassa toisten lasten ja aikuisten kanssa lisää toiminta lähikehityksen vyöhykkeellä ja aikuisen antama yksilöllinen tuki. Pedagogisesti sensitiivinen aikuinen on sellainen, joka havaitsee lapsen aloitteet ja viestit sekä vastaa niihin lapselle mielekkäällä tavalla.

Kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena on yksittäisen lapsen ja koko lapsiryhmän hyvinvointi, mikä edellyttää aikuisilta tietoista pohdintaa ja valintaa siitä, millaisessa ilmapiirissä lapsia halutaan kasvattaa. Aikuisen ympärille muodostuvaan ilmapiiriin vaikuttaa aikuisen tekemiset, tekemättä jättämiset, asenteet, eleet, ilmeet ja olemus. Lapsi tarvitsee paljon kokemuksia myönteisestä vuorovaikutuksesta toisten ihmisten kanssa sekä kokemuksia siitä, että toisten kanssa oleminen vuorovaikutuksessa on mukavaa ja toisiin voi luottaa. (Repo 2015, 105.)

Lasta kannattelevan ilmapiirin luomisesta ja ylläpitämisestä vastuu on kasvattajalla, vaikka ilmapiiri tulee ymmärtää laajemmin koko yhteiskuntaa koskettavaksi, mikä siirtää vastuun kaikille aikuisille, ei ainoastaan kasvatusalan ammattilaisille. Kannatteleva ilmapiiri syntyy aikuisten tavasta kohdata toinen toisiaan kotona ja työpaikoilla. Myönteisen ja kunnioittavan ilmapiirin aikaansaamiseksi on tärkeää ponnistella, jotta kiusaaminen saadaan kitkettyä kokonaan pois. Sensitiivisyys on tässä ratkaisevassa asemassa. (Repo 2015, 105 & 107.)

Turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri ryhmässä on edellytys sille, että voi olla myönteistä yhteistoimintaa. Jokaisen lapsen tulee tuntea, että heitä arvostetaan ja kunnioitetaan yksilöinä. Lapsen tulee myös voida luottaa siihen, että aikuinen on läsnä ja auttaa tarvittaessa. Ryhmä, jossa esiintyy paljon loukkaavaa käytöstä ja kiusaamista on turvaton kaikille, eikä toiminta ole enää silloin aikuisen ohjaamaa. Aikuinen kantaa vastuun ryhmästä ja toiminnasta ja lapsen täytyy voida luottaa siihen. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 23.)

5.7 Tunnetaidot osana kiusaamisen ehkäisyä

Kiusaaminen on myös tunne, josta lasten kanssa olisi tärkeää keskustella, jotta heidän kokemaansa kiusaamista kyettäisiin paremmin ymmärtämään. Aina lapsi ei

osaa eritellä tunteitaan, jonka vuoksi voi kiusaaminen lapselle merkitä yleisesti pettymyksiä, jotka herättävät hänessä monenlaisia tunteita. (Peltonen 2005, 150.) Varhaiskasvattajillakin samoin kuin vanhemmilla voi usein olla tunteita, joita he liittävät kiusaamiseen esimerkiksi omien kokemustensa kautta. Aikuisenkin tulee siis tunnistaa ja ymmärtää omia tunteitaan, jotta kiusaamista ehkäisevä työ sekä kiusaamisen kohtaaminen olisivat mahdollisimman tehokasta. (Repo 2013, 26.) Suunnitelmallisella tunnekasvatuksella päiväkodeissa kyettäisiin ehkäisemään kiusaamista, sillä kiusaaminen nähdään valtataisteluna tunteista (Köngäs 2019, 147).

Kiusattu voi valikoitua uhriksi, sillä hänellä on puutteita tunnetaidoissaan tai hänen sosiaalinen kyvykkyytensä on puutteellista. Jos lapsella on haasteita ymmärtää ja ilmaista tunteitaan on hän myös hämillään, mikseivät muut lapset hakeudu hänen seuraansa. Tällöin näitä ominaisuuksia kehittämällä voisimme vaikuttaa syihin, joiden vuoksi tietyt lapset saattavat valikoitua uhriksi. (Köngäs 2019, 142-143.) Vertaiskulttuurista sivuun jääminen on todennäköisempää, jos lapsella on haasteita ilmaista sekä ymmärtää omia sekä toisten tunteita. (Köngäs 2019, 58.) Tyypilliseksi muodostuu kuitenkin pienten lasten parissa se, että uhreja on lopulta vähemmän verrattuna kiusaajien määrään (Repo 2013, 39).

5.8 Varhainen puuttuminen

Varhaiskasvatuksessa kiusaaminen on arkipäivää, vaikka aina ilmiötä ei tunnisteta kiusaamiseksi, jolloin siihen ei aina kiinnitetä riittävästi huomiota. Koulukiusaamista voidaan vähentää ehkäisemällä kiusaamista jo varhaiskasvatuksessa. Pienten lasten vuorovaikutustaidot ovat vasta kehittymässä, joten varhaiskasvatus on oiva paikka ehkäistä kiusaamisen syntymistä. Jos kiusaaminen pääsee jatkumaan pitkään, se voi johtaa muun muassa sosiaaliseen syrjäytymiseen sekä muihin vakaviin seurauksiin koulumaailmassa, opinnoissa ja työelämässä. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista voidaan ehkäistä lapsiryhmän toimintaan vaikuttamalla ja rakentamalla turvallinen ilmapiiriin lapsiryhmään. Vuorovaikutustaitojen vahvistaminen on myös tärkeä osa kiusaamisen ehkäisyä varhaiskasvatuksessa. Aikuisen on tärkeää

ymmärtää oma vaikutus kiusaamisilmiön olemassaoloon. Aikuinen vaikuttaa toiminnallaan, suhtautumisellaan ja asenteillaan suuresti kiusaamisen puuttumiseen ja ehkäisyyn. (MLL 2017 c.)

Kiusaamisen ennaltaehkäisy sekä kiusaamiseen puuttuminen ovat yksi kohdista, joka on sisäänkirjoitettu niin varhaiskasvatussuunnitelmaan kuin eri koulutusasteiden opetussuunnitelmiin ja erillismääräyksiin. Tutkimuksissa on havaittu, että sekä isompien että pienten lasten välillä tapahtuva kiusaaminen muistuttaa keskenään samanlaista toimintaa ja omaa samoja piirteitä. Esimerkiksi pienten lasten parissa on yhtä lailla tyypillistä sulkea joku porukan ulkopuolelle. Kuitenkin pienemmille lapsille aggressiivisen käyttäytymisen muodot ovat tyypillisempiä, niiden jäädessä pois tai vähentyessä käyttäytymisen muuttuessa lasten ollessa isompia. ”Suomalaisen 3–6-vuotiaiden päiväkotilasten parissa tehdyn tutkimuksen mukaan noin 12 prosenttia lapsista oli suoraan tekemisissä kiusaamisen kanssa. Heistä kiusaajia oli 7 prosenttia, uhreja 3,3 prosenttia ja kiusaaja-uhreja 2,2 prosenttia. Kiusattuja oli siis 5,5 prosenttia.” (Opetus ja kulttuuriministeriö 2017.)

Varhainen puuttuminen kiusaamiseen lisää lasten kokemaa psykologista, sosiaalista sekä fyysistä turvallisuuden tunnetta, joilla on iso merkitys lapsen kasvuun ja kehitykseen, jota lasten kokemus turvallisesta oppimisympäristöstä tukee. Osallisuus sekä oppimisen ilo ovat lapsen kokemuksia ryhmän ollessa turvallinen. (Repo 2013, 15.)

Arjen tilanteissa toteutetaan laadukasta peruspedagogiikkaa, joka on kiusaamisen ehkäisyä, johon ei vaadita lisäresursseja tai enempää aikuisia. Tärkeää on huomioida, miten varhaiskasvatusta toteutetaan ja miten resursseja, jotka ovat jo arjessa läsnä suunnataan sekä hyödynnetään. Päiväkodissa pedagogisilla ratkaisuilla on merkitystä, sillä päiväkodissa, jossa ollaan pedagogisesti hyvin valveutuneita, voidaan tutkimuksen perusteella todeta esiintyvän huomattavasti vähemmän kiusaamista verrattaessa muihin päiväkoteihin. Huomioimalla tällaisia useita seikkoja voidaan kiusaamisen vastaista työtä tehdä tehokkaasti ja näiden avulla kiusaamista kyetään vähentämään. (Repo 2013, 114, 17.)

5.9 Perheen rooli

Useille suomalaisille vanhemmille on kotona opetettu, että kaikenlaiset tunnepurkaukset ovat kiellettyjä. Kultainen sääntö piilottaa tunteet ei enää sittenkään ole sopivanlainen menettely uuden sukupolven elämässä taikka kotikasvatuksessa. (Kullberg-Piilola 2005, 24.) Tunteet ovat sallittuja, mutta lapsen kanssa tulee yhdessä opetella niiden hallintaa sekä sietämistä. (Repo 2013, 216.)

Lapset kaipaavat tunnehetkissä aikuisen tukea, mutta ovat kykeneväisiä hoitamaan tilanteen yksin elleivät tukea saa tai pysty siihen luottamaan. Lapsetkin kokevat, että ajoittain on parempi jäädä ilman lohdutusta, kuin tulla kohdelluksi tavalla, joka lisää pahaa mieltä entisestään. Lapsi kuitenkin yleisesti luottaa siihen, että aikuinen kykenee poistamaan lasta vaivaavan tai mielenpäällä olevan tunteen omalla kyvyllään kantaa, sanoittaa ja auttaa hänen tunteessaan. (Köngäs 2019, 134-135.) Lapset voivat myös kokea vanhempiansa rinnalla huonommuuden tunnetta ollessaan ainoita, jotka ovat kiukkuisia tai vihaisia sekä näyttävät näitä tunteitaan avoimesti. (Kullberg-Piilola 2005, 95.)

Aktiivinen tunteiden sanoittaminen sekä nonverbaalinen ilmaisu niin äänenpainolla, eleillä, ilmeillä sekä kehon asennoilla kuuluvat aikuisen tärkeisiin tehtäviin, sillä täten mahdollistuu samalla lapsen aistien vapautuminen. Koska tunteiden ilmaiseminen ei ole ainoastaan tunteistaan kertomista vaan siihen liittyy myös emotionaalisuus, on tärkeää, että vaikka tunnettaan ei aina osaisi sanoittaa tulisi niitä lapsen kanssa tai tämän aikana arvuutella sekä pohtia. (Köngäs 2019, 56.) Usein aikuisen tehtävä onkin toimia lapselle tunteiden sanoittajana sekä niiden tulkkina (Repo 2013,38).

Kiusaamisen ehkäisyssä perheiden ja vanhempien rooli on tärkeä. Lapsi ei voi harjoitella kiusaamisen kohtaamista, jonka vuoksi aikuisen tehtäväksi jää aina siihen puuttuminen (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 46; Repo 2013, 34). Kiusaaminen on aina myös kodin asia, vaikka kiusaaminen tapahtuu ryhmässä, jossa akuutit tilanteet myös ratkaistaan. Vanhempien kasvatusarvot heijastuvat lapseen ja hänen tyyliinsä liittyä vertaisryhmään ja käyttäytyä siinä. Kiusaamisen ehkäisyn onnistuminen

edellyttää kasvatuskumppanuutta sekä yhteisiä arvoja vanhempien ja varhaiskasvatuksen kanssa. Vanhempien roolia ja osallisuutta tulee pohtia kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumisen suunnitelmaa laadittaessa. Vanhempien sitoutuminen kiusaamisen ehkäisyyn on erittäin tärkeää, jotta kodin ja varhaiskasvatuksen arvot ja ajatusmaailmat kohtaisivat. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 46.)

Pohjana sille, että varhaiskasvatus ja vanhemmat voivat yhdessä miettiä erilaisiin tilanteisiin ratkaisuja on hyvä kasvatuskumppanuus. Vanhempien on tärkeää tietää, millaiset sosiaaliset suhteet lapsella on ja jos lapsen vuorovaikutussuhteet pääsääntöisesti ovat negatiiviset tai lapsi on ryhmän torjuma. Tietoa siitä, että oma lapsi on kiusannut muita voi vanhempien olla vaikea ottaa vastaan. Lapsen leimaamiselta vältytään, kun kiusaaminen nähdään laajemmin kuin vain yhden lapsen ongelmana ja sitä lähestytään ryhmäilmiönä. Vanhemmat tuntevat oman lapsensa parhaiten, joten on olennaista hyödyntää vanhempien tuntemuksia, jotta lasta päästään auttamaan ja tukemaan mahdollisimman hyvin, oli lapsi sitten kiusannut muita tai tullut muiden lasten kiusaamaksi. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 49.)

Lapsen kokemuksia tulee kunnioittaa ja on tärkeä ymmärtää, että lapsi itse on kykeneväinen tunteidensa ja kokemustensa arviointiin liittyen mielensä pahoittamiseen, tai kokemukseen, että hän on tullut loukatuksi tai kiusatuksi sekä lisäksi kuvaamaan millaiset asiat häntä pelottavat. Kuitenkin tässä kaikessa lapsi tarvitsee tukea aikuiselta, jotta ystävyys- ja vertaissuhteet olisivat onnistuneita. (Repo 2013, 25.)

5.10 Tunnerehellisyys

Tunnerehellisyyden avulla voidaan lisätä luottamusta ja parantaa ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta. Tunnerehellisyyden myötä kyetään myös vahvistamaan lapsen itsetuntoa ja parantaa tämän kykyä solmia ihmissuhteita, jotka ovat tasa-arvoisia. Tunnerehellisyyteen liittyvät teot, kuten kehonkieli sekä eleet ja ilmeet, jotka ilman sanoja viestittävät lähes yhtä paljon kuin sanat itsessään. Lähtökohtana on, että toisille opetellaan kertomaan avoimesti omista tunteistaan sekä lapset totutetaan samanlaiseen avoimuuteen. (Kullberg-Piilola 2005, 36.)

Harjoittelemalla tunnerehellisyyttä perheenjäsenet opettelevat luottamaan siihen, että toinen puhuu rehellisesti ja hänen sanaansa voi luottaa. Tämä vaatii siis tietysti harjoittelua. Tunnerehellisyyden perussäännöksi voidaan ajatella ajatusta siitä, että opettelemme aina puhumaan meidän tunteistamme totuudenmukaisesti myös lapsille. Pidätämme kuitenkin oikeuden niin itsemme kuin lapsemme kohdalla varjella omaa oikeuttamme olla yksin tuntemustemme kanssa. Tärkeää olisi yrittää sanoittaa tai tuoda elein ilmi omia tunteitaan. Aikuistenkin tulee siis opetella tunnerehellisyyden kautta kuuntelemaan omia tunteitaan ja kertomaan niistä lapselle käyttäen joko sanoja, tekoja tai eleitä. Vanhempien odottaessa samanlaista sanoittamista lapsiltaan voidaan heille tarjota malli ihmissuhteesta, joka on tasa-arvoinen. (Kullberg-Piilola 2005, 39-41.)

Lapsi, jolla on positiivinen käsitys itsestään sekä on tunnerehellinen, tuntee itsensä suhteellisen hyvin. Tunnerehellinen lapsi tuntee heikkoutensa sekä vahvuutensa ja osaa nimetä, mistä tulee onnelliseksi tai mikä saa hänet vihaiseksi. Lapsi kykenee tällöin myös tulemaan toimeen epätoivottujen ominaisuuksiensa kanssa, kuten itsekkyys, laiskuus sekä ahneus. Lapsi, joka on tunnerehellinen, pystyy myös ymmärtämään, että kaikki eivät välttämättä aina pidä hänestä, kuten hän itsekään ei voi pitää kaikista ihmisistä. Lapsi ymmärtää, että hänessä on ominaisuuksia, josta toinen ei välttämättä pidä. Tämän ymmärtäessään ei kuitenkaan hänen positiivinen minäkuvansa muutu pysyvästi. Tunnerehellisyys perheessä auttaa positiivisen minäkuvan syntymiseen, sillä niin iloisista kuin ikävistäkin tunteista keskustelu antaa lapselle mallin tunteiden käsittelylle. (Kullberg-Piilola 2005, 66-67.)

5.11 Positiivinen minäkuva ja itsetunto

Minäkuvalla tarkoitetaan minäkäsitystä ja se vastaa kysymykseen ”millainen minä olen?” Minäkuva on käsitys henkilöstä itsestään ja hänen suhteestaan ympäröivään maailmaan. Ihmisen ollessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja saadessaan heiltä palautetta toiminnastaan ja persoonastaan minäkuva on elinikäisessä muutoksessa ja kehitysprosessissa. Positiivisen eli myönteisen minäkuvan omaava henkilö suhtautuu elämään avoimin mielin ja on valmis kohtaamaan sen rohkeasti. (Verner 2014.) Lapsi, joka omaa positiivisen minäkuvan ei yleisesti koe välttämättömäksi

muuttua vaatimusten mukaan, joita ympäristö asettaa. Positiivisen minäkuvan vaikutuksiin kuuluu myös se, että lapsi kokee muiden ihmisten joukossa olevansa myös rakastamisen arvoinen. (Kullberg-Piilola 2005, 66-67.)

Repo (2013, 209) toteaa, että lapsen on tärkeää saada kuulla ja tuntea olevansa arvostettu omana itsenään. Lapsi tietää olevansa arvokas riippumatta hänen ominaisuuksistaan, kun tietää olevansa ilman ehtoja rakastettu. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 80.) Hyvien asioiden kuuleminen itsestään ovat tärkeitä lapsen itsetunnolle sekä minäkuvalle. Lapselle edullista olisi kuulla kehuja liittyen hänen persoonallisuuteensa, erityisesti silloin, kun ne eivät liity lapsen suoritukseen. (Kullberg-Piilola 2005, 59.)

Kirves ja Stoor-Grenner (2011, 37) kirjoittavat, että itsetunto on ihmisen suhde omaan itseensä sekä tämän sisäiseen todellisuuteen, jonka muodostavat henkilön tarpeet, ajatukset, tunteet sekä unelmat. Ihmisen arvostaessa itseään myönteisellä tavalla voidaan puhua hyvästä itsetunnosta. Tunne siitä, että on arvokas ja tärkeä sekä kokemus siitä, että tuo läheisilleen iloa, muodostavat itsetunnon ytimen. Itsetuntemuksen kehittymisen peilinä toimii hyväksyvä ilmapiiri, jonka aikuiset ovat luoneet, joka myös osaltaan vahvistaa lasta. Kun lapsella on riittävän vahva itsetunto, kykenee hän hyväksymään erilaisuutta, välittämään toisista, kiintymään muihin sekä luomaan kaikenlaisia kaveri- sekä ystävyys-suhteita. (Marjamäki ym. 2015, 79.) Täten voidaankin todeta, että lapsen suhteet toisiin ihmisiin rakentavat hänen itsetuntoaan. (Kirves, Stoor-Grenner 2011, 37).

Kun lapsia rohkaistaan yrittämään ja erehtymään ilman pelkoa epäonnistumisesta, mahdollistetaan heidän kasvunsa ja kehityksensä sitä vahvistamalla. Kun lapselle annetaan mahdollisuus kokeilla sekä kompastua, oivaltavat he itsestään uusia asioita ja oppivat omien voimiensa ja kykyjensä arvioinnista. Oppimiselle ja itsetunnon vahvistumiselle pohjaa luovat pienetkin onnistumisen kokemukset. (Marjamäki ym. 2015, 79.)

Lapsen itsetunnon kehittymiseen aikuinen pystyy vaikuttamaan myönteisesti hänen sanoittaessaan lapselle tämän piirteitä sekä toimintaa, hyväksyessään niitä sekä auttaessaan lasta tunnistamaan itsestään asioita, joista hän on kiinnostunut, joita lapsi

osaa sekä ominaisuuksia, jotka ovat lapsessa hyviä. Lasten kanssa yhdessä toimimalla saavat lapset kokemuksia jokainen omista vahvuuksistaan sekä taidoistaan, jotka vielä kaipaavat kehittämistä. Lapsen kokiessa, että aikuinen uskoo häneen, uskoo hän itsekkin itseensä. Aikuisen tehtävänä onkin opettaa lasta löytämään ja nimeämään itsestään hyviä puolia. (Marjamäki ym. 2015, 79-80.) Lapsen tullessa kohdelluksi arvostavasti ja tasa-arvoisesti muiden lasten sekä aikuisten seurassa, tulee hän itse kohtelemaan heitä samalla tavoin (Kirves, Stoor-Grenner 2011, 39).

5.12 Perheillan toiminnan taustoitus

Marjamäki ym. (2015, 15-17) painottavat lasten kehityksessä oleellisessa roolissa olevan leikin sillä leikkiessä kehittyvät lapsen sosiaaliset taidot, tiedolliset taidot, ajattelu, oppiminen, muisti, luovuus sekä kehonhallinta. Lapset harjoittelevat leikkiessään tavaroiden sekä asioiden jakamista, yhteistyötä sekä erilaisten ajatusten mahdollistamista. Tämän lisäksi leikkivä lapsi harjoittelee oman luovuutensa toteuttamista, vuorovaikutustaitoja, tunnetaitoja sekä tunteiden kokemista. Lapselle leikki on keino kriiseistä selviytymiseen ja vaikeiden asioiden käsittelyyn. Leikki on lisäksi lapselle keino oppia itsetuntemusta, löytää sekä ilmaista omia tunteitaan ja käsitellä vaikeitakin asioita sekä myös eläytyä toisten ihmisten tunteisiin. Aikuisen malli, vaivannäkö sekä aika ovat leikissä sellaisia asioita, joita lapsi ajoittain leikin toteutumiseen tarvitsee.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 21, 39) tuodaan ilmi, että lapsille tarjotaan varhaiskasvatuksessa mahdollisuuksia esteettisen ajattelun kehittämiseen sekä kehittää tunnetaitojaan. Leikin kautta yhteisöllisyys kasvaa ja samalla myönteinen tunneilmasto syvenee. Lapset kykenevät leikkiessään huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia, säätelemään omia tunteitaan ja tahtojaan. Tämä mielessä pitäen haluttiin siis perheillan ohjelmaan ja tunnetaitojen tukemiseen yhdistää leikkiä niin yksin, kuin yhdessäkin.

Peltonen (2005, 71-72) kertoo empatian opettamisesta lapselle. Mitä tahansa aikuinen lapselleen haluaa opettaa, on lapsi herkkä vastaanottamaan melkein mitä tahansa tietoa ja käytösmalleja. Tunteita opetellaan usein tunnistamaan sisäisesti, mutta niiden ulkoinen opettelu on myös mahdollista. Kuvista tunnistamalla lapsen

kanssa voidaan opetella ja harjoitella miettimään, miltä ilo ja iloinen näyttää, miltä pelko ja pelokas näyttää ja niin edelleen. Samaistuessa toisen tilanteeseen lapsia helpottavat ja auttavat erilaiset sadut ja tarinat. On lapselle helpompaa asettua eläimen tai muun kuvitteellisen hahmon asemaan, kuin toisen lapsen asemaan. Tunnetaitokortit, joissa on eläimiä, ovat siis esimerkiksi hyvä valinta tunnetaitojen opettelussa, joita perheillä myös hyödynnettiin. Tunteiden ilmaisu ja itsesääntely ovat asioita, joissa lapsia tulee auttaa. Lasten kanssa opetellaan tiedostamaan, havaitsemaan ja nimeämään tunteita, jolloin heidän tunnetaitonsa vahvistuvat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 26.)

Marjamäki ym. (2015, 15) tuovat esille, että sadut vahvistavat lapsen mielikuvitusta sekä taitoja eläytyä, sekä ovat oleellinen elementti lapsen kehityksessä. Satujen avulla lapsi oppii myös keskittymään luomaan mielikuvia sekä kuuntelemaan toista ihmistä. Satujen avulla lapset saavat kosketuksen omaan tunne-elämäänsä ja niiden avulla kyetään turvallisesti harjoittelemaan kokemaan erilaisia tunteita. Saduissa käsittelyssä voivat olla vaikeaksi koetutkin tunteet, kuten viha, raivo, kateus, ulkopuolisuuden tunne sekä häpeä. Helpottavaa ja turvallista satujen kuuntelemisesta tekee se, että lapsi tietää tarinoiden olevan satua, jolloin ne eivät ole tosia ja hän itse kykenee satuja kuunnellessaan muodostamaan monenlaisia mielikuvia hänelle uusistakin tilanteista niin kuin arkipäivän tilanteistakin. Aikuisen ja lasten väliset satuhetket lisäävät läheisyyden tunnetta heidän välillään. Kun lapset saavat kuulla erilaisista selviytymistarinoista, saavat he uskoa, että on mahdollista selvitä tunteista, jotka ovat haastavia sekä vaikeuksista, joita he kohtaavat. Satu liittyy tunnetaitoihin omaa monta hyvää lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa piirrettä, joten perheiltaan haluttiin ehdottomasti sisällyttää tunnetaitoja opettava satu mielekkyytensä vuoksi.

Itsetunnon ja lapsen oman identiteetin kehitystä tuetaan vuorovaikutuksella, joka on kannustavaa ja myönteistä. Oppimista edistää lapsen saamat myönteiset tunnekokemukset, sekä vuorovaikutussuhteet, jotka ovat hyväksyviä. Hoito ajatellaan varhaiskasvatuksessa fyysisten perustarpeiden huolehtimiseksi sekä tunnepohjaiseksi välittämiseksi, jonka tavoitteena on lapsen kokemus siitä, että hän on yh-

teydessä muihin ihmisiin ja hän kokee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi. ”Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena, kuin hän on”. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20-23, 31.) Itsetuntoa vahvistava askartelu haluttiin liittää perheiltaan, sillä lapsi tarvitsee myönteisiä tunnekokemuksia ja kokemuksia siitä, että hän on arvokas ja tärkeä. Askarteluhetken avulla pyrittiin siihen, että lapsi kokisi itsensä erityiseksi, saisi vanhemman huomion ja myönteistä palautetta itsestään, joka samalla vahvistaisi lapsen itsetuntoa.

Liikunta tuo mukanaan elämyksiä, mielihyvää sekä iloa, kunhan se on annosteltu sopivaksi, eikä rasita lasta liikaa. Liikkumalla lapsi oppii oman kehonsa hahmottamista sekä pystyy tarkastella omaa suhdettaan maailmaan hänen ympärillään. Lapsen minäkuvan sekä itseluottamuksen kehittymistä kyetään tukemaan liikuntataidoilla. Liikunta auttaa stressinhallinnassa, helpottaa nukahtamista ja parantaa unenlaatua. Mielen terveyden perustaa luovat yhteiset leikit ja pelit sekä peuhaaminen perheen sekä ystävien kanssa. (Marjamäki ym. 2015, 21.) Liikuntaa toteutettiin erityisesti jähmettyneet tunteet leikissä ja liikunta on myös keino vaikuttaa lapsen minäkuvaan, joka sopi hyvin toiminnan tavoitteisiin.

Musiikki tuo mukanaan iloa sekä kokemuksen yhteisestä vuorovaikutuksesta. Lapsiryhmän yhteisöllisyyttä, läsnäoloa ja kohtaamista voidaan vahvistaa lauluilla, loruilla sekä soitolla. Musiikin tuoma ilo vahvistaa lasten sosiaalisia ja emotionaalisia tunteita. Erityisesti mielen terveysseuran tunnelaulun myötä lapsi kykenee ymmärtämään tunteitaan, sillä niitä laulussa sanoitetaan. Tunteista laulaessa yhdessä mahdollistetaan lapsille ajatus siitä, että ”kaikki tunteet kuuluvat elämään”. Tunteille ja niiden reaktiolle saadaan syy ja lapsi oppii ymmärtämään tunteidenkin syy-seuraussuhteita. (Marjamäki ym. 2015, 23, 59.) Koska laulu opettaa lapsille erilaisista tunteista ja niihin suhtautumisesta ja niiden käsittelystä, haluttiin musiikki yhdistää myös perheillan toimintaan.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisilla menetelmillä Naantalissa varhaiskasvatukseen syyskuussa 2020. Perheiltään osallistui 4 lasta ja 7 vanhempaa sekä 3 varhaiskasvattajaa.

6.1 Perheiltä

Perheiltä oli opinnäytetyötä varten luotu käsite projektille, jonka vuoksi sen määritelmä on tekijöiden laatima. Perheiltä oli toiminnallinen ilta, joka järjestettiin varhaiskasvatuksessa oleville lapsille sekä heidän perheilleen. Perheillan tavoitteena oli tukea perheen hyvinvointia sekä luoda uudenlainen mahdollisuus varhaiskasvatuksen ja kodin yhteistyölle. Perheillan tarkoitus oli lisätä yhteisöllisyyttä sekä auttaa perheitä tutustumaan paremmin toisiinsa. Perheillä lapset ja aikuiset tuotiin yhteen toiminnan ja tekemisen kautta. Yhdessä tekemällä saatiin jokaisen ääni kuuluviin ja luotiin turvallinen ympäristö sekä pienemmille että isommille. Perheiltä järjestettiin päiväkodin tiloissa ja siihen osallistui tekijöiden lisäksi päiväkodin henkilökuntaa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää varhaiskasvatuksessa perheiltä liittyen tunnetaitoihin, jotka ovat osa kiusaamisen ehkäisyä. Perheillan tarkoituksena oli leikin, sadun sekä muun yhteisen toiminnan kautta harjoitella ja kehittää perheiden tunnetaitoja. Tavoitteena perheillan järjestämisessä oli olla osana varhaiskasvatuksen kehitystyötä sekä löytää sellaisia keinoja ja menetelmiä, joiden avulla perheiden tunnetaitokasvatusta kyettäisiin paremmin tukemaan varhaiskasvatuksessa. Tunnetaidot ovat tärkeä ja suuri osa-alue kiusaamisen ehkäisyä, johon perheillä pyrittiin myös vaikuttamaan. Perheillan tavoitteisiin kuului myös perheen hyvinvoinnin tukeminen ja uudenlaisen yhteistyömuodon luominen varhaiskasvatuksen ja kodin kasvatuskumppanuudelle. Perheiltä mahdollisti sen, että opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet toteutuivat ja perheiden tarvitsemaa tukea sekä heille tarjolla olevaa tukea kyettiin tarkastelemaan ja tulevaisuudessa kehittämään. Perheillan pohjalta laadittiin myös malli perheiltä (liite 8) Naantalissa varhaiskasvatuksen käyttöön.

6.1.1 Suunnittelu

Perheillan idea syntyi keskustellessa Naantalın varhaiskasvatusjohtajan kanssa ajatuksista aihealueiden tunnetaidot ja kiusaamisen ehkäisy ympärillä. Perheillan suunnittelu aloitettiin syksyllä 2019. Ensin perheillalle valittiin pääteemat. Tämän jälkeen pohdittiin, miten saada yhdistettyä pääteemat itse toimintaan. Perheillan kokonaisuus rakentui yhdessä esiin tulleita ideoita kehittelemällä. Perheillan ohjelmarunkoa (liite 4) ja kokonaisuutta muokattiin ajan kuluessa ja ajoittain kyseenalaistettiinkin Covid-19-pandemian vuoksi. Perheillan rakenne sai lopullisen muotonsa toimeksiantajan kanssa pidetyssä palaverissa Naantalissa, jossa rakenne selkeytyi ja siitä tuli johdonmukaisempi.

Pääkäsittelyyn perheiltaan valikoituivat tunnetaidot ja niiden merkitystä kiusaamisen ehkäisyssä päätettiin painottaa teoriassa. Tunnetaidot ovat osa kiusaamisen ehkäisyä, johon liittyy myös lasten omanarvon tunne ja kokemukset, joten näiden ympärille toiminta suunnattiin. Kohderyhmäksi valikoituivat 3–6-vuotiaat lapset päiväkodin toiveesta. Perheillan toiminta suunnattiin täten 3–6-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Lasten ikä ja kehitystaso otettiin toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon. Perheillan vahvuutena oli se, että jokaisella lapsella oli tuttu ja turvallinen aikuinen tukemassa ja ohjaamassa kaikessa toiminnassa.

Toimintaa suunnitellessa pyrittiin ottaa huomioon lasten kehitystason lisäksi se, että toiminta muodostaisi selkeän kokonaisuuden ja tukisi oppimisyhteyttä ja perheiltaa varten asetettuja tavoitteita. Suunnittelussa toteutettiin myös jatkuvaa arviointia ja kyseenalaistamista, jotta kokonaisuudesta saatiin sellainen, kuin haluttiin. Tarkoituksena oli mahdollistaa toimintaa, joka innostaisi sekä opettaisi niin lapsia, kuin heidän perheenjäseniään yhteiseen toimintaan ja tekemiseen. Suunnittelussa otettiin myös huomioon kentän asettamat toiveet toiminnalle sekä johdonmukaisen kokonaisuuden luomiselle. Toiminnalla tulee aina olla tarkoitus, jolloin luonnollisesti tällainen tarkastelu ja yhteyksien löytäminen myös teoriasta oli aiheellista koko prosessin ajan.

6.1.2 Toteutus

Saatekirjeet ja kutsut perheiltaan lähetettiin 19.8.2020 (liitteet 1, 2, 3). Viikon kulluttua kuusi perhettä oli ilmoittautunut osallistuvansa perheiltaan. Perheilta toteutettiin Naantalissa 2.9.2020 ja iltaan osallistui yhteensä neljä perhettä eli seitsemän aikuista ja neljä lasta. Perheillä oli opinnäytetyön tekijöiden lisäksi päiväkodinjohtaja sekä kaksi varhaiskasvattajaa. Vastuu perheillasta oli kokonaan opinnäytetyön tekijöillä, mutta varhaiskasvattajat olivat illassa mukana perheille tuttuina aikuisina, arvioimassa toimintaa ja ohjaamassa yhtä kolmesta samaan aikaan toimivasta pisteestä. Perheilta koostui yhdessä tehtävästä toiminnasta sekä pelkästään perheille suunnatusta toiminnasta. Covid-19-pandemian vuoksi perheillä tuli ottaa huomioon koronaohjeistukset, kuten käsihygieniasta huolehtiminen sekä turvavälien pitäminen kaikissa tilanteissa. Koronaohjeistuksia pyrittiin noudattamaan perheillan kokonaisuudessa ja toiminnan toteutuksessa mahdollisimman hyvin.

Perheilta alkoi yhteisesti päiväkodin pihalla Tervetulo -puheella ja kertomalla illan ohjelmasta (perheillan ohjelmarunko, liite 4). Perheiden ensimmäinen yhteinen toiminta tapahtui ulkona. Perheiden tehtävänä oli muodostaa tunnepatsas, joka vastasi kysymykseen: ”Mitä odotatte tai millaisella mielellä lähdette perheiltaan mukaan?”

Alkuleikin jälkeen perheet saivat vapaasti valita kolmesta pisteestä, mistä haluaisivat iltansa aloittaa. Kierrettäviin pisteisiin kuuluivat tunnetaitokortit, tunnetaitosatu sekä askartelu. Sadusta aloittaneet siirtyivät askartelemaan ja sieltä siirryttiin tunnetaitokortteihin. Jokaiselle pisteelle aikaa oli määrätty 15 minuuttia. Pisteitä ohjasivat opinnäytetyön tekijöiden lisäksi kaksi päiväkodin varhaiskasvattajista, joiden vastuulla oli askartelupiste.

Tunnetaitokortti-pisteellä perheet saivat neljä tunnetaitokorttia, jotka kuvasivat tunteiden eri kirjoja. Perheille jaettuja kortteja olivat iso, suru, viha ja pelko. Vanhemman tukisanalistan (liite 5) avulla sekä alun ohjauksen tukemana vanhemmat saivat lähteä lastensa kanssa keskustelemaan tunteista. Tukisanalistan lopussa oli myös ihmiskeho, johon sai valita itse tunnetta kuvaavan väri ja värittää missä tunne tuntuu. Toiminta ohjattiin sanallisesti alussa, jonka jälkeen listaa sai käyttää vapaasti keskustelun helpottamisessa. Pisteellä aikuiset pääsivät tunnistamaan, sanoittamaan

sekä nimeämään tunteita lastensa kanssa, mikä on suuressa roolissa lasten tunnetaitojen kehittämisessä sekä osana tunnetaitokasvatusta.

Tunnetaitokortti pisteelle oli varattu myös Fanni -sarjan ongelmanratkaisukortit, jotka käsittelivät kiusaamisen ehkäisyn teemaa ja sen aihepiirejä. Ongelmanratkaisukorteissa on kuvattuna tapahtuma pienen tarinan kera, jonka jälkeen lapsi sai yhdessä aikuisen kanssa lähteä pohtimaan, miltä jokaisesta tarinaan osallisesta henkilöstä mahtaa tuntua, ja miten heitä voisi tilanteessa auttaa toimimaan tai miten tilanne voitaisiin ratkaista. Korttien rikas kuvamaailma kiinnosti sekä motivoi keskustelemaan tunteista enemmän, kuin tunnetaitokortit. Lapset jaksoivat kiinnittää huomiotaan ongelmanratkaisukortteihin selvästi paremmin, sillä tilanteet olivat sellaisia, joita lapsi arjessaankin saattaa kokea sekä hahmoja ja tarkasteltavaa oli huomattavasti enemmän. Myös tarinallisuus ongelmanratkaisukorteissa saattoi olla sellainen, joka hetkeksi kiinnitti huomiota ja auttoi lasta samaistumaan tilanteeseen paremmin, kun tunne ei ilmennyt yksin vaan siihen liittyi jokin funktio.

Tunnesatu-pisteellä perheille luettiin Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari -satu, joka tutustutti perheitä tunnetaitoihin ja käytännön tunnesäätelytaitoihin. Kirjan lämminhenkinen tarina pienestä tunteellisesta norsusta ystävineen oli helposti samaistuttava ja sopivan pituinen 3–6-vuotiaille kuulijoille. Kirjan tarina opetti lapsille tunteen voimakkuuden tunnistamista, mikä on hyödyllistä tunnesäätelyn opettelussa. Kyky säädellä omien tunteiden voimakkuutta auttaa lasta luomaan vahvaa itsetuntoa ja myönteisiä ihmissuhteita. Satupisteellä oli rauhallinen ja lämmin tunnelma, mikä mahdollisti perheille yhteisen kiireettömän hetken. Sadun jälkeen keskusteltiin tarinasta yhdessä kirjasta löytyvien kysymysten avulla. Yhdessä pohdittiin sadussa esiintyneitä tunteita, tunteiden merkitystä ja miten omia tunteita voi säädellä. Apuna keskustelussa käytettiin myös isoa askarrettua tunnelämpömittaria, mikä herätti lapsissa suurta mielenkiintoa ja auttoi havainnollistamaan tunteiden säätelyä paremmin.

Askartelupisteellä lapset saivat olla täysin huomion keskipisteinä. Askartelussa tehtiin kukka lapsesta ja hänen hyvistä ominaisuuksistaan. Askartelun tarkoituksena

oli olla osana vahvistamassa lapsen itsetuntoa sekä positiivista minäkuvaansa. Askartelu oli tapa tuoda lapsi ja vanhempi yhteen ja keskittyä lapsen positiivisiin ominaisuuksiin, sekä kertoa, että lapsi on arvokas ja hän on tullut nähdyksi. Askartelussa pyrittiin siihen, että hetken avulla lapsi kokisi itsensä erityiseksi, saisi vanhemman huomion ja samalla myönteistä palautetta itsestään, jotka kaikki vahvistavat lapsen itsetuntoa. Itsetunnon vahvistaminen on osa kiusaamisen ehkäisyä, jolloin tätä haluttiin toimintaankin sisällyttää.

Pisteiden kiertämisen jälkeen siirryttiin jälleen yhdessä ulos, jossa leikittiin yhteisesti jähmettyneet tunteet leikkiä. Leikissä lapset pääsivät näyttämään oppimaansa ja itse kuvaamaan aikuisten kanssa miltä tunteet heistä näyttävät. Yhdessä päästiin leikin kautta ilmaisemaan tunteita turvallisessa ilmapiirissä. Tästä vanhemmat siirtyivät täyttämään arviointikyselyt (liite 6) ja lapsille suunnattu ohjelma alkoi.

Lasten kanssa tarkoituksena oli kuunnella mielenterveysseuran tunnelaulu, pohtia laulun sanomaa ja kokeilla laulaa yhdessä laulun mukana, samalla esimerkiksi ilmaisten eri tunnetiloja, joita laulussa esiintyy. Ajatuksena oli pohtia laulun sanomaa ja miten erilaiset tunteet näkyvät kasvoja ja kehoa apuna käyttäen. Mukana laulussa olivat värikkäät tulostetut tunnekortit ja tunnenaamoja. Aikomuksena oli myös katsoa vielä yhdessä tunnelämpömittaria ja kerrata illan teemaa sen avulla. Tarkoituksena oli suunnata lapsien tarkkaavaisuus lauluun, jotta vanhemmat saivat keskittyä arviointikyselyn (liite 6) täyttämiseen.

Viimeisenä yhteisenä toimintana perheet muodostivat jälleen tunnepatsaan, kuvaamaan nyt millä mielillä he olivat lähdössä kotiin. Ilta päättyi lasten nappipalautteeseen ja tunnetaituri-stipendien (liite 7) jakoon, jotka oli yksilöity lapsen omalla nimellä. Stipendi toimi lapsille palkintona ja kiitoksena hienosti menneestä illasta.

6.2 Palaute

Palautteen kerääminen toteutettiin kyselylomakkeilla (liite 6), jotka jaettiin sekä perheiltään osallistuneille varhaiskasvattajille, että perheiltään osallistuneille vanhemmille. Varhaiskasvattajille kyselylomakkeet jaettiin saatekirjeiden (liite 2) ohella ennakoon, jotta heidän olisi mahdollista havainnoida iltaa tarkemmin ja he

palauttivat arviointinsa myös myöhemmin sähköpostilla. Huoltajat täyttivät kyselyn illan lopussa. Lapsilta palaute kerättiin nappipalautteen avulla, jolloin varmistuttiin siitä, että jokaiseen iltaan osallistuneen henkilön ääni saatiin kuuluviin. Kyselyyn vastasi 3 varhaiskasvattajaa, 4 perhettä (7 vanhempaa) ja nappipalautetta antoi 4 lasta.

6.2.1 Perheet

Vanhemmat täyttivät arviointikyselyn (liite 6) illan loppuun paperisena. Vanhempien arviointi oli tärkeä, jotta perheille suunnattua tukea kyettäisiin arvioimaan ja jatkoa varten perheiltaa kehittämään, jotta se vastaisi yhteisön tarpeita.

Perheiden palautteen perusteella neljästä perheestä kaksi koki, että perheiltaan osallistuminen oli kannattavaa, sillä tunteita tulisi puhua enemmän ja niitä tulisi muistaa sanoittaa enemmän. Yksi perhe koki perheiltaan osallistumisen kannattavana yhteisen ajan takia, mutta heidän tunteiden käsittelyään se ei tukenut. Yksi perhe koki, että 3-vuotias oli hieman liian nuori toimintaan vielä, sillä hänen oli hankalaa keskittyä. Perheiltaan osallistuminen siis koettiin yhteisen ajan ja tekemisen nojalla kannattavana.

Perheet kertoivat oppineensa tunnetaidoista illan aikana sen, että tunteista pitäisi puhua enemmän kaikissa tilanteissa.

”Opin keskustelemaan tunteista.”

Yksi perhe kommentoi oppineensa keskustelemaan tunteista ja toinen kirjoitti huomanneensa, kuinka helppo on puhua tunteista. Yksi perhe toi esille, ettei oppinut tunnetaidoista juuri mitään uutta, sillä he ovat keskustelleet tunteista paljon kotona. Tunnetaidoista opittiin kiteytettynä siis keskustelun tärkeys.

Yksi perheistä ei osannut sanoa, miten perheiltaan osallistuminen tuki heidän tunnetaitokasvatustaan. Toista perhettä ilta muistutti tunteiden laajasta kirjosta.

”Itselle opettavaista, miten keskustella tunteista. Vaikea ’aloittaa’ keskustelu. Nyt tiedän miten keskustella asioista (tunteista).”

Perheen vanhempi koki, että perheiltään osallistuminen muistutti miten tunteista voi keskustella. Hän koki keskustelun aloittamisen lapsen kanssa haastavaksi, mutta ilta auttoi häntä huomaamaan, miten keskustella luontevammin tunteista.

”Tunteista olisi hyvä puhua enemmän ja tällaisen illan myötä tämä pysyy mielessä.”

Perheiltä tuki tunnetaitokasvatusta muistuttamalla vanhemmalle, että tunteista olisi hyvä keskustella enemmän. Vastaukset voidaan yhdistää siten, että osallistuminen perheiltään tuki tunnetaitokasvatusta antamalla vanhemmille välineitä keskusteluun.

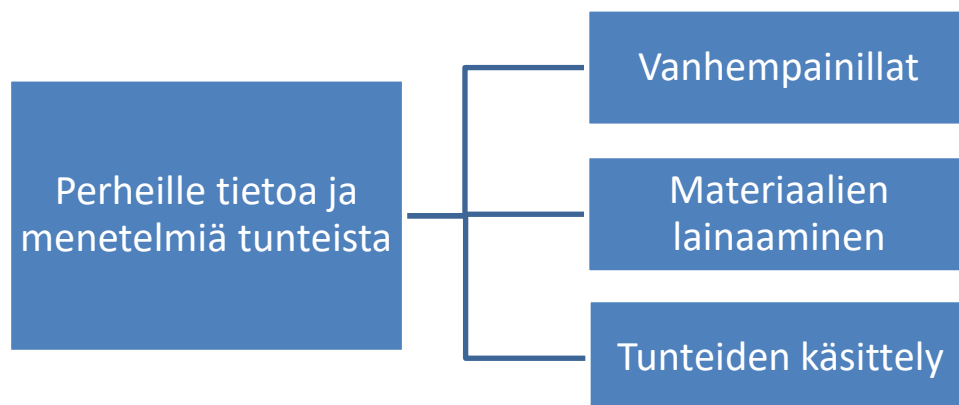
Perheistä kaksi toivat esille, että varhaiskasvatus voisi tukea perheiden tunnetaitoja sillä, että tunnetaitoja käsiteltäisiin ja harjoiteltaisiin vanhempainilloissa yhdessä aikuisten kesken. Tärkeäksi koettiin myös tunteiden tunnistaminen ja harjoittelu aikuisen kanssa.

”Kortit tosi mielenkiintoisia, niitä voisi esim. lainata kotiin. Tai kirjaa lainata.”

Yksi perhe koki tunnetaitokortit todella mielenkiintoisina ja ehdotti, että niitä tai tunteisiin liittyviä kirjoja voisi lainata varhaiskasvatuksesta kotiin.

”Olisi hyvä saada tietoa lapsen eri tunteiden käytöksistä (esim. vain merkittävät hetket ja miten niitä ollaan käyty läpi lapsen kanssa).”

Perhe siis toivoi tietoa siitä, mitä tunteita lapsi on päiväkotipäivän aikana käynyt läpi ja miten tunteet on käsitelty lapsen kanssa. Perheiden tunnetaitoja varhaiskasvatus voisi tukea enemmän järjestämällä tietoa ja menetelmiä vanhemmille tunteista.

Kuvio 2. Perheiden näkökulma varhaiskasvatukseen mahdollisuuksiin tukea perheiden tunnetaitoja.

Varhaiskasvatus voisi siis tukea perheiden tunnetaitokasvatusta tarjoamalla heille tietoa ja menetelmiä tunteista. Vanhempainilloissa voitaisiin tunteista ja tunnereaktioista puhua enemmän sekä tunteiden laajasta kirjosta. Varhaiskasvatus voisi tarjota perheille tunnetaitoihin liittyvää materiaalia kotiin lainaan, kuten tunnetaitokortteja sekä satuja. Tunteiden käsittelyä aikuisen kanssa voitaisiin myös tukea enemmän niin vanhempainilloissa, kuin muissakin yhteyksissä, kuten juuri perheilloissa ja yhteisissä tapahtumissa sekä keskusteluissa.

Perheillä hyvä oli kolmen perheen mielestä yhdessä vietetty aika ja yhdessä oleminen sekä se, että perheiltä tarjosi aikaa rauhoittua yhdessä lapsen kanssa. Kaksi perheistä piti hyvänä asiana sen, että lasten kanssa päästiin keskustelemaan. Yhden perheen mielestä hyvää oli perheillä toiminnallisuus ja toisen mielestä perheillä pidetty satuhetki. Vastauksien perusteella hyvää perheillä oli yhdessä oleminen.

Perheiltä saatiin perheillan kehittämiseen hyviä ja kattavia näkökulmia. Yksi perhe toivoi, että lapset voisivat toteuttaa toimintaa yhdessä ja vanhemmat yhdessä, tällöin perheet jaettaisiin erilleen, jolloin koko perheitä ei ehkä tällä tapaa voisi järjestää, mutta osassa toiminnassa jakaminen voisi toki olla mahdollista. Toinen

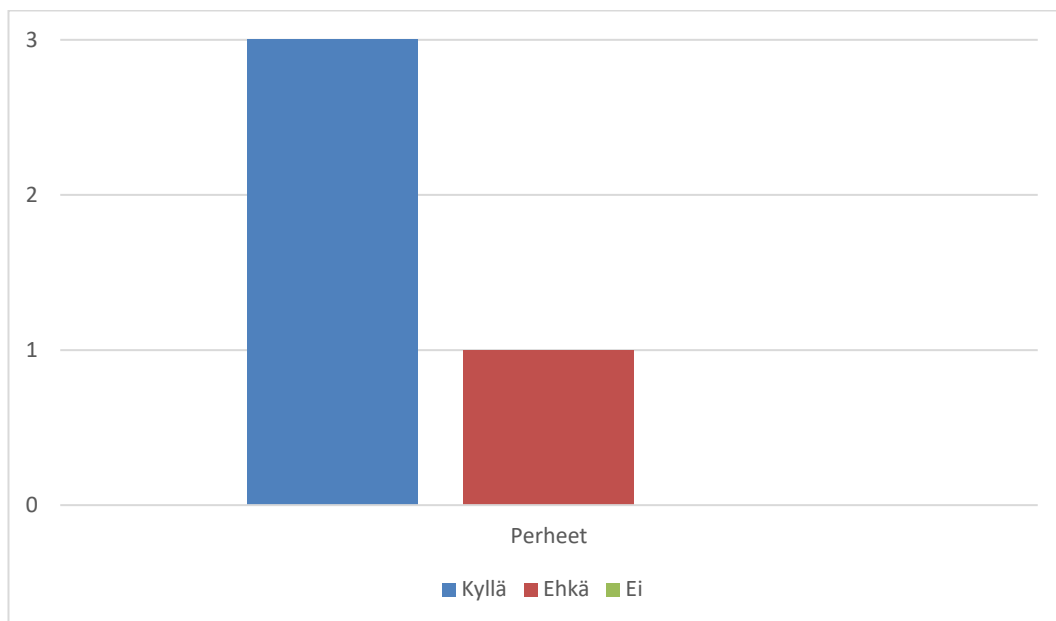

perhe kommentoi perheillan ajankohdan (klo 18.00-19.15) olevan hieman liian myöhäinen. Perheiden pienimpiä voisi siis helpottaa jo sekin, jos perheiltä aikais-tettaisiin puolella tunnillakin. Toive ajankohdasta tuli päiväkodilta, mutta tulevai-suudessa tähän osataan kiinnittää paremmin huomiota.

“Jäin itse kaipaamaan syvällisempää sisältöä, koska olen aiheeseen paljon viime aikoina tutustunut itse.”

Yhdessä perheessä tunnetaitoihin oli toinen vanhemmista perehtynyt itse viime ai-koina ja tunnetaidoista oli keskusteltu entuudestaan lapsen kanssa jo paljon, jonka vuoksi he olisivat toivoneet syvällisempää sisältöä. Perheet, joissa tunnetaitokasva-tus oli siis enemmän jo läsnä sekä osana arkea olisivat hyötäneet, jos aihetta olisi käsitelty enemmän kuin pintapuolisesti. Yksi perhe toivoi pidempää satuhetkeä, jotta keskustelua sadusta ehdittäisiin käymään enemmän. Sadussa oli esillä paljon teemoja ja tunteita, jotka herättivät ajatuksia lapsissa sekä aikuisessa, jonka vuoksi keskustelun tärkeyttä pidettiin merkityksellisenä. Perheiltä kehitettäisiin siis mo-nin eri tavoin.

Perheet olivat hyvin samaa mieltä ja toivoivat, että perheiltä järjestettäisiin tule-vaaisuudessa. Vanhempia oli illassa kuusi, mutta kyselyyn vastattiin perheittäin, jol-loin halukkaiden tai epäröivien määrää ei henkilökohtaisesti kyetty tarkastelemaan vaan havainnointi tehtiin ainoastaan perhetasolla.

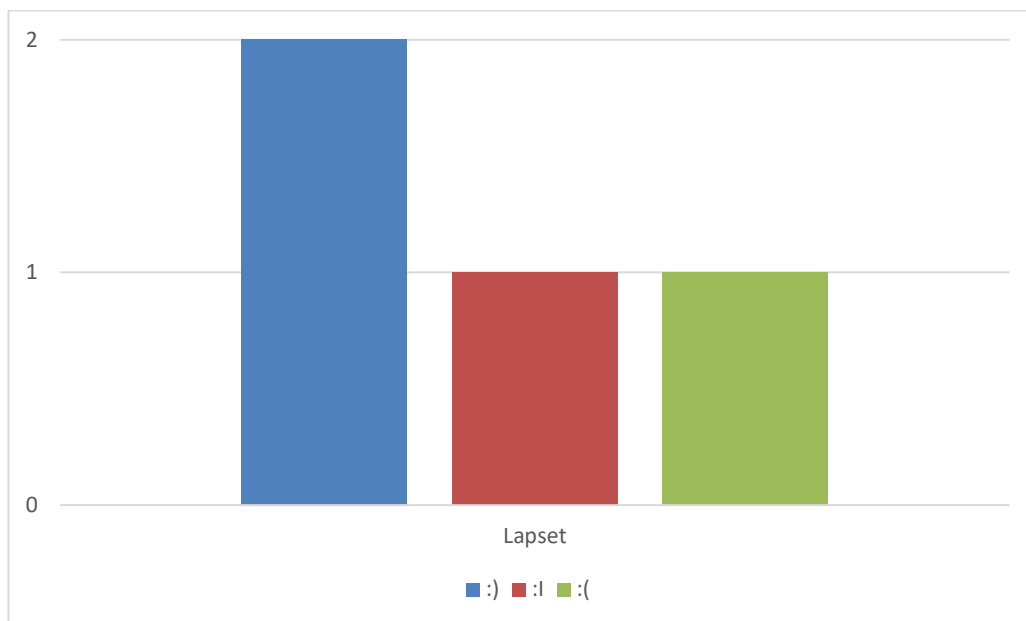

Kuvio 3. Osallistuminen perheiltoihin tulevaisuudessa.

Neljästä perheestä kolme haluaisi, että perheiltoja järjestettäisiin tulevaisuudessa. Yksi perhe ei ollut varma haluaisiko perheiltaan osallistua tulevaisuudessa. Tulevaisuudessa perheiltoja haluttiin siis järjestettävän.

6.2.2 Lapset

Lasten kanssa palautteen kerääminen toteutettiin nappipalautteella. Nappipalautteessa jokaiselle lapselle annettiin nappi, jonka hän sai tipauttaa perheillasta lähtiesään sen hetkistä tunnetilaansa kuvaavaan purkkiin. Vaihtoehtoina olivat iloinen hymy, neutraali ilme sekä surunaama. Jokaiselle lapselle tarjottiin siis mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä sekä myös hieman kerrata, mitä he illan aikana olivat oppineet.

Kuvio 4. Lasten kokemukset perheillasta.

Purkkiin, jossa oli iloinen hymy, oli laitettu kaksi nappia. Purkkiin, jossa oli neutraali ilme, oli laitettu yksi nappi. Purkkiin, jossa oli surunaama, oli laitettu yksi nappi. Tämä tarkoittaa, että illasta iloisin mielin kotiin lähti neljästä lapsesta kaksi, yksi lapsi ei oikein osannut sanoa, miltä illan jälkeen tuntui ja yksi lapsi koki olonsa hieman surulliseksi.

Lasten arviontiin saattoi toki vaikuttaa se, että ilta sijoittui myöhäiseen ajankohtaan, joka aiheutti paljon levottomuutta ja lopulta suruakin, kun väsymys painoi niin kovasti päälle. Lasten mielipide ja sen selvittäminen toi kuitenkin lapsillekin osallisuuden kokemuksen ja tunteen siitä, että heidän mielipiteensä on tärkeä ja he saavat kertoa itse vapaasti miltä heistä tuntuu. THL (2019) määrittelee, että lapsen osallisuuden kuuluu olla osallisena määrittämässä, toteuttamassa sekä arvioimassa työtä, jota hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. Kun lapsella on mahdollisuus osallistua ja olla mukana sellaisten asioiden käsittelyssä, jotka häntä itseään koskevat yhteisössä, kehittyvät hänen identiteettinsä toimijana. Osallisuuden avulla tarjotaan mahdollisuus mielipiteen ilmaisemiseen sekä asioihin vaikuttamiseen.

6.2.3 Varhaiskasvattajat

Varhaiskasvattajat saivat arviointikyselyn (liite 6) ennakkoon tarkasteltavaksi ja vastaukset palautettiin sähköpostilla illan jälkeen. Etukäteen lähetettyjen arviointikyselyiden ja jälkikäteen palautettujen vastauksien avulla kyettiin takaamaan se, että varhaiskasvattajilla oli enemmän aikaa käytettävissä palautteen antamiseen ja he saattoivat kiinnittää huomiota sellaisiin asioihin, joita esimerkiksi perheet eivät ehtineet havainnoida illan aikana. Varhaiskasvattajien näkökulma haluttiin arviointiin, sillä näin saatiin mielipiteet jokaiselta yhteisön jäseneltä. Varhaiskasvattajien arviointi oli myös tärkeä, sillä kasvatuskumppanuutta toteutetaan päiväkodin ja vanhempien välillä. Varhaiskasvattajista kaksi oli antanut yhteispalautetta, jonka vuoksi tässä osiossa tarkastellaan ainoastaan kahta vastausta.

Kaikki varhaiskasvattajat kokivat iltaan osallistumisen antoisana ja kannattavana. Kiinnostavinta heidän mielestään oli ollut seurata miten askartelupisteellä perheet toimivat yhdessä keskustellen ja samalla myös varhaiskasvattajilla oli aikaa tutustua perheisiin enemmän. Varhaiskasvattajat toivat esille, että tunnetaitojen harjoittelua varten toiminnassa oli käytetty monipuolisia keinoja ja lasta innostavia menetelmiä. Varhaiskasvattajan mielestä useampien vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden olisi hyvä osallistua perheiltään ja saada kokemuksen perusteella ideoita siihen, miten lapsen kanssa voi käsitellä erilaisia tunteita. Varhaiskasvattajat kokivat oppineensa tunnetaitojen laajempaa ja monipuolisempaa käsittelyä toiminnallisissa menetelmin.

Varhaiskasvattajien mielestä perheiltään osallistuminen tuki tunnetaitokasvatusta siten, että tunnetaitopajat toivat tunnetaitoja perheille tutuiksi ja samalla tunnetaitoja kyettiin tuomaan luontevasti perheiden arkeen mukaan. Yksi varhaiskasvattaja vastasi perheiltään tukeneen hänen mielestään paljonkin vanhempien tunnetaitokasvatusta. Varhaiskasvattaja vastasi perheiden saaneen mukavia yhteisiä kokemuksia oman lapsen kanssa tunnetaitojen harjoittelusta. Perheiltään osallistuminen antoi työntekijöille erilaisia ideoita ajatuksia siitä, miten tunnetaitoja voi käsitellä arjessa.

”Työntekijöille tällainen osallistuminen antaa uusia ideoita ja monipuolistaa tapoja harjoitella tunnetaitoja arjessa.”

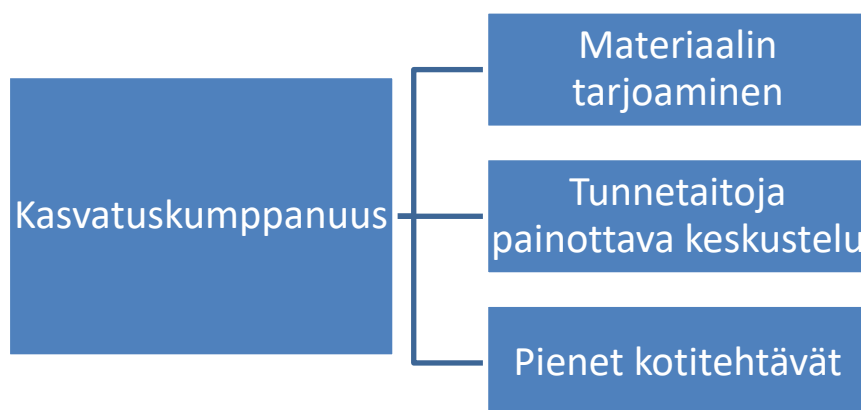
Kysyttäessä varhaiskasvattajilta, miten he ajattelevat, että varhaiskasvatus voisi tukea perheiden tunnetaitoja, vastasivat he seuraavasti:

”Varhaiskasvatus voi tukea perheiden tunnetaitoja myös antamalla erilaisia linkkejä, joista aihetta löytyy lisää.”

Vastanneet varhaiskasvattajat näkivät siis, että materiaalien tarjoaminen perheille esimerkiksi erilaisten linkkien avulla voisi olla varhaiskasvatuksen keino tukea enemmän perheiden tunnetaitoja. Toisessa vastauksessa varhaiskasvattaja lisäisi yhteisiä perheiltoja teeman ympärille ja ehdotti, että lapsille voisi antaa pieniä tunnetaitoihin liittyviä kotitehtäviä esimerkiksi jollain teemaviikolla, jolloin tunnetaidot ovat varhaiskasvatuksessa käsittelyssä.

Varhaiskasvattaja myös ajatteli, että päivittäiset keskustelut perhettä tavattaessa voisivat painottaa enemmän tunnetaitoja, sillä lapsiryhmän kanssa tunnetaitojen harjoittelu on kytkettynä arjen toimintaan, jolloin vanhemmille tiedottamisen tulee olla avointa ja kannustavaa. Kasvatuskumppanuus ajatus tunnetaitojen tukena nousee vastauksista esiin, sillä lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja kodin kanssa perustuu vuoropuheluun ja avoimeen keskusteluun. Yksi varhaiskasvattaja teki myös hyvän ja tärkeän huomion, että tunnetaitojen harjoittelu ei ole vain yksittäisten iltojen asia, vaan kulkee arjen toiminnassa mukana niin varhaiskasvatuksessa kuin kotona.

”Sinänsä tunnetaitojen harjoittelu ei saisi jäädä joidenkin yhteisten iltojen tai teemaviikkojen varaan, vaan sen pitäisi olla punaisena lankana kaikessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa lapsiryhmän kanssa.”

Kuvio 5. Varhaiskasvattajien näkökulma perheiden tunnetaitojen tukemiseen.

Varhaiskasvattajat toivat ilmi, että varhaiskasvatus voisi tukea perheiden tunnetaitoja tarjoamalla perheille materiaalia liittyen tunnetaitoihin, painottamalla keskustelua, joka liittyy sekä tukee tunnetaitoja sekä pienten kotitehtävien avulla. Nämä kaikki muodostavat kasvatuskumppanuuden ja ovat osana sitä, että perheiden tunnetaitoja sekä tunnekasvatusta kyettäisiin tukemaan.

Saimme perheillasta varhaiskasvattajilta kannustavan ja positiivisen palautteen.

”Perheilta oli tunnelmaltaan lämmin ja samalla rento ja monipuolinen. Olitte Noora ja Heli innostavia ja luontevia, onnistunut kokonaisuus.”

Varhaiskasvattajat siis nauttivat perheillan tunnelmasta ja monipuolisuudesta. Hyvänä asiana koettiin myös perheillan järjestäneiden ja opinnäytetyötä toteuttaneiden iloisuus, innostus sekä luontevuus, mikä tuki kokonaisuutta. Positiivisena asiana nähtiin monipuolinen toiminta, jossa oli sekä vanhemmille että lapsille tasaveroiset roolit, eikä kukaan ollut vain seuraaja tai osallistuja.

Varhaiskasvattajien palautteen perusteella he eivät muuttaisi illan ja teeman sisältöä. Kokonaisuus oli heidän mielestään onnistunut ja toimiva. Toisessa vastauksessa mainittiin, että tällä määrällä perheitä toiminta pysyi hyvin kasassa, mutta jos

perheitä olisi enemmän iltaa voisi olla vaikeampi hallita ja näin jonkin tyyppinen jatkuva toiminta voisi olla parempi vaihtoehto. Vastauksessa ehdotettiin, että perheet voisivat kerätä passiin leimoja käytyään erilaisissa toimintapisteissä. Tällöin toimintapisteitä voisi olla enemmän ja perheillä olisi enemmän varaa valita, minne mennä, jolloin voisi kiertää joko kaikki tai vähintään jonkun määrän pisteitä.

Perheiltojen tulevaisuudella olisi kysyntää jatkossakin. Vastausten perusteella perheiltoja tulisi ehdottomasti järjestää lisää, sillä useammalle perheelle pitäisi saada kokemusta tällaisesta toiminnasta. Yksi varhaiskasvattajista koki, että toiminta olisi tarpeellista hyvin monen perheen kanssa, mutta näki haasteellisena sen, miten saada motivoitua ne perheet, joille tällainen toiminta olisi hyödyllistä. Toisessa vastauksessa varhaiskasvattajat kirjoittivat, että perheiltoja voisi mielellään järjestää vuosittain.

6.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkijaa ohjaa Suomessa kaikilla tieteenaloilla yleiset eettiset periaatteet. Eettisiin periaatteisiin kuuluu tutkittavien henkilöiden itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen, jota tutkijan tulee arvostaa. Näihin perustuslain mukaisiin oikeuksiin kuuluvat esimerkiksi oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja vapautteen, oikeus elämään, liikkumisvapaus, sananvapaus ja oikeus yksityisyyteen. Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön ja luonnon moninaisuuden kunnioittamisen lisäksi tutkijan tulee toteuttaa tutkimus niin, että tutkimus ei aiheuta haittaa, riskejä tai vahinkoja tutkittavana oleville henkilöille tai yhteisöille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 5.)

Tutkittavan kohteluun ja oikeuksiin kuuluu vapaaehtoinen mahdollisuus osallistua, mutta aina tulee olla myös mahdollisuus osallistumisesta kieltäytymiseen. Tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä on myös oikeus ilman kielteisiä seurauksia keskeyttää osallistumisensa hetkestä riippumatta. Alaikäisen ollessa tutkittavana on hänelle annettava tietoa tutkimukseen liittyen tavalla, joka vastaa hänen ymmärrystään. Huoltaja päättää ensisijaisesti alaikäisen (alle 15-vuotiaan) osallistumisesta tutkimukseen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7-9.)

Tieteellinen tutkimus voi olla ainoastaan eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja uskottavaa, vain silloin kun tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön ohjaamalla tavalla. Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia tutkimuseettikan näkökulmasta opinnäytetyössä on se, että tarvittavat tutkimusluvut hankitaan ja opinnäytetyö suunnitellaan, toteutetaan ja siitä raportoidaan sekä kaikki syntyneet tietoaineistot tallennetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten velvoittamalla tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Ennen perheiltaa työyhteisöön ja perheille jaettiin saatekirjeet (liitteet 1 ja 2), joissa kerrottiin opinnäytetyön tekijöistä, opinnäytetyön aiheesta, perheillan tarkoituksesta ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä siitä, mistä valmista opinnäytetyötä pystyy lukemaan. Perheillasta ja sen tarkoituksesta tiedotettiin kaikkia työyhteisön jäseniä. Perheilta oli kaikille vapaaehtoinen tapahtuma, johon osallistuminen ei vaatinut ilmoittautumisen lisäksi muuta, kuin paikalle saapumisen. Perheillasta pystyi myös poistumaan halutessaan. Perheiltaan osallistuminen ja palautteen antaminen toteutettiin nimettömästi. Perheiltaa ei myöskään opinnäytetyöhön dokumentoitu kuvin tarkemmin, jotta osallistujien anonymiteetti säilyisi.

Lapsille kerrottiin illasta sekä vanhempien, että varhaiskasvattajien toimesta. Perheillan alussa lapsille kerrottiin lapsilähtöisesti, mitä illan aikana tulee tapahtumaan. Tärkeää oli kertoa lapsille tapahtumasta niin, että he pystyivät ymmärtämään mitä odottaa. Vanhemmat päättivät lastensa osallistumisesta iltaan heidän ollessaan alle 15-vuotiaita. Perheillassa pyrittiin tukemaan perheitä, eikä heille aiheutettu haittaa, riskejä tai vahinkoa toimintaa toteuttaessa tai sitä arvioitaessa.

Opinnäytetyöhön saatiin tutkimuslupa Naantalin varhaiskasvatuksen johtajalta. Opinnäytetyötä ja perheillan toteutusta suunniteltiin noin vuoden ajan ja se raportoitettiin tavalla, jota tieteelliselle tiedolle asetetut vaatimukset velvoittavat. Palaute perheillasta kirjattiin sekä arvioitiin nimettömästi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää Naantalın kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyössä perheilta, jossa käsitellään tunnetaitoja osana kiusaamisen ehkäisyä. Tarkoituksena oli perheillan avulla opettaa perheille tunnetaitoja ja tukea perheiden tunnetaitokasvatusta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli perheillan kautta olla osana varhaiskasvatuksen kehitystyötä sekä löytää sellaisia keinoja ja menetelmiä, joiden avulla perheiden hyvinvointia kyettäisiin paremmin tukemaan varhaiskasvatuksessa. Pyrittiin selvittämään miten varhaiskasvatus voi olla tukemassa lasten tunnetaitojen kehittymistä ja täten vahvistaa perheiden tunnekasvatusta. Yksi perheillan epäsuorista tavoitteista oli ehkäistä kiusaamista, sillä tunnetaidot ja niiden puute liittyvät kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn.

Perheillan avulla kävi ilmi, että varhaiskasvatus voisi tukea perheiden tunnetaitokasvatusta järjestämällä vanhempainiltoja ja lainaamalla tai tarjoamalla perheille materiaalia. Lisäksi nähtiin, että opettamalla lisää tunteiden käsittelystä, pienillä kotitehtävillä sekä keskusteluilla, jotka painottavat tunnetaitoja voisi varhaiskasvatus tukea perheiden tunnetaitokasvatusta enemmän.

Tavoitteessa, miten varhaiskasvatus voisi tukea perheiden tunnetaitoja onnistuttiin, sillä perheillasta saatiin hyvää palautetta ja ideoita siitä, miten tunnetaitokasvatusta perheissä voitaisiin varhaiskasvatuksen tuella edistää. Tietoa saatiin siitä, miten yhteisön jäsenet itse toivovat tämän toteutuvan. Tärkeimpinä keinoina perheiden tukemiseen nähtiin aikuisille suunnatut vanhempainillat aiheesta, keskustelu tunnetaidoista sekä materiaalin jakaminen. Varhaiskasvatuksen toimintaa helpottaa, kun heillä on uusia keinoja ja menetelmiä, miten tunnetaitokasvatusta voidaan rikastuttaa ja tuoda uusia elementtejä arjen toimintaan.

Perheilta tuki perheiden tunnetaitoja ja toi välineitä keskusteluun. Perheet, joissa tunnetaitoja oli jo harjoiteltu, kokivat, että tunteiden käsittelyä olisi saanut laajentaa ja syventää. Yhdessä perheessä lapsi koettiin liian nuoreksi suunnitellulle toiminnalle. Tulevaisuutta ajatellen olisi siis aiheellista jakaa ikäluokkia vielä enemmän,

jotta perheillan kokonaisuus vastaisi paremmin jokaisen taitotasoa. Perheet oppivat illan aikana tunteiden käsittelystä ja saivat vinkkejä, miten sitä voi toteuttaa jatkossa. Tärkeimmäksi asiaksi perheille muodostui perheillä yhdessä vietetty aika oman lapsen kanssa, jonka lähes jokainen perhe toi ilmi vastauksissa.

Opinnäytetyön tavoitteista puutteellisesti toteutui tavoite tukea perheiden tunnetaitokasvatusta. Osa perheistä koki lapsensa olevan liian nuori järjestelylle toiminnalle ja osa perheistä näki, että perheilta ei tuonut heille mitään uutta tietoa tai harjoitteita. Tavoitteen toteutumiseksi ikähajautta olisi pitänyt mahdollisesti pienentää, jotta tavoitteeseen olisi nyt jo päästy. Myös lasten vireystaso häiritsi tavoitteen täydellistä toteutumista, sillä väsymystila vaikeutti toimintaan osallistumista. Toisaalta kuitenkin tavoitteena oli myös päästä osaksi varhaiskasvatuksessa tehtävää kehitystyötä, joten tavoitteen toteutumisessa ei täysin epäonnistuttu kuitenkaan.

Varhaiskasvattajat kokivat, että perheiltaan osallistuminen oli antoisa kokemus. Heistä oli kiinnostavaa seurata perheiden toimintaa eri pisteillä. Perheilta antoi varhaiskasvattajille myös mahdollisuuden tutustua perheisiin paremmin. Varhaiskasvattajat kokivat, että perheillan kaltaista toimintaa tulisi järjestää tulevaisuudessa lisää. Toimintaa voisi kehittää arkeen sopivaksi jatkuvaksi kokonaisuudeksi niin, että jokainen varhaiskasvatuksessa oleva lapsi ja perhe hyötyisi siitä.

Toteuttamalla perheilta löydettiin keinoja ja saatiin aitoa palautetta siitä, millaista tukea perheet ja varhaiskasvattajat itse toivoisivat. Perheillan vahvuutena oli yhteinen perheen kesken vietetty aika. Arjen kiireiden keskellä hetken pysähtyminen ja ajan viettäminen oman lapsen kanssa oli perheille merkittävää. Toiminnan toteuttaminen kentällä tuki opinnäytetyön tekijöiden ymmärrystä asiakasryhmän tarpeista, heikkouksista ja vahvuuksista aiheeseen liittyen.

Perheiden rooli ja osallisuus varhaiskasvatuksessa tulee tulevaisuudessa korostumaan erityisesti sosionomien työssä ja työtehtävissä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen sosionomien päävastuu alueena tulee olemaan lähitulevaisuudessa todennäköisesti perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Tällöin perheilta voisi olla juuri sellainen toimintatapa, jonka sosionomit varhaiskasvatuksessa voisivat ottaa omaan työkalupakkiinsa helpottamaan perheiden kanssa tehtävää työtä.

Opinnäytetyön tarkoitus toteutui, sillä perheilta järjestettiin Naantalissa toiminnallisin menetelmin, tarkoitukset ja tavoitteet huomioitiin suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa. Perheillä onnistuttiin vahvistamaan perheiden tunnetaitokasvatusta sekä varhaiskasvatuksen ja perheiden välistä kasvatuskumppanuutta. Yhteisöllisyyden näkökulma toteutui huomioiden koronatilanteen ja sen mukanaan tuomat erityispiirteet, kuten turvavälit.

Perheilta mahdollisti sen, että perheiden tarvitsemaa tukea sekä heille tarjolla olevaa tukea kyettiin tarkastelemaan ja tulevaisuudessa kehittämään. Perheilta oli uusi ja jännittävä tapahtuma niin yhteisön jäsenille kuin sen järjestäjille. Perheillasta saadun palautteen avulla iltaa pystytään kehittämään, jotta jatkossa se voisi olla paremmin jokaista osallistujaa palveleva kokonaisuus.

7.1 Perheillan malli

Perheillasta luotiin Naantalinnon varhaiskasvatukseen malli (liite 8). Mallissa tuotiin esille millaisen kokonaisuuden opinnäytetyön tekijät laativat järjestämästään perheillasta. Mallissa tulee esiin, millaisia huomioita perheillan perusteella pystyttiin tekemään, jotta perheiltoja voitaisiin jatkossa kehittää. Perheillan ollessa hyvin lyhyt tapahtuma, mallissa haluttiin tuoda esille myös mitä kaikkea muuta perheiltaan voitaisiin sisällyttää. Perheillan jälkeen nähtiin, mikä toimii ja millaisia toiveita yhteisöllä on tulevista perheilloista.

Mallissa on esitelty materiaalia, jota varhaiskasvatuksen yksiköissä voi jo ennestään olla tai johon he halutessaan pystyvät tutustumaan. Yhdessä illassa ei toimintaa kyetty loputtomasti toteuttamaan. Tämän vuoksi malli sisältää useita ehdotuksia niin leikeistä, loruista, askarteluista kuin muusta toiminnasta, jota perheilloissa voidaan hyödyntää. Mallia voi soveltaa vapaasti tai käyttää sellaisenaan, sillä se tarjoaa runsaasti materiaalia myös muunlaisen kokonaisuuden rakentamiseen. Mallin tekemänä toimivat toki tunnetaidot sekä kiusaamisen ehkäisy, mutta se tarjoaa vaihtoehtoja myös muun toiminnan suunnittelulle. Malli ei suoraan tarjoa rakennetta perheillan pitämiseen, mutta antaa ideoita sen toteuttamiseen.

Perheillan malli tarjoaa myös materiaalia perheiden käyttöön heidän näin halutesaan. Perheet toivoivat palautteissaan varhaiskasvatuksen tarjoavan materiaalia, ja vinkkejä tunnetaitojen harjoitteluun, joten mallista perheet saavat myös välineitä kotiin. Mallista löytyviä harjoituksia pystyy aivan yhtä hyvin toteuttamaan kotona, siellä missä perheet arkeaan viettävät. Mallissa esille tuotuja satuja pystyy helposti lainaamaan kirjastosta ja niiden avulla päästään kotonakin tunnetaitojen sekä kiusaamisen ehkäisyyn maailmaan. Perheillan malli voikin siis toimia kotiin vietävänä materiaalina, jolla varhaiskasvatus kykenee perheitä tukemaan enemmän.

Varhaiskasvatuksessa työtä helpottavat usein konkreettiset esimerkit sekä toimintaohjeet. Perheillan malli on juuri sellainen, johon on helppo tarttua ja joka pitää sisällään konkreettisia asioita, joita lasten sekä heidän perheidensä kanssa pystytään toteuttamaan. Tunnetaidot sekä kiusaamisen ehkäisy voivat ajoittain jäädä teorian tai ajatuksen tasolle, jolloin malli tarjoaa oikeita keinoja sekä menetelmiä. Perheillan malli tukee pedagogisuutta sekä antaa konkreettisia keinoja pedagogisuuden toteuttamiselle.

7.2 Perheillan kehittämistarpeet sekä huomioitavaa

Perheillan ajankohta oli liian myöhäinen ja tulevaisuudessa on erityisen tärkeää ottaa huomioon ajankohdan sopivuus toimintaan. Mitä myöhemmin perheilta järjestetään, sen levottomampia lapset ovat. On tärkeää huomioida varhaiskasvatusikäisten lasten nukkumaanmeno aika ja järjestää toiminta hyvissä ajoin ennen sitä. Toiminnan aikaistaminen puolella tunnilla saattaa jo taata sen, että lapset jaksavat keskittyä paremmin eikä toiminta mene loppupuolelta täysin levottomaksi. Huomiota tulee siis kiinnittää ajankohtaan, jotta mahdollisuuksia toiminnan onnistumiseen voidaan hieman lisätä.

Varhaiskasvatuksessa, kuten kaikessa muussakin toiminnassa, tulee aina osata myös varautua siihen, että jokin asia menee pieleen. Tällöin tilalle saattaa joutua ottamaan jotain muuta, jos alkuperäinen suunnitelma ei toimi sellaisenaan. Alkuperäisen suunnitelman epäonnistuessa ei kannata luovuttaa, vaan soveltaa olemassa

olevaa toimintaa johonkin eri suuntaan. Kaikille positiivisen kokemuksen ja toiminnan onnistumisen kannalta on tärkeää, että taskussa olisi mukana aina jokunen varasuunnitelma.

Tunnetaitokortti -pisteellä lapset eivät jaksaneet keskittyä pelkkiin tunnetaitokortteihin, jolloin käyttöön otettiin myös ongelmanratkaisukortit. Perheitä ohjattiin myös pisteen vetäjän ja opinnäytetyön tekijän toimesta haasteiden edetessä. Viimeiseksi toiminnaksi suunniteltu Suomen Mielenterveysseuran tunnelaulu ei myöskään enää loppuillasta kiinnostanut lapsia vaan he kokivat leikkimisen pihalla mielekkäämmäksi. Tällöin tilanne ratkaistiin soittamalla tunnelaulua leikkiville lapsille. Lapsia ei siis lähdetty pakottamaan osallistumaan toimintaan, kun vireystilan huomattiin estävän sen. Muutoksia jouduttiin illan aikana tekemään ja sen hetkisiin tilanteisiin reagoimaan.

Tällä kertaa perheiltaa pidettäessä tehtiin siis alkuperäiseen toimintaan joitain muutoksia. Toimintaan lisättiin muutama elementti, sillä lapset eivät jaksaneet enää keskittyä sen hetkiseen tekemiseen, jolloin kaikille mielekkäämpää oli rikastaa toimintaa. Osaa toiminnasta karsittiin, jotta lasten vähissä oleva energia ja keskittyminen saataisiin kohdistettua mieluisampaan toimintaan, jolloin toiminta ei olisi niin väkinäistä. Joustavuus kaikessa tekemisessä on tärkeää huomioida lasten kanssa toimiessa. Jo suunnitteluvaiheessa on hyvä pitää mielessä, että suunnitelmalle on oltava varasuunnitelma ja varasuunnitelmalle on oltava varasuunnitelma tilanteissa, joissa toiminta ei sellaisenaan osallistujiaan motivoi.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tunnetaitokasvatus varhaiskasvatuksessa ei koostu ainoastaan yhdestä illasta, vaan sen tulee olla säännöllistä, jatkuvasti arjessa tapahtuvaa. Tunnetaitoja tulee harjoitella ja niiden eteen tulee tehdä kovasti töitä niin varhaiskasvatuksessa, kuin kotonakin. Ehdotuksena on, että tunnekasvatusta voitaisiin lähteä käsittelemään esimerkiksi kuukauden teemana tai muodostamalla jokin ajanjakson varhaiskasvatuksessa. Tunnekasvatus aiheinen teemakuukausi tai ajanjakso varhaiskasvatuksessa aloitettaisiin ja lopetettaisiin yhteisellä perheillalla. Tällä välillä tunnekasvatusta käsiteltäisiin aktiivisesti varhaiskasvatuksessa yhteistyössä kodin kanssa. Jakson

alussa ja lopussa järjestettävät perheillat takaisivat sen, että tunteisiin liittyviä onnistumisia ja kehitystä pystyttäisiin tarkkailemaan konkreettisemmin.

Tunnetaidot ja kiusaamisen ehkäisy liittyvät myös lasten mielenterveyteen. Lasten mielenterveys teeman lisääminen tunnetaitoihin on opinnäytetyön tekijöiden jatkotutkimusehdotus. Opinnäytetyössä harjoitteita ja teoriaa löytyi paljon Suomen Mielenterveysseuran sivuilta sekä heidän kirjoistaan ja teoksistaan. Perheillan aiheina voisi olla lasten mielenterveystaidot ja niiden tukeminen. Kokonaisuuteen liittyy myös vahvasti turvataitokasvatus, jota voisi myös käyttää perheillan teemana ja muodostaa tämän ympärille vastaavanlaisen kokonaisuuden.

Laajemmin Suomessa tämän opinnäytetyön tutkimustuloksia voitaisiin hyödyntää perheiltojen toteuttamisessa muuallakin kuin Naantalissa. Opinnäytetyö tarjoaa muillekin mahdollisuuksia hyödyntää perheiden näkökulmaa siihen, miten he toivoisivat varhaiskasvatuksen heitä tukevan. Opinnäytetyöstä käy ilmi, millaista tukea perheet itse toivoisivat varhaiskasvatukselta, joten opinnäytetyöstä siihen saa varmasti ideoita. Vaikka opinnäytetyössä painopisteenä olivat tunnetaidot sekä kiusaamisen ehkäisy voidaan perheillan teeman mukaan ohjelmaa myös muokata. Järjestettäessä perheiden yhteisiä iltoja varhaiskasvatuksessa voi tätä opinnäytetyötä varten tehdystä tuotoksesta saada ideoita ja materiaalia siihen, mitä kaikkea illassa voi tehdä.

Tutkimustuloksia voisi myös laajemmin käyttää hahmottaessa tunnetaitojen merkitystä kiusaamisen ehkäisyn näkökulmasta. Tunnetaitojen ollessa kiusaamisen ehkäisyä, voi opinnäytetyön valossa lähteä aiheiden yhteneväisyyksiä korostamaan lisää. Varhaiskasvatuksessa voi olla helpompaa tarttua tunnetaitomateriaalin avulla kiusaamisen ehkäisyyn, kuin lähteä käsittelemään kokonaisuuksia erikseen. Kuitenkin nämä aiheet ovat toisiinsa rinnastettavissa, jolloin tunnetaitomateriaalia voi kiusaamisen ehkäisyä käsitellessä hyödyntää.

Aikaisemmassa tutkimuksessa tunnetaidoista ja vanhemmuuden tukemisesta oli huomattu, että vanhemmilla on paljon tietoa tunnetaitokasvatuksesta aiheena, mutta menetelmät konkreettisesti eivät ole vielä niin tuttuja. Olemassa olevalle tiedolle

konkreettisten harjoitusten löytäminen sekä tuen saaminen omalle vanhemmuudelle ovat tutkimuksessa esiin nousseita tärkeitä seikkoja. (Kuusisto & Laine 2020.)

Opinnäytetyössä huomattiin, että vanhemmilla on tietoa tunnetaitokasvatuksesta, mutta he kaipaavat vielä lisää tietoa, menetelmiä ja keskustelua aiheesta. Perheilta antoi vanhemmille erilaisia menetelmiä ja konkreettista apua siihen, miten tunteista voi keskustella. Opinnäytetyössä havaittiin, että varhaiskasvatus voisi tukea perheiden tunnetaitokasvatusta tarjoamalla heille tietoa ja menetelmiä tunteista. Varhaiskasvatus voisi tarjota perheille tunnetaitoihin liittyvää materiaalia kotiin lainaan, kuten tunnetaitokortteja sekä satuja. Tunteiden käsittelyä aikuisen kanssa voitaisiin myös tukea enemmän esimerkiksi vanhempainilloissa, perheilloissa ja yhteisissä tapahtumissa sekä päivittäisissä keskusteluissa.

Keskeisiin tutkimustuloksiin siitä, missä muodossa ja miksi päiväkodissa esiintyy lasten välistä kiusaamista Aatamilan ja Ojalan (2013) opinnäytetyössä kuuluivat suvaitsevaisuuskasvatus, kasvatuskumppanuus, yhteisöllisyyden ja sosiaalisten taitojen opettamisen merkitys, yhteiset toimintatavat kiusaamiseen puututtaessa sekä lasten havainnointi. Kasvatuskumppanuuden näkökulmasta tarkastellessa vanhempien esimerkillä on suuri vaikutus lapsiin ja miten he ymmärtävät erilaisuutta. Tässä opinnäytetyössä yhteneväistä aiempiin tuloksiin oli se, että vanhempien esimerkillä on iso vaikutus lapsiin ja tunnetaitojen oppimiseen. Silloin kun vanhempi osallistuu aktiivisesti toimintaan, näyttää tunteita ja hyväksyy toiset sellaisina kuin he ovat, lapsikin uskaltaa olla oma itsensä ja antaa muille tilaa olla juuri sellaisia kuin he ovat. Kiusaamisen ehkäisyssä vanhempien roolilla on suuri merkitys, mikä tulee esiin opinnäytetyön teoriaosuudessa.

Lahdenperä (2018) opinnäytetyössä Tunnetaitoja varhaiskasvatukseen kehittämishankkeestaan päiväkotiin varhaiskasvattajat kertoivat tunnekorttien herättäneen uteliaisuuden lapsissa ja heidän olleen motivoituneita korttien kautta seuraamaan toimintaa. Yhteneväistä tässäkin opinnäytetyössä oli lasten kiinnostus eläinaiheisiin tunnekortteihin ja varsinkin eläinaiheiset ongelmanratkaisukortit motivoivat lapsia toimintaan. Myös kirjallisuutta tutkimalla voidaan todeta, että kuten Peltonen

(2005, 71-72) kirjassaan mainitsee, lasten on helpompi asettua eläimen tai kuvitteellisen hahmon asemaan, jonka vuoksi tunnetaitokortit, joissa on eläimiä ovat hyvä valinta, joka opinnäytetyössä ja toiminnassa myös tehtiin. Eläinaiheinen tunnesatu kiinnosti lapsia sekä vanhempia, sillä tarinaan on jälleen helppo samaistua ja se herättää kuulijan mielenkiinnon.

Surakka (2013, 3, 88) pro-gradu tutkielmassaan havaittiin, että lapset aikuisen kanssa kykenivät sanoittamaan myös toisen henkilön sekä kuvan hahmon tunteita, kun taas lasten välisessä keskustelussa he nimesivät pääasiassa henkilökohtaisia tunteitaan. Perheillä päästiin havainnoimaan myös tällaista aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja huomattiin samanlaista käyttäytymistä. Lapset pystyivät tunnekortteja katsoessaan nimeämään, miltä kortin eläimestä tuntuu, mutta myös kuvaamaan toisen henkilön tunteita. Kuitenkin perheillä lapset pääasiassa nimesivät eläinten, omiaan tai muun henkilön tunteita ainoastaan aikuisjohtoisesti, vanhemman esittäessä kuvailevia kysymyksiä. Vanhempi saattoi esimerkiksi kysyä lapselta, miltä sinusta tuntuu, kun on perjantai ja tähän lapsi osasi vastata. Kuitenkaan ilman tämänkaltaista aikuisjohtoisuutta eivät lapset oma-aloitteisesti lähteneet aktiivisesti sanoittamaan muiden henkilöiden tai omia tunteitaan.

Opinnäytetyön esitystilaisuudessa heräsi myös idea siitä, että perheilta suunnattaisiin esikouluikäisille, jolloin perheiltaan kyettäisiin osallistamaan myös koulukuraattori. Koulukuraattori toimisi linkkinä koulumaailmaan ja näin pystyttäisiin toteuttamaan perheilta moniammatillisessa yhteistyössä. Esikoululaisten siirtymistä kyettäisiin myös mahdollisesti helpottamaan ja vanhemmatkin saisivat tilaisuuden päästä tutustumaan uuden toimijan kanssa. Vaikka sosionomeilla ei ole esiopetus-pätevyyttä, voisi sosionomi toimia tässä yhteistyössä kuraattorin roolissa. Tällöin perheiltaan saataisiin uusi merkitys ja sosionomin työtehtävää pystyttäisiin silti hyödyntämään.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli päästä toteuttamaan toimintaa perheillan muodossa, joka vahvistaisi lasten tunnetaitoja, perheiden tunnetaitokasvatusta sekä mahdollistaisi uudenlaisen yhteistyötavan perheiden kanssa. Tiesimme alusta asti haluavamme päästä kentälle toteuttamaan konkreettista toimintaa. Aluksi aiheen löytäminen oli haasteellista ennen kuin onneksemme pääsimme Naantaliin keskustelemaan siitä mitä he toivoisivat ja mikä meitä mahdollisesti kiinnostaisi. Aiheen ja toimeksiantajan kanssa olimme onnekkaita, sillä Naantalin varhaiskasvatuksesta saimme nopeasti avoimen ja idearikkaan kumppanin.

Huomasimme aiheen kutsuvan meitä, sillä koimme tunnetaidot tärkeäksi asiaksi ja olemme itse joko joutuneet kiusatuiksi tai sitä sivusta todistaneet. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö kiinnosti meitä myös suuresti, vaikka samalla hieman jännittikin, joten toiminnannallisen opinnäytetyön avulla pääsimme myös työskentelemään mukavuusalueemme ulkopuolella.

Covid-19-pandemia hidasti opinnäytetyöprosessiamme merkittävästi. Jouduimme perumaan alkuperäisen illan ajankohdan. Kyseenalaistimme toteutusta rajoitusten ja uuden epävarman tilanteen vuoksi useaan otteeseen. Alun perin perheiltä oli tarkoitus järjestää toukokuussa 2020, jolloin meillä olisi ollut enemmän aikaa arvioida toimintaa ja sen onnistumista. Jouduimme kriittisesti miettimään haluammeko pitää alkuperäisestä toteutuksesta kiinni tai voisimmeko muokata toteutusta jotenkin, että sen voisi kuitenkin pitää keväällä. Pohdimme, otammeko riskin ja toteutamme perheillan kuten olimme suunnitelleet. Tämä tarkoitti odottamista syksyyn ja epävarmuutta siitä, onnistuuko illan pitäminen vielä syksylläkään. Olimme kuitenkin ehtineet jo motivoitua aiheestamme, joten mietimme ainoastaan vaihtoehtoisia toteutustapoja, emme kokonaan aiheen vaihtamista uuteen. Saimme päiväkodin johtajalta paljon kannustusta ja tukea, joten päätimme ottaa riskin ja jatkaa samalla suunnitelmalla ainoastaan viivästyttämällä kokonaisuuden toteuttamista. Yhteisymmärryksessä päiväkodin johtajan kanssa siirsimme perheillan elokuulle, jolloin toivoimme pandemiatilanteen olevan parempi.

Opinnäytetyön aikataulussa pysyminen tuotti haasteita erityisesti koronatilanteen vuoksi, sillä perheillan ajankohta siirtyi ja sen järjestäminen viivästyi huomattavasti. Suunnitelmissa oli, että perheilta olisi ollut toteutettuna toukokuussa 2020, jonka jälkeen opinnäytetyön tekemiseen olisi ollut kaikki tarvittava materiaali. Kesän olisi siis kuulunut olla aktiivista aikaa opinnäytetyön kirjoittamiselle. Luonnollisesti kun toiminnan pitäminen viivästyi, laski hieman motivaatiokin opinnäytetyötä kohtaan. Kesä oli kuitenkin yleisesti hyvää aikaa teorian kirjoittamiselle, mutta kirjoihin oli vaikeampi tarttua, kun toteutus tuntui olevan niin kaukana tulevaisuudessa. Tutkimusluvan saamisessa kesti myös kauan aikaa, jonka vuoksi usko alkoi ajoittain hieman loppumaan. Meidän molempien työllistyminen, sekä muut elämäntilanteen muutokset vaikuttivat myös osaltaan negatiivisesti aikatauluun ja siinä pysymiseen. Tilanne on ollut haastava yhtä lailla kaikille opinnäytetyön tekijöille arvaamattomuutensa sekä uutuutensa vuoksi.

Meidän tarkoituksenamme oli myös se, että opinnäytetyö olisi yleisesti hyvällä mallilla jo kesällä, mutta tämäkään ei toteutunut. Olimme myös aikoneet jo aikaisessa vaiheessa jakaa aiheita tekijöiden kesken, mutta tässäkin suoriuduimme hieman huonosti. Aiheiden jakamisen sijaan tartuimme molemmat niihin aiheisiin, mitkä meitä innostivat sillä hetkellä eniten. Toisaalta se, että valitsimme itse mikä aihe meitä sillä hetkellä kiinnosti, auttoi meitä kirjoittamaan motivaation ollessa ajoittain kadoksissa.

Alkuperäisen suunnitelman peruuntuminen toteuttaa toiminta toukokuussa toi mukanaan kuitenkin myös hyvää, sillä saimme kriittisemmin tarkastella ja paremmin suunnitella toimintaamme, jota perheillassa halusimme toteuttaa. Syyskuussa perheillan pitäminen mahdollisti sen, että toimintaan pystyimme paremmin miettimään, muokkaamaan materiaalia sekä tuomaan siihen uusia ulottuvuuksia. Pystyimme myös paremmin perustelemaan, miksi kyseiset toiminnat perheiltaan valitsimme ja mitä niiden avulla pyrimme saavuttamaan. Myös tuotoksen tekoon eli perheillan mallin toteuttamiseen sai paljon energiaa ja motivaatiota, kun perheiltaa odotti innoissaan.

Tuotokseen olimme ehtineet jo ennen iltaa löytää paljon ideoita, jotka inspiroivat myös oman toiminnan pitämistä. Perheillan mallin teko oli mielestämme kiinnostavaa ja samalla hieman jännittävää. Malliin sai tuoda esille omaa varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmaansa ja leikkisyyttä, jota työssä vaaditaan. Mallin kanssa sai vapaat kädet ja käyttää mielikuvitustaan. Perheillan mallin toteuttaminen auttoi myös ymmärtämään paremmin, miten tunnetaitoja oikeasti kentällä kehitetään ja millaisin keinoin kiusaamista kyetään ehkäisemään. Itse näemme mallin sellaisena, että se on helppo tulostaa tai jakaa työyhteisölle sekä perheille, jossa usein toivotaan konkreettisia keinoja sekä toimintamalleja.

Perheilta siis viivästyi meistä johtumattomista syistä, mutta opinnäytetyön saimme lopulta valmiiksi suunnitellussa ajassa. Onnistuimme saamaan opinnäytetyön ajallaan valmiiksi yhteistyöllä ja syksyn kovalla panostuksella. Kohdatessamme prosessimme aikana vastoinkäymisiä ja muutoksia alkuperäisiin suunnitelmiin, opimme joustavuutta ja sopeutumiskykyä uusiin tilanteisiin. Ylläpidimme prosessin aikana uskoa siitä, että onnistumme lopulta. Opinnäytetyöprosessi oli opettavainen, antoisa ja haastava.

8.1 SWOT-analyysin toteutuminen

SWOT-analyysissä olimme osanneet hyvin määritellä omia vahvuuksiamme, jotka toteutuivat sekä myös uhkia, jotka päästiin todistamaan hieman odotettua suuremmassa mittakaavassa. Kiinnostus aihetta ja kenttää kohtaan auttoi meitä jaksamaan ja oli hyvänä voimavarana toimintaa suunnitellussa ja arvioidessa. Motivaatio toimintaa kohtaan sekä kentän tuki ja sitoutuminen auttoivat ylläpitämään ajatusta perheillasta sekä sen toteuttamisesta, eikä vaikeinakaan hetkinä tästä luovuttu. Yhteisön tuella sekä myös työparilta saatavan tuen avulla jaksosimme haasteista huolimatta.

Toiminnan suunnittelu olimme nimenneet kehityskohteeksemme ja se kyllä osittain toteutuikin, mutta ei koitunut liian vaikeaksi kehittämisalueeksi kentältä saatavan ohjauksen vuoksi. Kuitenkin päätöksenteon sujuvuus tietyissä tilanteissa olisi kehittämiskohteena ehkä vielä edelleenkin. Jossain vaiheessa tullaan kuitenkin aina

siihen pisteeseen, että päätöksiä oli lopulta vain tehtävä lyhyemmälläkin pohtimisella.

Mahdollisuuksina olimme SWOT-analyysiä tehdessämme nähneet toimivan yhteistyön kentän kanssa ja tämä kyllä toteutui. Kentän merkitystä meille ei voi riittävästi korostaa. Opinnäytetyötä tehdessämme mahdollisuutemme oli päästä tekemään virheitä ja oppia niistä. Opimme, mitä toiminnassa tulisi vielä muokata ja mikä ei toiminut ollenkaan. Mahdollisuus oppia virheistä on osatekijä myös ammatillisen kasvumme kehittämisessä. Pidimme myös tärkeänä kokemuksen jalkauttamisen varhaiskasvatushenkilöstölle. Tavoitteenamme oli olla osana kehitystyötä varhaiskasvatuksessa ja uskomme tässä onnistuneemme ainakin kuntatasolla.

Yhdeksi uhaksi opinnäytetyössämme ja sen toteuttamisessa olimme nimenneet yllyttävät elämänmuutokset tai -tapahtumat. Kukaan meistä ei ollut osannut odottaa, millaisia tapahtumia sekä muutoksia maailmassa tulisi tapahtumaan vielä tuolloin. Covid-19-pandemia oli ja on edelleen uhka yhteiskunnassamme, jolloin sellaiseksi se muodostui myös opinnäytetyöllemme. Kukaan ei varmastikaan osannut odottaa millaisia vaikutuksia koronaviruksella tulisi olemaan yhteiskuntaan ja sen toimintarakenteeseen. Uhkana oli myös aikataulujen yhteensovittaminen opinnäytetyön tekijöiden näkökulmasta enemmän, kuin kentän kanssa tehtävän yhteistyön. Lopulta päädyimme tilanteeseen, jossa toinen meistä teki kolmivuorotyötä lastensuojelussa päihdeyksikössä ja toinen varhaiskasvatuksen opettajan töitä toisella puolella Suomea. Tämä toki tuotti haasteita, mutta onneksi mikään uhka ei lopulta ollut ylitsepääsemätön, vaikka vaikuttikin työn toteutukseen.

8.2 Sosiaalialan kompetenssit

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseihin ja opinnäytetyöhömmme kuuluu sekä pystyy rinnastamaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen, yksilön kasvun ja kehityksen tukemisen samalla huomioiden perheiden arjen ja keskinäiset suhteet perheissä, hyvinvointia suojaavien- ja riskitekijöiden tunnistamisen osana ehkäisevän työn sovellusta ja varhaisen tuen näkökulmaa. Sosiaalialan kompetensseihin kuuluu myös kehittämishankkeiden suunnittelu, toteutus ja arviointi

sekä kyky arvioida työn laatua, tuloksia ja vaikutuksia. Sosiaalialan kompetensseihin ja erityisesti opinnäytetyön toteutukseen liittyy oleellisesti kriittinen ammatillinen reflektio. (TAMK 2016.)

Tunnetaitoja opettelemalla ja tarjoamalla perheille tunnetaitokasvatukseen tukea ja menetelmiä pystytään paremmin tukemaan lasten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Perheilta oli ja on jatkossakin avoin tapahtuma kaikille perheille, joissa pyritään jakamaan eväitä tunnetaitokasvatukseen. Opinnäytetyön toteutuksessa halusimme ottaa huomioon tällaisen toiminnan tärkeyden nyky-yhteiskunnassa ja tukea sekä tarjota sitä kaikille tasavertaisesti.

Opinnäytetyössämme pyrimme siihen, että löytäisimme keinoja tukea lapsen kasvua ja kehitystä osallistaen toimintaan myös lapselle tärkeän perheen mukaan. Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuudella on suuri merkitys, jolloin perheen suhteiden tukemisen ajattelimme myös luonnollisesti hyödyttävän suoraan lasta itseään. Sillä aiheenamme oli kiusaamisen ehkäisy, toteutuu asiakastyön osa-alueen tavoitteista ehkäisevän työn soveltaminen ja varhaisen tuen näkökulma. Kiusaaminen on suuri ongelma jo alakoulussa, jonka vuoksi koimme panostamisen varhaiseen puuttumiseen tärkeänä. Samalla pääsimme näkemään ja kokemaan millaista ehkäisevä työ varhaiskasvatuksessa on ja millaisia tekijöitä siihen liittyy.

Kompetensseja ajatellen opinnäytetyössä pääsimme suunnittelemaan, toteuttamaan sekä arvioimaan kehittämishanketta taikka projektia asiakkaiden kanssa ja heidän tarpeisiinsa vastaten. Toiminnan suunnittelussa otimme asiakkaat huomioon ja perehdyimme heidän tarpeisiinsa. Toteutuksessa pyrimme toiminnan avulla yhteisön hyvinvoinnin edistämiseen. Arvioinnin perusteella toimintaa kyetään myös muokkaamaan tulevaisuudessa, jolloin kokonaisuudesta saadaan kattavampi. Kaikkea tätä pääsimme tekemään ja nautimme siitä kovasti. Opinnäytetyössä arvioimme työmme laatua, saamiamme tuloksia sekä työmme vaikutuksia, jonka vuoksi tämäkin kompetenssi vastaa suoraan oppimaamme ja voimmekin ajatella onnistuneemme.

Kriittinen ammatillinen reflektio on osa sosiaalialan kompetensseja ja ajattelemme, että ilman kriittistä arviointia kaikki maailmassa varmaan olisi joko täysin täydellistä tai täysin pilalla. Omaa toimintaa ja ammatillisuutta on opinnäytetyön suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin aikana joutunut pohtimaan, jotta kykenisimme aidosti oppimaan jotain tekemästämme ja toteuttamastamme.

Opinnäytetyön aihetta sekä toteutusta on matkan varrella jouduttu useasti miettimään ja jopa kyseenalaistamaan puhjenneen Covid-19-pandemian vuoksi. Aihetta sekä toteutusta on ollut aiheellista ajoittain vakavasti harkita. Pysyimme aiheessa, vaikka aiheesta kiinni pitäminen ei aina meidän tai valmistumisemme näkökulmasta niin edullista ollutkaan. Miettimistyötä on siis toteutettu jatkuvasti ja kyseenalaistuksia jouduttu tekemään aika ajoin. Jos toiminnassamme emme näkisi mitään kehitettävää tai emme olisi sitä jatkuvasti tarkkailleet, ei opinnäytetyön toteuttaminen olisi myöskään opettanut meille mitään. Tällöin sen toteuttaminen voitaisiin käytännössä ajatella täysin turhaksi. Kun omaa toimintaa ja ammatillisuutta uskalletaan kyseenalaistaa ja ääneen pohtia, mahdollistetaan ammatillinen kasvu sekä uuden oppiminen.

LÄHTEET

- Aatamila, H. & Ojala, J. 2013. Varhainen puuttuminen ja kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – Työntekijöiden näkökulmia. Viitattu 28.1.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/61216/Aatamila_Helena_Ojala_Johanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Agendum. 2019. Agile, Waterfall, Kanban ja muut: 6 yleistä menetelmää projektityöhön – ja miksi sinun kannattaa valita omasi? Projektityön digiopas: onnistu projekteissa digityökalujen avustuksella. Viitattu 11.12.2019. <https://www.agendum.com/projektinhallinta/metodit-projektityohon>
- Alegre, A 2011. Parenting Styles and Children’s Emotional Intelligence: What do We Know? *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families* 19(1) Viitattu 5.1.2020. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1066480710387486>
- Helsingin Yliopisto. Yleisen kielitieteen laitos. 2006. Mikä on projekti? Viitattu 11.12.2019. <http://www.ling.helsinki.fi/kit/2006k/clt310pro/yleista/maaritelma.shtml>
- Howe, D. 2008. *The Emotionally Intelligent Social Worker*. New York. Palgrave Macmillan.
- Innokylä. 2013. SWOT. Viitattu 11.12.2019. <https://www.innokyla.fi/web/malli111751>
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Helsinki. WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. *Pienen lapsen sosiaalisuus*. Helsinki. WSOY.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2011 *Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Folkhälsan. Helsinki. Fram.
- Kuusisto, M. & Laine, M. 2020. Mitkä taidot? Vanhemmuuden tukeminen lasten tunnetaitokasvatuksessa Åbertin lastentalon avoimessa päiväkodissa. Laurea. Viitattu 13.9.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/335252/Kuusisto_Mari%2cLaine_Minna.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Kärkkäinen, K. 2017. *Vahvista lasta*. Helsinki. Duodecim.
- Köngäs, M. 2018. *Eihän lapsil ees oo hermoja – Etnografinen tutkimus lasten tunneällystä päiväkotiarjessa*. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Viitattu 12.2.2020. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63145/K%C3%B6ng%C3%A4s_Mirja_ActaE_235pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Köngäs, M. 2019. *Tunneäly varhaiskasvatuksessa*. Keuruu. PS-kustannus.

L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 31.12.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp446047440>. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädös.

Lahdenperä, A. 2018. Tunnetaitoja varhaiskasvatukseen. Viitattu 28.1.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/158860/Lahdenpera_Anina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lahtinen, A. & Rantanen, J. Tunnetaidot opetustyössä – Opas haastaviin tilanteisiin. Keuruu. PS-kustannus.

Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille – Tunne- ja turvataitokasvatuksen materiaali. THL. Juvenes Print.

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015. Lapsen mieli – Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen Mielenterveysseura. Juvenes Print.

Mieli – Suomen Mielenterveysseura ry. 2019. Tunnetaitojen perusteet. Viitattu 2.2.2020. <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/tunnetaidot/tunnetaitojen-perusteet>

Mieli – Suomen Mielenterveysseura ry. 2020. Vuorovaikutustaitoja voi oppia. Viitattu 20.8.2020.

Mikä on projekti? 2012. Perheyrittäjyys – Family Business. Viitattu 12.12.2019. <http://tutkimu.blogspot.com/2012/01/mika-on-projekti.html>

MLL 2017 a. Mitä kiusaaminen on? Viitattu 31.12.2019. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaiseminen/mita-kiusaaminen-on/>

MLL 2017 b. Kiusaaminen ja pienet lapset. Viitattu 6.2.2020. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen-ja-pienet-lapset/>

MLL 2017 c. Kiusaamisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 11.12.2019. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/kiusaaminen-paivakodissa/>

Naantalin kaupungin varhaiskasvatus. 2019.

Opettajien Ammattijärjestö OAJ. 2020. Yhteistyö kodin kanssa. Oppimisen tuki. Viitattu 10.1.2020. <https://www.oaj.fi/arjessa/yhteistyo-kodin-kanssa/#yhteistyon-muotoja-varhaiskasvatuksessa>

Opetus ja kulttuuriministeriö. 2017. Kiusaamisen vastaisen työn lähtökohdat perusopetuksessa, toisella asteella ja varhaiskasvatuksessa. Väliraportti. Viitattu 28.1.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79773/okm12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Oppi&ilo. 2020. Tunnetaidot kehittyvät vähitellen. Viitattu 10.1.2020. <https://www.oppijailo.fi/vinkkeja-tunnetaitojen-harjoitteluun-kotona/>
- Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2005. Tunnemuksuu. Saarijärvi. Lk-kirjat.
- Puolimatka, T. 2011. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki. Suunta-kirjat.
- Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva. PS-kustannus.
- Saastamoinen, M., Vähä, T., Alahuhta, M. & Päätaalo, K. 2018. Toiminnallisen opinnäytetyön oppimiskokemukset. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 45. Viitattu 12.12.2019. <http://www.oamk.fi/epooki/2018/toiminnallinen-opinnaytetyo/>
- Saracho, O. N. 2017. Bullying prevention strategies in early childhood education. *Early Childhood Education Journal*, 45(4), 453-460.
- Satri, J. 2015. Herkkyys ja kiusaaminen. Helsinki. Basam Books.
- Suomen riskienhallintayhdistys. 2019. Nelikenttäanalyysi – SWOT. Viitattu 11.12.2019. <https://www.pk-rh.fi/tools/swot.html>
- Surakka, A-K. 2013. Lasten tunnetaidot päiväkodissa – 5-vuotiaat ja Tunnemuksuu-ohjelma. Viitattu 10.1.2020. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42670/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201312162809.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- TAMK. 2016. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Viitattu 8.9.2020. https://www.tamk.fi/documents/10181/809882/SOAMK+KOMPE-TENSSIT_2016.pdf/a42b7145-638f-4779-84da-e38671ab405a
- THL 2018. Sosiaaliset taidot. Viitattu 20.8.2020. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/sosiaalisen-kuntoutuksen-jaettu-kokonaisuus/sosiaaliset-aidot>
- THL 2019. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen osallisuus. Viitattu 8.9.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>
- Tunne & Taida. 2019. Tunnetaidot – Mitä ne ovat? Viitattu 31.12.2019. <https://tunnejataida.fi/tunnetaidot/tunnetaidotmitaneovat/>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 6.2.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3. Viitattu 5.2.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Viitattu 28.1.2020 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Veneri. 2014. Identiteetti, minäkuva ja itsetunto. Viitattu 27.8.2020 <https://verneri.net/yleis/identiteetti-minakuva-ja-itsetunto>

Visma Solutions. 2019. Projektin vaiheet aloituksesta päätökseen. Viitattu 12.12.2019. <https://psa.visma.fi/blog/projektin-vaiheet>

Väestöliitto. 2020. Tunnetaidot. Viitattu 6.2.2020. https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/seksuaalikasvatuksen-paakohdat/kehotunnekasvatus/tunnetaidot/

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hei,
olemme Noora ja Heli, kaksi neljännen vuoden sosionomiopiskelijää Vaasan ammattikorkeakoulusta.

Teemme opinnäytetyötä Naantalın kaupungille ja järjestämme perheillan päiväkodissanne keskiviikkona 2. syyskuuta kello 18.00-19.30, jonka teemana ovat tunnetaidot osana kiusaamisen ehkäisyä.

Tunnetaidoilla tarkoitetaan sellaisia taitoja, joita käytämme päivittäin vaistomaisesti ja tietoisesti. Tunnetaitoihin kuuluu esimerkiksi tunteiden tunnistaminen, sietäminen, säätely, purkaminen ja käsittely, sekä ilmaiseminen. Pyrimme perheillan avulla ehkäisemään kiusaamista, sillä tunnetaidot liittyvät kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn lapsen oppiessa nimeämään ja säätlemään tunteitaan.

Perheilta on koko perheelle tarkoitettu tapahtuma, jossa yhdessä pääsemme harjoittelemaan tunnetaitoja. Toiminta on tarkoitettu ja suunnattu 3–6 vuotiaille lapsille. Perheillassa käsittelemme tunteita leikin, sadun ja yhdessä tekemisen kautta. Pyydämme huoltajia täyttämään anonymin arviointikyselyn perheillasta illan lopussa, mutta emme kerää tapahtumaan osallistujien tietoja.

Naantalın kaupungin varhaiskasvatusjohtaja Kaisa Rantala on antanut luvan tälle opinnäytetyölle 24.6.2020.

Perheilta on vapaaehtoinen tapahtuma, jonne toivotamme koko perheen tervetulleeksi. Otamme illan järjestämisessä huomioon turvavälit ja muut ohjeistukset sekä mahdollisuuden, että koronatilanteen muuttuessa ilta saatetaan perua. Toivottavasti nähdään perheillassa!

Ohjaajanamme toimii

Heidi Blom
Sosiaalialan lehtori
+358207663348
heidi.blom@vamk.fi

Aurinkoisin terveisin

Noora Ketola

Heli Peltola

Valmis työ tulee löytymään tekijöiden nimellä osoitteesta www.theseus.fi

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hei,

olemme Noora Ketola ja Heli Peltola, kaksi neljännen vuoden sosionomiopiskelijaa Vaasan ammattikorkeakoulusta.

Teemme toiminnallista opinnäytetyötä Naantalın kaupungille ja järjestämme perheillan päiväkodissanne keskiviikkona 2. syyskuuta kello 18.00-19.30, jonka teemana ovat tunnetaidot osana kiusaamisen ehkäisyä. Perheilta on koko perheelle tarkoitettu tapahtuma, joka lisää yhteisöllisyyttä ja perheiden kommunikaatiota.

Tavoitteenamme on olla osana kehitystyötä ja varhaiskasvatuksen järjestämää tukea perheille tunnetaitokasvatuksesta. Pyrimme selvittämään miten varhaiskasvatus voisi olla tukemassa lasten tunnetaitojen kehittymistä ja täten tukea perheiden tunnetaitokasvatusta. Pyrimme illan avulla ehkäisemään kiusaamista, sillä tunnetaidot liittyvät kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn. Perheilta toteutetaan yhteistyössä päiväkotinne kanssa ja perheillan pohjalta tuotamme mallin, joka jää varhaiskasvatuksen käyttöön.

Naantalın kaupungin varhaiskasvatusjohtaja Kaisa Rantala on antanut luvan tälle opinnäytetyölle 24.6.2020.

Saatekirjeen yhteydessä lähetämme perheillan ohjelman ja lyhyen arviointikyselyn, johon toivomme, että ehtisitte vastata illan jälkeen. Arviointikyselyn voitte palauttaa sähköpostitse. Vastaukset ovat nimettömiä ja käsittelemme ne luottamuksellisesti. Kiitos tulevasta yhteistyöstä!

Ohjaajanamme toimii
Heidi Blom
Sosiaalialan lehtori
+358 207 663 348
heidi.blom@vamk.fi

Aurinkoisin terveisin

Noora Ketola

Heli Peltola

Valmis työ löytyy tekijöiden nimellä osoitteesta www.theseus.fi

LIITE 3

KUTSU PERHEILTAAN

PÄIVÄMÄÄRÄ

Klo:

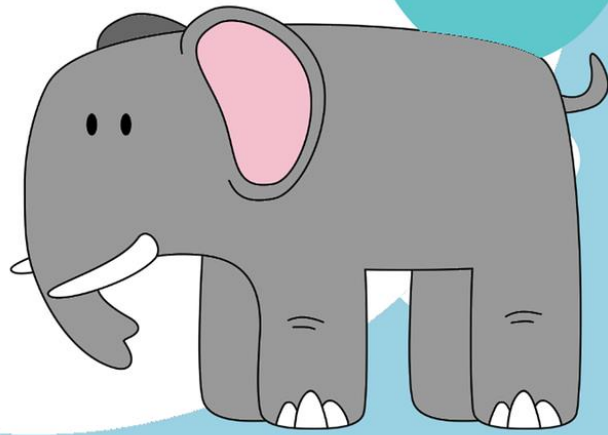
Paikka:

Ilta alkaa päiväkodin pihalta

TERVETULOA TAPAHTUMAAN PERHEILLE

Perheille yhteistä toimintaa tunnetaitojen parissa
tunnetaitokasvatusta vahvistaen

Ystävällisin terveisin

Leikkaa ja palauta päiväkotiin

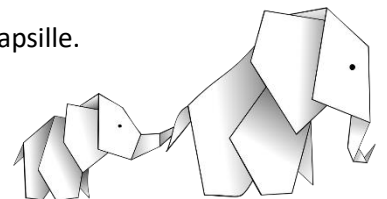
Osallistumme perheiltään

Kuinka monta lasta osallistuu? _____

Kuinka monta aikuista osallistuu? _____

Emme osallistu perheiltään

Otattehan huomioon, että toiminta on tarkoitettu ja suunnattu 3–6 vuotiaalle lapsille.

Ulkona

- Illan yhteinen aloitus

- **Aloitusleikki: Hyvän tuulen patsas**
  - o Perheet saavat yhdessä keskenään illan aluksi muodostaa oman hyvän tuulen patsaan. Patsas on perheen yhteinen ja heidän mielikuvituksensa tuotos. Patsas voi kuvata perheen tunnelmia, odotuksia illasta tai mitä he ikinä aiheesta keksivätkään.

Valitsimme aluksi leikin, jonka avulla päästään hieman liikkumaan ja päivän teeman pariin. Yhteinen tekeminen voi alkaa, kun pienestä alkujännityksestä on päästy ja perheet saavat tietää, miten ilta tulee etenemään. ”Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21).

Sisällä

Pisteet, jotka kierretään ryhmissä:

- Tunnetaitokortit: Fannin tunnetaitokortit
- Tunnetaitoihin liittyvä satu: Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari
- Vanhemman ja lapsen yhteinen askarteluhetki

- **Tunnetaitokortit: Fannin tunnetaitokortit**
  - o Tunnetaitokortti pisteessä käytettiin Fannin tunnetaitokortteja (2 pakettia) sekä itse laatimaamme vanhemman tukisanalista. Perheille jaettiin neljä tunnetaitokorttia, jotta he saisivat käsitellä hieman erilaisia perustunteita, jotka varmasti olisivat pienemmillekin sopivia.

”Fannin tunnetaitokortit sopivat kaikenikäisille. Tunnetaitokortit auttavat lasta toimimaan kaikenlaisten tunteiden kanssa — oli kyse sitten hykertelevästä ilosta tai karvaasta pettymyksestä. Fannin tunnetaitokortit ovat ainakin Suomessa ainoa laatuaan siinä, että niiden avulla voi harjoitella niin monipuolisesti tunnetaitoja. Yksi suurimmista hyödyistä tunnetaitokorttien käytössä on nimenomaan se, että niiden avulla voi harjoitella kaikkia tunnekäsittelyn vaiheita.” (FamilyBoost 2020 a.)

Tunnekorrtien avulla päästään konkreettisesti käsittelemään illan aiheita eli tunnetaitoja. Tunteiden ilmaisu ja itsesääätely ovat asioita, joissa lapsia tulee auttaa. Lasten kanssa opetellaan tiedostamaan, havaitsemaan ja nimeämään tunteita, jolloin heidän tunnetaitonsa vahvistuvat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 26.)

- **Tunnetaitoihin liittyvä satu: Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari**

- o Satupisteellä perheille luettiin Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari satu, joka tutustutti perheitä tunnetaitoihin ja käytännön tunnesäätelytaitoihin.

”Fanni-sarjan kirjat tutustuttavat lapset tunnetaitoihin ja käytännön tunnesäätelykeinoihin askel askeleelta. Kirjat sopivat 4—7-vuotiaille. Kaikissa sarjan kirjoissa on lämminhenkinen tarina lapsen kanssa luettavaksi, tunnetaidoista kertova osuus kasvattajalle ja vanhemmalle sekä harjoituksia lapsen kanssa tehtäväksi kodin arkeen ja päiväkotiin. Kirjan tarina osoittaa lapselle tunnekokemusten moninaisuuden ja lisää ymmärrystä tunteiden syntymisestä. Tarinan ja siihen liittyvien tehtävien avulla on helppo harjoitella tunteiden tunnistamista ja nimeämistä, mikä luo pohjan muiden tunnetaitojen oppimiselle.” (FamilyBoost 2020 b.)

- **Vanhemman ja lapsen yhteinen askarteluhetki**

- o *Kauniita asioita omasta lapsesta*
- o Pyydä vanhempaa piirtämään kartongille iso kukka, jolla on isot terälehdet. Pyydä sitten vanhempaa kirjoittamaan terälehdille niin monta ihanaa asiaa kuin hän lapses- taan keksii, esim. kaunis, hauska, taitava piirtämään, iloinen, hassuttelija, rakas. Voitte keskustella näistä ihanista asioista ryhmän kesken. Kannusta vanhempia ker- tomaan näistä erityisesti lapselleen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2020.)

Askartelu on tapa tuoda lapsi ja vanhempi yhteen ja keskittyä lapsen positiivisiin sekä myönteisiin ominaisuuksiin. Kertoa, että lapsi on arvokas ja hän on tullut nähdyksi. Pyrimme siihen, että askar- teluhetken avulla lapsi kokee itsensä erityiseksi, saa vanhemman huomion ja myönteistä palautetta itsestään, mikä samalla vahvistaa lapsen itsetuntoa.

Itsetunnon ja lapsen oman identiteetin kehitystä tuetaan vuorovaikutuksella, joka on kannustavaa ja myönteistä. Oppimista edistää lapsen saamat myönteiset tunnekokemukset, sekä vuorovaikutussuh- teet, jotka ovat hyväksyviä. Hoito ajatellaan varhaiskasvatuksessa fyysisten perustarpeiden huolehti- miseksi sekä tunnepohjaiseksi välittämiseksi, jonka tavoitteena on lapsen kokemus siitä, että hän on yhteydessä muihin ihmisiin ja hän kokee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi. ”Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena, kuin hän on”. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20-23, 31) Hyvien asioiden kuuleminen itsestään ovat tärkeitä lapsen itsetunnolle sekä minä- kuvulle. Lapselle edullista olisi kuulla kehuja liittyen hänen persoonallisuuteensa, erityisesti silloin, kun ne eivät liity lapsen suoritukseen. (Kullberg-Piilola 2005, 59.)

Ulkona

- Jähmettyneet tunteet -leikki
- Tunnelaulu, tämän aikana vanhemmat täyttävät arviointikyselyn
- Illan lopetusleikki ja yhteenveto: Perheen tunnepatsas
- Lasten nappipalaute ja stipendien jako

- **Jähmettyneet tunteet**

- Pyydä leikkijöitä kävelemään rauhallisesti ympäri leikkutilaa ja laita taustalle soimaan hiljainen musiikki. Pysäytä musiikki ja sano jokin tunnetila esim. viha, kateus, ilo, tyytyväisyys jne. Tällöin leikkijöiden tulee jähmettyä tunnetta esittäväksi patsaaksi. Kerro, että muihin leikkijöihin ei saa koskea vaan tarkoituksena on kuvata tunnetta omalla vartalolla ja ilmeellä. (Leikkipankki 2020.)

Lapsille tarjotaan varhaiskasvatuksessa mahdollisuuksia esteettisen ajattelun kehittämiseen sekä kehittää tunteita. Leikin kautta yhteisöllisyys kasvaa ja samalla myönteinen tunneilmasto syvenee. Lapset kykenevät leikkiessään huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia, säätelemään omia tunteitaan ja tahtojaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21, 39.)

- **Tunnelaulu**, jonka aikana vanhemmat täyttää arviointikyselyn

- Mielenterveysseura tunnelaulu
- <https://www.youtube.com/watch?v=OEoe4iXRBUA>
- Kirjassa Lapsen mieli, kirjoittanut Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015 Suomen Mielenterveysseura s. 59.
- Kuunnellaan laulu yhdessä lasten kanssa, pohditaan laulun sanomaa ja mahdollisesti yhdessä myös koitetaan laulaa laulun mukana, esimerkiksi ilmeillä eri tunnetiloja mallintamalla. Mikä siis onkaan laulun sanoma ja miten se erilaiset tunteet tuodaan ilmi? Yhteistä keskustelua lasten kanssa ja tarkkaavaisuuden suuntaamista lauluun vanhempien täyttäessä arviointikyselyä.

Samoin tunnelaulun, kuin leikkienkin avulla lasta autetaan tunteiden tunnistamisessa, nimeämisessä sekä käsittelyssä. Tunteista laulaessa yhdessä mahdollistetaan lapsille ajatus siitä, että ”kaikki tunteet kuuluvat elämään”. Tunteille ja niiden reaktiolle saadaan syy ja lapsi oppii ymmärtämään tunteidenkin syy-seuraus-suhteita. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen, Hannukkala 2015, 59.) ”Turvallisessa ilmapiiressä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä.” ”Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33, 39.)

- **Lopetus: Tunnepatsas**

- Perheet muodostavat tunnepatsaan, joka kuvaa perheen tuntemuksia tai kokemuksia illasta. Patsaan tarkoituksena on kiteyttää perheen fiilis ja kokemus illasta ja päättää ilta johdonmukaisesti.

Vertaisryhmään ja yhteisöön kuulumisen kokemus ovat keskeisiä lapsen oppimisen ja osallisuuden näkökulmasta. Lapset oppivat säätelemään tahtomistaan, tunteita sekä näkemään asioita toisten ihmisten näkökulmasta leikkiessään ryhmässä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22, 39.)

- **Nappipalaute ja tunnetaituristipendi**

- Keräämme perheiltään osallistuneilta lapsilta ja aikuisilta pienen palautteen illasta. Jokainen saa yhden napin, jonka saa laittaa omaa tunnettaan kuvaavaan purkkiin. Purkkeja on neljä ja jokaisessa on eri tunnetta kuvaava ilme (iloinen, neutraali, surullinen)
- Nappipalautteen jälkeen jokainen lapsi sai omalla nimellä varustetun tunnetaituristipendin hyvin menneestä illasta.

Nappipalautteen avulla pystymme saamaan palautetta lapsilta, joille ensisijaisesti toiminta on suunnattu. Tärkeää on, että lapsi tulee kokemuksi kuulluksi tulemisesta ja hänen aloitteisiinsa vastataan, jolloin lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät.” Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.” Jokaisella lapsella on myös oikeus ilmaista itseään, ajatuksiaan, omia mielipiteitään sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita lapsella itsellään on. (Varhaiskasvatus-suunnitelman perusteet 2018, 20-21.)

Lähteet:

Ensi- ja turvakotien liitto. 2020. Materiaalia lasten kanssa työskentelyyn. Taaperot ja leikki-ikäiset (3–6 v.) Viitattu 28.1.2020. https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/materiaalit/materiaalia_lasten_kanssa_tyoskentelyyn/#kukka_lapsesta

Familyboost a. 2020. Tunnetaitokortit opettavat tunnekäsittelyä. Viitattu 28.1.2020. <https://www.familyboost.fi/fannin-tunnetaitokortit/>

Familyboost b. 2020. Fanni-tunnetaitosarja. Viitattu 28.1.2020. <https://www.familyboost.fi/fanni-tunnetaitosarja/>

Leikkipankki. 2020. Jähmettyneet tunteet. Viitattu 28.1.2020. <https://leikkipankki.leikkipäivä.fi/Leikit/Tiedot/475>

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2005. Tunnemuksuu. Saarijärvi. Lk-kirjat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Viitattu 28.1.2020 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015. Lapsen mieli – Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen Mielenterveysseura. Juvenes Print.

TUNNETAITOKORTIT

Valitkaa aluksi kolme tunnekorttia, jotka kiinnostavat lastanne eniten tai joiden käsittelyn koette luontevimmaksi. Jos aikaa jää yli kortteja saa valita useamman. Käytössä olevien Fanni korttien takana on keskustelua helpottavia kysymyksiä ja pohdintoja liittyen valitsemaanne tunteeseen, mutta tässä lisää helpottamaan keskustelua eri tunteista.

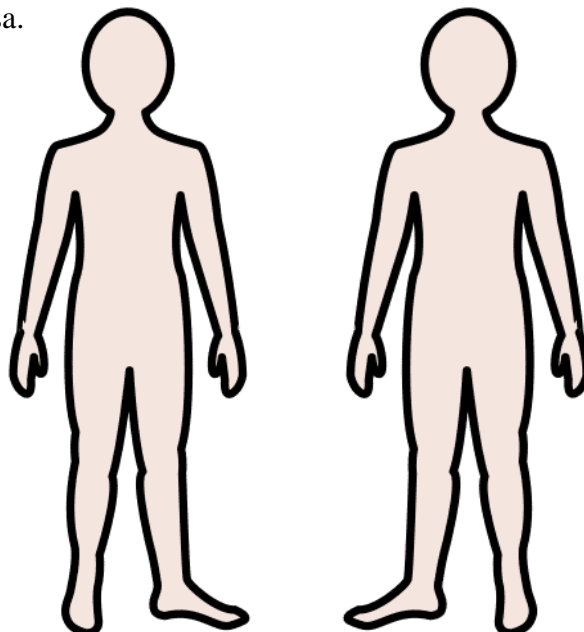
Ensimmäisenä on tärkeintä, että lapsi saa itse kertoa, mitä tunnetta hän itse ajattelee kortin kuvaavan. Tämän jälkeen voidaan yhdessä pohtia esimerkiksi kysymysten avulla, mitä ajatuksia tunne herättää sekä lapsessa, että aikuisessa. Vastatkaa avoimesti lapsen pohdintoihin ja muistakaa yhdessä keskustelun tärkeys.

- Miltä (kortin tunne) tuntuu?
- Missä (kortin tunne) tuntuu / voi tuntua?
- Oletko sinä ollut (kortin tunne)?
- Milloin sinä olet ollut (kortin tunne)?
- Mikä tekee sinut (kortin tunne)?
- Mistä tietää, että on (kortin tunne)?
- Mitä teet, kun olet / sinulla on (kortin tunne)?
- Miten tunne helpottui?
- Miten voitit itsesi?
- Mikä sinua auttaa, kun olet (kortin tunne)?
- Kenelle voit kertoa (kortin tunne)?
- Mikä voi helpottaa (kortin tunne)?
- Olen/Olet tänään ollut (tunne), sen on aiheuttanut...

MISSÄ TUNTEET TUNTUVAT?

Mikä väri kuvaa tiettyä tunnetta? Entä missä tunteet tuntuvat? Keskustelkaa lapsenne kanssa minkä värinen ilo on? Värittäkää tunteen edessä oleva laatikko tällä värillä ja sen jälkeen pohtikaa sekä värittäkää missä kohdassa tunne tuntuu kehossa.

☐	ILO
☐	SURU
☐	VIHA
☐	PELKO

1. Koitko, että osallistuminen perheiltään oli kannattavaa? Perustele.

---

2. Mitä uutta opit tunnetaidoista?

---

3. Miten perheiltään osallistuminen tuki tunnetaitokasvatusta?

---

4. Millä tavoin varhaiskasvatus voisi tukea perheiden tunnetaitoja vielä enemmän?

---

5. Mikä perheillä oli hyvää?

---

6. Miten kehittäisit perheiltää?

---

7. Haluaisitko, että perheiltoja järjestettäisiin tulevaisuudessa?

Kiitos kyselyyn vastaamisesta ja perheiltään osallistumisesta!

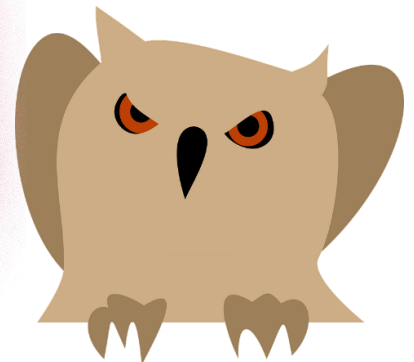
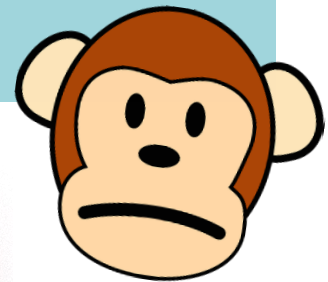
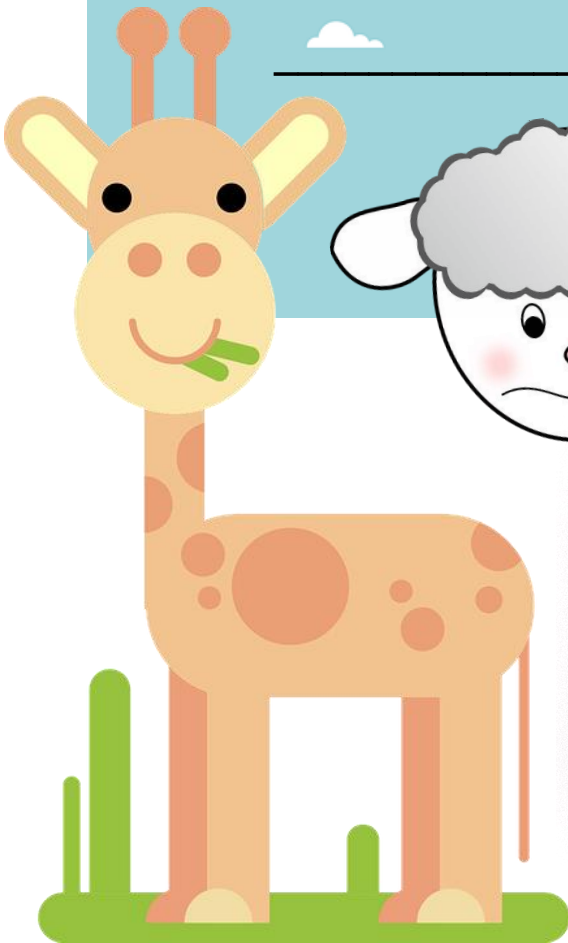

Onneksi olkoon!

Tämä on tunnetodistus hienosta
suorituksestasi

TUNNETAITURI

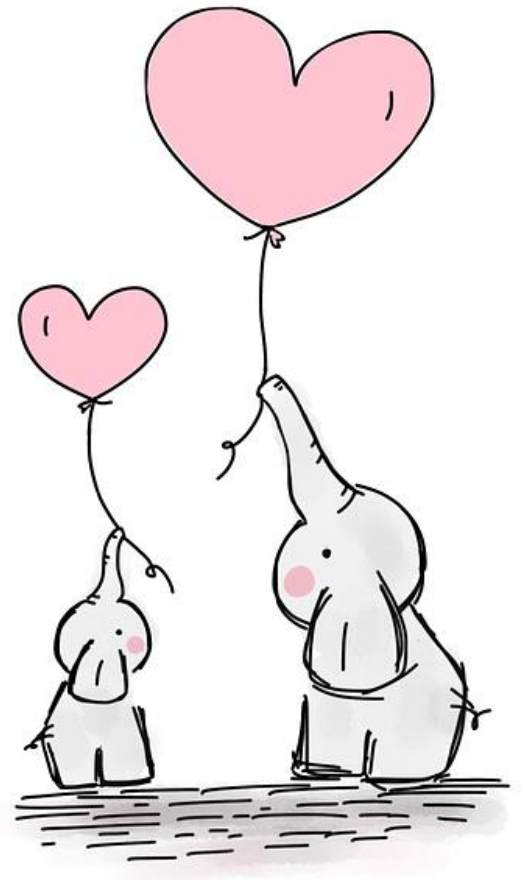

PERHEILTA

NAANTALIN VARHAISKASVATUS

Sosionomiopiskelijat Heli Peltola ja Noora Ketola

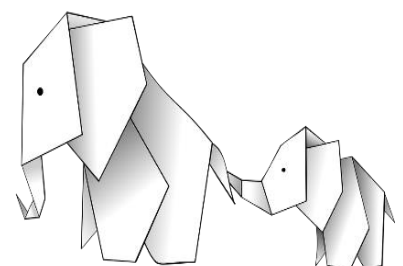
Vaasan ammattikorkeakoulu

Toteutettu opinnäytetyönä 2020

Aluksi...

Järjestimme Naantalin varhaiskasvatukseen, päiväkotiin perheillan osana opinnäytetyömme toteutusta ja kokonaisuutta. Covid-19-pandemia meinasi hieman hidastaa työmme toteutusta, mutta loppu hyvin kaikki hyvin. Haluamme kiittää saamastamme tuesta Naantalin varhaiskasvatuksen johtajaa sekä päiväkodin johtajaa heidän tuestaan ja ideoistaan, joita olemme työssämme saaneet hyödyntää alusta alkaen ja joiden kannustamana olemme työtämme jaksaneet tehdä.

Työmme yhteydessä halusimme toteuttaa mallin perheillasta ja sen sisällöstä, joten tässä tuotoksemme, jonka lopussa kehitysideoita vielä perheiltojen tulevaisuudelle. Hyödynsimme tässä myös erityisesti vanhemmilta saamaamme palautetta, jotta perheilloista voitaisiin muokata ja kehittää juuri sellaiset, kuin teidän yhteisöönne sopisi. Suoraan yhteisön toiveista.

SISÄLLYS

1	KIRJE	5
2	PERHEILTA	6
	2.1 Tunnetaidot	6
	2.2 Kiusaamisen ehkäisy	8
3	PERHEILLAN OHJELMA	10
	3.1 Aloitusleikki	10
	3.2 Kierrettävät pisteet	10
	3.2.1 Tunnetaitokortit	10
	3.2.2 Tunnetaitoihin liittyvä satu	12
	3.2.3 Vanhemman ja lapsen yhteinen askarteluhetki	13
	3.3 Leikki: Jähmettyneet tunteet	15
	3.4 Musiikki: Tunnelaulu	16
	3.5 Lopetusleikki	17
	3.6 Nappipalaute	18
	3.7 Lähteet	19
4	PERHEILTAA SUUNNITELLESSA	20
	4.1 Yhteisön palaute	20
	4.1.1 Huomioitavaa	21
5	MATERIAALIA MUUALTA	23
6	LEIKKI-IDEIOITA	26
	6.1 Tunnelaulu	26
	6.2 Värikoodit	26
	6.3 Tunteet tutuksi	28
	6.4 Tunteiden KIM-leikki	28
	6.5 Kannustusrinki	29
	6.6 Minä osaan -leikki	29
	6.7 Haluan sinun tietävän	29
	6.8 Käsivarsirengas	30
	6.9 Nauru- ja hymyviesti	30

6.10	Luova liikunta	30
6.11	Askarteluja	31
6.11.1	Tähtimitalit.....	31
6.11.2	Yhteinen taideteos.....	32
6.11.3	Omat tunnekortit	32
6.11.4	Ilmeet kertovat	33
6.12	Loruja.....	35
6.12.1	Kaveriloru	35
6.12.2	Ystäväloru	36
7	MEIDÄN LUOMAA JA KOKOAMAA MATERIAALIA.....	37

1 KIRJE

Moikka!

Aivan mahtavaa, että saimme järjestää teille perheillan ja olla osana Naantalin varhaiskasvatuksen toimintaa! Aiheena tunnetaidot sekä kiusaamisen ehkäisy ovat laajoja kokonaisuuksia, mutta halusimme välttämättä päästä toteuttamaan perheillan molempien aiheiden ympärille. Perheillasta kiusaamisen ehkäisy tulee tunnetaitojen lomassa esille eikä siihen järjestämässämme perheillassa muuten puututtu. Tunnetaidot ovat osa kiusaamisen ehkäisyä, jonka vuoksi näimme tämän toteutustavan meille luontevimpana.

Tunnetaitokasvatus on luonnollisesti pitkä sekä jatkuva prosessi, eikä yksi perheilta sitä millään pysty kattamaan, mutta perheilta voisi olla tukemassa tunnetaitokasvatusta niin lasten kuin heidän perheidensäkin osalta ja olla osana varhaiskasvatuksen toimintaa.

Halusimme jakaa kanssanne myös muita ideoita ja ehdotuksia, joita emme itse päässeet toteuttamaan. Loppuun olemme keränneet teille aiheeseen liittyvää meitä kiinnostavaa materiaalia. Toivottavasti tuotoksemme inspiroi myös teitä samalla tavoin, kuin se jaksoi vaikeidenkin aikojen yli kannustaa ja innostaa meitä.

Kiitos vielä kaikille yhteistyöstä, sekä siitä, että saimme olla osana teidän perhettänne!

-Heli ja Noora

2 PERHEILTA

Idea illasta syntyi Naantalin varhaiskasvatusjohtajan kanssa, jonka jälkeen lähdimme yhdessä suunnittelemaan toimintaa ja tekemistä perheille. Lopulta muokkasimme vielä suunniteltua toimintaa yhtenäiseksi kokonaisuudeksi päiväkodin johtajan kanssa.

Perheilta on toiminnallinen ilta, joka järjestetään varhaiskasvatuksessa oleville lapsille ja heidän perheilleen. Perheillan tavoitteena on tukea perheen hyvinvointia sekä luoda uudenlainen mahdollisuus varhaiskasvatuksen ja kodin yhteistyölle. Perheillan tarkoitus on lisätä yhteisöllisyyttä sekä auttaa perheitä tutustumaan paremmin toisiinsa. Perheillassa lapset ja aikuiset tuodaan yhteen toiminnan ja tekemisen kautta. Yhdessä tekemällä saadaan jokaisen ääni kuuluviin ja luotua turvallinen ympäristö sekä pienemmille että isommille. Perheilta järjestetään päiväkodin tiloissa ja siihen osallistuu tekijöiden lisäksi päiväkodin henkilökuntaa.

2.1 Tunnetaidot

Tunnetaidoilla tarkoitetaan sellaisia taitoja, joita käytämme päivittäin vaistomaisesti ja tietoisesti. Tunnetaidot linkittyvät sosiaaliseen käyttäytymiseemme ja ohjaavat tekojamme, päätöksiämme, ajatuksiamme ja unelmiamme. (Peltonen 2005, 12.) Tunnetaitoja voi opetella, oppia ja kehittää läpi elämän (Tunne & Taida 2019).

Lahtinen ja Rantanen (2019, 26) kertovat, että tunnetaidoilla tarkoitetaan niitä kaikkia taitoja, joita käytetään, kun yritetään vaikuttaa siihen, miltä itsestä tai toisesta ihmisestä tuntuu. Hyvillä tunnetaidoilla tarkoitetaan sitä, että osaa tiedostaa ja ymmärtää tunteet, jotka eri tilanteisiin liittyvät sekä osaa toimia niin, että tunteet tulevat huomioiduksi. Kaikkien tilanteiden taustalla on erilaisia tunteita, jotka tulee ottaa jollain tapaa huomioon tilanteen käsittelyssä.

Tunnetaitojen harjoittelu on keino auttaa lasta oppimaan ja ymmärtämään paremmin omien tunteidensa lisäksi muidenkin tunteita. Lisäksi lapsi oppii tunteiden ilmaisua sekä säätelyä. Vuorovaikutustaidot ja kyky olla toisille parempi kaveri kehittyvät myös, kun lapsi hallitsee tunnetaitoja. Tunnetaitoja oppiakseen tarvitsee

lapsi vuorovaikutusta, joka on hyvää ja turvallista. Vanhempien ollessa lastensa asiantuntijoita, osaavat he parhaiten tukea ja ohjata lastaan asioissa, joissa lapsi tarvitsee vahvistusta. Tunteiden nimeäminen, ilmaisu sekä säätelyyn liittyvät taidot ovat sellaisia, joita yhdessä vanhemman kanssa voidaan harjoitella. Käytännössä vanhempi voi siis esimerkiksi sanoittaa lapsen tunteita eli auttaa nimeämään tunnetiloja lapselle konkreettisesti. (Oppi&iilo 2020.)

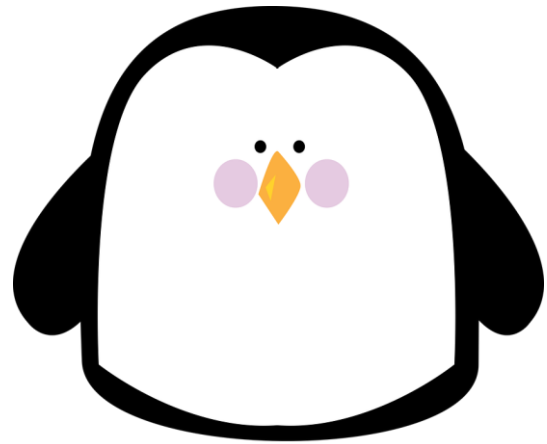
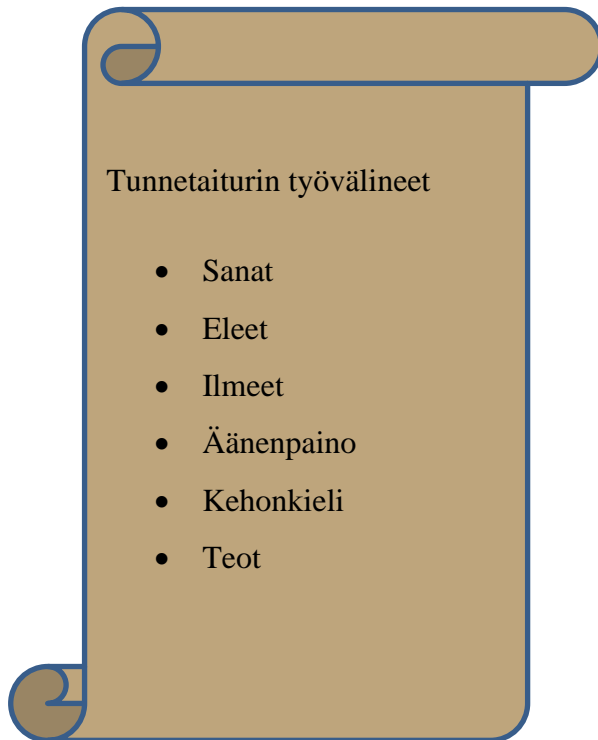
MILTÄ MINUSTA
TUNTUU?

MIKSI MINUSTA TUN-
TUU TÄLTÄ?

MILTÄ SINUSTA
TUNTUU?

Tunnetaiturin välineisiin kuuluvat äänenpaino, sana, kosketus, teko tai tekemättä jättäminen, asento, ilme sekä ele. Usein syyllistytään ajattelemaan, että ainoastaan henkilön, joka kykenee puhumaan tunteistaan, hallitsee tunnetaidot, vaikka toiselle viestin välittämistä ja tunteiden kokemista ei voida rinnastaa ainoastaan kykyyn tuottaa puhetta. (Peltonen 2012, 17.)

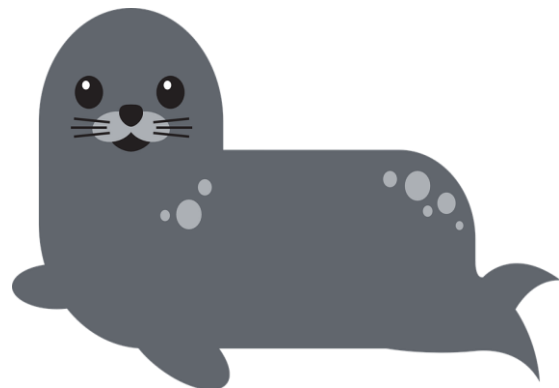
2.2 Kiusaamisen ehkäisy

Lapsen tunnetaitojen kehittyminen on tärkeä osa kiusaamisen ehkäisyä, jossa koddilla on keskeinen rooli, vaikka kiusaamista esiintyykin varhaiskasvatusympäristössä (Repo 2015, 213). Kiusaamisen ehkäisy tarkoittaa vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomista ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena on, ettei kiusaamista pääsisi ollenkaan syntymään. Kiusaamisen ehkäisy perustuu aikuisen omien asenteiden tarkistamisen lisäksi omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 10.)

Kiusaamisen ehkäisemiseksi ei ole mallia, joka olisi kaiken kattava tai nopea, jotta yhteiskunnassamme ei enää esiintyisi kiusaamista ja se pystyttäisiin kokonaan poistamaan (Repo 2013, 224). Kiusaamisen ehkäisyn keinoja ovat kuitenkin esimerkiksi turvallisen ilmapiirin luominen, itsetunnon vahvistaminen ja sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen opettaminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 22).

Kiusaaminen on myös tunne, josta lasten kanssa olisi tärkeää keskustella, jotta heidän kokemaansa kiusaamista kyettäisiin paremmin ymmärtämään. Aina lapsi ei osaa eritellä tunteitaan, jonka vuoksi voi kiusaaminen lapselle merkitä yleisesti pettymyksiä, jotka herättävät hänessä monenlaisia tunteita. (Peltonen 2005, 150.) Varhaiskasvattajillakin samoin kuin vanhemmilla voi usein olla tunteita, joita he liittävät kiusaamiseen esimerkiksi omien kokemustensa kautta. Aikuisenkin tulee siis tunnistaa ja ymmärtää omia tunteitaan, jotta kiusaamista ehkäisevä työ sekä kiusaamisen kohtaaminen olisivat mahdollisimman tehokasta. (Repo 2013, 26.)

Kiusattu voi valikoitua uhriksi, sillä hänellä on puutteita tunnetaidoissaan tai hänen sosiaalinen kyvykkyytensä on puutteellista. Jos lapsella on haasteita ymmärtää ja ilmaista tunteitaan on hän myös hämillään, mikseivät muut lapset hakeudu hänen seuraansa. Tällöin näitä ominaisuuksia kehittämällä voisimme vaikuttaa syihin, joiden vuoksi tietyt lapset saattavat valikoitua uhriksi. (Köngäs 2019, 142-143.) Vertaiskulttuurista sivuun jääminen on todennäköisempää, jos lapsella on haasteita ilmaista sekä ymmärtää omia sekä toisten tunteita (Köngäs 2019, 58).

3 PERHEILLAN OHJELMA

Ohjelman kehittelimme yhteistyössä päiväkodin johtajan kanssa, luoden seuraavan kokonaisuuden.

3.1 Aloitusleikki

Hyvän tuulen patsas (yhdessä)

Perheet saavat yhdessä keskenään illan aluksi muodostaa oman hyvän tuulen patsaan. Patsas on perheen yhteinen ja heidän mielikuvituksensa tuotos. Patsas voi kuvata perheen tunnelmia, odotuksia illasta tai mitä he ikinä aiheesta keksivätkään.

Valitsimme aluksi leikin, jonka avulla päästään hieman liikkumaan ja päivän teeman pariin. Yhteinen tekeminen voi alkaa, kun pienestä alkujännityksestä on päästy ja perheet saavat tietää, miten ilta tulee etenemään. ”Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21).

3.2 Kierrettävät pisteet

Pisteitä oli kolme ja jokaisen pisteen kestoksi oli arvioitu 15 minuuttia.

3.2.1 Tunnetaitokortit

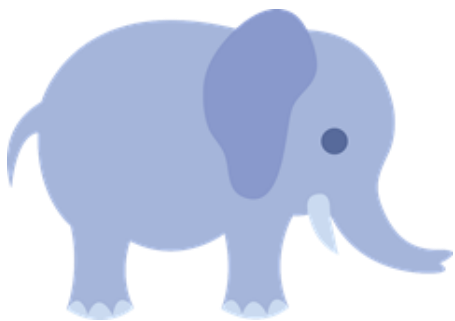
Fannin tunnetaitokortit

”Fannin tunnetaitokortit sopivat kaikenikäisille. Tunnetaitokortit auttavat lasta toimimaan kaikenlaisten tunteiden kanssa — oli kyse sitten hykertelevästä ilosta tai karvaasta pettymyksestä. Fannin tunnetaitokortit ovat ainakin Suomessa ainoa laatuaan siinä, että niiden avulla voi harjoitella niin monipuolisesti tunnetaitoja. Yksi suurimmista hyödyistä tunnetaitokorttien käytössä on nimenomaa se, että niiden avulla voi harjoitella kaikkia tunnekäsittelyn vaiheita.” (FamilyBoost 2020 a.)

Tunnekorttien avulla päästään konkreettisesti käsittelemään illan aiheita eli tunnetaitoja. Tunteiden ilmaisu ja itsesäätely ovat asioita, joissa lapsia tulee auttaa. Lasten kanssa opetellaan tiedostamaan, havaitsemaan ja nimeämään tunteita, jolloin heidän tunnetaitonsa vahvistuvat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 26.)

Tunnetaitokortti pisteessä käytettiin Fannin tunnetaitokortteja (2 pakettia) sekä itse laatimaamme vanhemman tukisanalista. Perheille jaettiin neljä tunnetaitokorttia, jotta he saisivat käsitellä hieman erilaisia perustunteita, jotka varmasti olisivat pienemmillekin sopivia. Vanhemman tukisanalistassa ohjattiin ottamaan aluksi 3 korttia, jotka parhaalta tuntuivat, mutta lopulta itse illassa päädyimme jakamaan kortit ennakkoon. Tukisanalistan avulla pyrittiin helpottamaan vanhempien ja lasten välistä keskustelua tunteista ja tukikysymysten avulla rikastuttamaan keskustelua sekä sitä tukemaan. Tukisanalistan lopussa päästiin myös värittämään millä väreillä sekä missä kohdissa tunteet tuntuvat, tätä varten lattialla oli värikyniä käytettävissä. Tukisanalista lopussa *meidän luomaa ja kokoamaa materiaalia* osuudessa.

Nopeasti pisteen edetessä pystyi havaitsemaan, että lasten keskittymiskyky pelkkiin tunnetaitokortteihin ei täysin riittänyt. Fanni-tunnetaitokorttien vahvuutena on kuitenkin samassa laatikossa tulevat ongelmanratkaisukortit, jotka vastaavat myös paremmin kiusaamisen ehkäisy teemaa ja sen aihepiirejä. Ongelmanratkaisukorteissa on kuvattuna tapahtuma pienen tarinan kera, jonka jälkeen lapsi saa yhdessä aikuisen kanssa lähteä pohtimaan, miltä jokaisesta tarinaan osallisesta henkilöstä mahtaa tuntua, ja miten heitä voisi tilanteessa auttaa toimimaan tai miten tilanne voitaisiin ratkaista. Lapset jaksoivat kiinnittää huomiotaan ongelmanratkaisukortteihin selvästi paremmin, sillä tilanteet olivat sellaisia, joita lapsi arjessaankin saattaa kokea sekä hahmoja ja tarkasteltavaa oli huomattavasti enemmän. Myös tarinallisuus ongelmanratkaisukorteissa saattoi olla sellainen, joka hetkeksi kiinnitti huomiota ja auttoi lasta samaistumaan tilanteeseen paremmin, kun tunne ei ilmennyt yksin vaan siihen liittyi jokin funktio.

3.2.2 Tunnetaitoihin liittyvä satu

Fanni ja ihmeellinen tunnetaitomittari

”Fanni-sarjan kirjat tutustuttavat lapset tunnetaitoihin ja käytännön tunnesäätelykeinoihin askel askeleelta. Kirjat sopivat 4—7-vuotiaille. Kaikissa sarjan kirjoissa on lämminhenkinen tarina lapsen kanssa luettavaksi, tunnetaidoista kertova osuus kasvattajalle ja vanhemmalle sekä harjoituksia lapsen kanssa tehtäväksi kodin arkeen ja päiväkotiin. Kirjan tarina osoittaa lapselle tunnekokemusten moninaisuuden ja lisää ymmärrystä tunteiden syntymisestä. Tarinan ja siihen liittyvien tehtävien avulla on helppo harjoitella tunteiden tunnistamista ja nimeämistä, mikä luo pohjan muiden tunnetaitojen oppimiselle.” (FamilyBoost 2020 b.)

Satupisteellä perheille luettiin Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari satu, joka tutustutti perheitä tunnetaitoihin ja käytännön tunnesäätelytaitoihin. Kirjan lämminhenkinen tarina pienestä tunteellisesta norsusta ystävineen oli helposti samaistuttava ja sopivan pituinen 3–6-vuotiaille kuuliijoille. Kirjan tarina opetti lapsille tunteen voimakkuuden tunnistamista, mikä on hyödyllistä tunnesäätelyn opetuksessa. Kyky säädellä omien tunteiden voimakkuutta auttaa lasta luomaan vahvaa itsetuntoa ja myönteisiä ihmissuhteita. Satupisteellä oli rauhallinen ja lämmin tunnelma, mikä mahdollisti perheille yhteisen kiireettömän hetken. Sadun jälkeen keskustelimme tarinasta yhdessä kirjasta löytyvien kysymysten avulla. Pohdimme sadussa esiintyneitä tunteita, tunteiden merkitystä ja miten omia tunteita voi säädellä. Apuna keskustelussa käytimme myös isoa askarrettua tunnelämpömittaria, mikä herätti lapsissa suurta mielenkiintoa ja auttoi havainnollistamaan tunteiden säätelyä paremmin.

3.2.3 Vanhemman ja lapsen yhteinen askarteluhetki

Kauniita asioita omasta lapsesta

Vanhemmat miettivät lapsensa luonteenpiirteitä, ihania asioita omasta lapsesta ja tekivät niistä kukan.

Pyydä vanhempaa piirtämään kartongille iso kukka, jolla on isot terälehdet. Pyydä sitten vanhempaa kirjoittamaan terälehdille niin monta ihanaa asiaa kuin hän lapsestaan keksii, esim. kaunis, hauska, taitava piirtämään, iloinen, hassuttelija, rakas. Voitte keskustella näistä ihanista asioista ryhmän kesken. Kannusta vanhempia kertoamaan näistä erityisesti lapselleen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2020.)

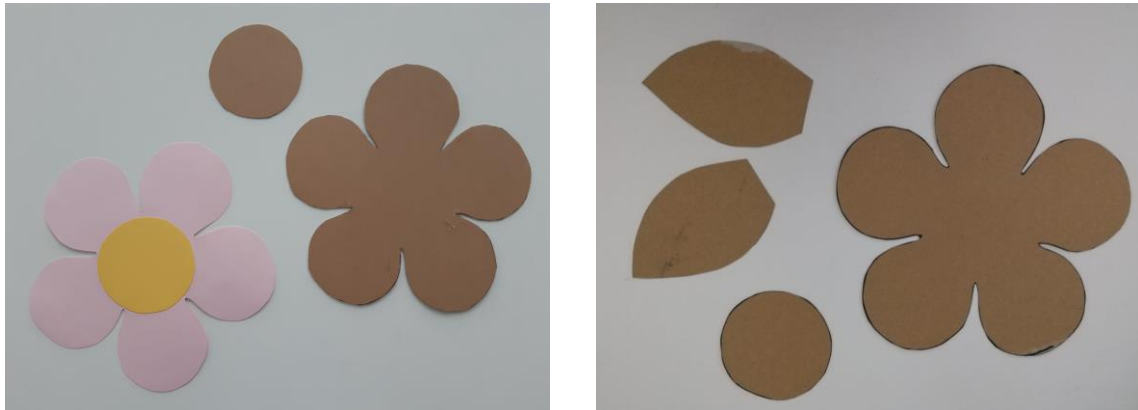
Itse muotoilimme ohjeen seuraavasti:

Malli kukasta on aseteltu pöydälle valmiiksi, mutta tässä saa käyttää luovuutta. Tarkoituksena on piirtää kartongille tai paperille iso kukka, jolla on isot terälehdet. Askartelu voidaan toteuttaa lapsen kanssa yhdessä niin, että esimerkiksi aikuinen leikkaa kukan ja lapsi liimaa osat yhteen tai lapsi leikkaa ja liimaa kukan osat, aikuisen miettiessä ihania asioita. Huoltajan tulee kirjoittaa terälehdille niin monta ihanaa asiaa, kuin omasta lapsestaan keksii, esim. kaunis, hauska, taitava piirtämään, iloinen, hassuttelija, rakas. Tärkeää tässä olisi, että näistä piirteistä kerrotaisiin ääneen erityisesti lapselle ja hänen kanssaan ihanista asioista keskusteltaisiin. Kukan voi tehdä perheen jokaiselle paikalla olevalle lapselle. Seuraavana tukikysymyksiä helpottamaan lastanne kuvaavien adjektiivien löytämiseen.

- Millainen lapsenne on?
- Mitkä ovat hänen vahvuuksiaan?
- Missä hän on hyvä?
- Mitä arvostatte tai rakastatte hänessä?

Toimintaa helpottaaksemme teimme siis kukkien mallit valmiiksi, jolloin lapsi pääsee esimerkiksi leikkaamaan kukan osat ja vanhempi hoitaa muun askartelusta. Näin pystytään myös osallistamaan lapsia, jolloin heidän kädenjälkensä näkyy myös lopputuloksessa.

Askartelu on tapa tuoda lapsi ja vanhempi yhteen ja keskittyä lapsen positiivisiin sekä myönteisiin ominaisuuksiin. Kertoa, että lapsi on arvokas ja hän on tullut nähdyksi. Pyrimme siihen, että askarteluhetken avulla lapsi kokee itsensä erityiseksi, saa vanhemman huomion ja myönteistä palautetta itsestään, mikä samalla vahvistaa lapsen itsetuntoa. Itsetunnon ja lapsen oman identiteetin kehitystä tuetaan vuorovaikutuksella, joka on kannustavaa ja myönteistä. Oppimista edistää lapsen saamat myönteiset tunnekokemukset, sekä vuorovaikutussuhteet, jotka ovat hyväksyviä. Hoito ajatellaan varhaiskasvatuksessa fyysisten perustarpeiden huolehtimiseksi sekä tunnepohjaiseksi välittämiseksi, jonka tavoitteena on lapsen kokemus siitä, että hän on yhteydessä muihin ihmisiin ja hän kokee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi. ”Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena, kuin hän on”. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20-23, 31). Hyvien asioiden kuuleminen itsestään ovat tärkeitä lapsen itsetunnolle sekä minäkuvulle. Lapselle edullista olisi kuulla kehuja liittyen hänen persoonallisuuteensa, erityisesti silloin, kun ne eivät liity lapsen suoritukseen. (Kullberg-Piilola 2005, 59.)

3.3 Leikki: Jähmettyneet tunteet

Yhdessä

Pyydä leikkijöitä kävelemään rauhallisesti ympäri leikkitilaa ja laita taustalle soimaan hiljainen musiikki. Pysäytä musiikki ja sano jokin tunnetila esim. viha, kauteus, ilo, tyytyväisyys jne. Tällöin leikkijöiden tulee jähmettyä tunnetta esittäväksi patsaaksi. Kerro, että muihin leikkijöihin ei saa koskea vaan tarkoituksena on kuvata tunnetta omalla vartalolla ja ilmeellä. (Leikki pankki 2020.)

Leikissä voi käyttää esimerkiksi näitä tunteita:

- Viha
- Ilo
- Suru
- Pelko
- Innostus
- Hämmästyminen
- Loukkaantuminen
- Ylpeys
- Inho
- Onnellisuus
- Kiukku
- Rakkaus.

Lapsille tarjotaan varhaiskasvatuksessa mahdollisuuksia esteettisen ajattelun kehittämiseen sekä kehittää tunnetaitojaan. Leikin kautta yhteisöllisyys kasvaa ja samalla myönteinen tunneilmasto syvenee. Lapset kykenevät leikkiessään huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia, säätelemään omia tunteitaan ja tahtojaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21, 39.)

3.4 Musiikki: Tunnelaulu

Mielenterveysseura tunnelaulu

<https://www.youtube.com/watch?v=OEoe4iXRBUA>

Tunnelaulu sanat ja sävellys Tuuli Paasonen

1. *Mulla mieli iloinen nyt on –
Mulla reppuselkäkyti on!
Iskä mua kantaa, sitten suukon antaa.
Mieli mulla iloinen nyt on!*

2. *Kun kiva leikki pitää lopettaa,
silloin mua paljon kiukuttaa.
Kun jää leikki kesken, se pilaa koko hetken!
Silloin mua paljon kiukuttaa!*

3. *Nyt mä olen tosi vihainen,;
kun pikkusisko repi piirroksen!
Vihainen mä olen, siksi jalkaa poljen,
kun pikkusisko repi piirroksen!*

4. *Äiti mua osaa lohduttaa,
syliinsä hän minut haluaa.
Äiti lukee kirjaa, sitten ollaan hiljaa.
Äiti mua osaa lohduttaa.*

5. *Silloin mulla hyvä olo on,
kun kiukkupuuska ohi mennyt on.
Ilo, suru, kiukku, itku, hymy, nauru –
kaikki tunteet kuuluu elämään.*

(1. ja 4. säkeistöjen sanat ”iskä” ja ”äiti” voidaan vaihtaa.)

Kirjassa *Lapsen mieli*, kirjoittanut Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015 Suomen Mielenterveysseura s. 59.

Kuunnellaan laulu yhdessä lasten kanssa, pohditaan laulun sanomaa ja mahdollisesti yhdessä myös yritetään laulaa laulun mukana, esimerkiksi ilmeillen eri tunnetiloja mallintuen. Mikä siis onkaan laulun sanoma ja miten se erilaiset tunteet tuodaan ilmi? Käydään yhteistä keskustelua lasten kanssa laulusta. Laulun tueksi olimme tulostaneet ja värittäneet tunnekortteja sekä tunteita, jotka laulussa tulevat ilmi.

Samoin tunnelaulun, kuin leikkienkin avulla lasta autetaan tunteiden tunnistamisessa, nimeämisessä sekä käsittelyssä. Tunteista laulaessa yhdessä mahdollistetaan lapsille ajatus siitä, että ”kaikki tunteet kuuluvat elämään”. Tunteille ja niiden reaktiolle saadaan syy ja lapsi oppii ymmärtämään tunteidenkin syy-seuraus-suhteita. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen, Hannukkala 2015, 59.) ”Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä.” ”Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33, 39.)

3.5 Lopetusleikki

Tunnepatsas (yhdessä)

Perheet muodostavat tunnepatsaan, joka kuvaa perheen tuntemuksia tai kokemuksia illasta. Patsaan tarkoituksena on kiteyttää perheen fiilis ja kokemus illasta ja päättää ilta johdonmukaisesti.

Vertaisryhmään ja yhteisöön kuulumisen kokemukset ovat keskeisiä lapsen oppimisen ja osallisuuden näkökulmasta. Lapset oppivat säätelemään tahtomistaan, tunteita sekä näkemään asioita toisten ihmisten näkökulmasta leikkiessään ryhmässä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22, 39.)

3.6 Nappipalaute

Kerätään perheiltään osallistuneilta lapsilta sekä mahdollisesti myös aikuisilta pieni palaute illasta. Jokainen saa yhden napin, jonka saa laittaa omaa tunnettaan kuvaavaan purkkiin. Purkkeja on kolme ja jokaisessa on eri tunnetta kuvaava ilme (iloinen, neutraali, surullinen). Nappipalautteen jälkeen lapsille jaettiin heidän nimellään varustetut **tunnetaito-stipendit** palkkioksi hienosta jaksamisesta ja suoriutumisesta.

Nappipalautteen avulla pystymme saamaan palautetta lapsilta, joille ensisijaisesti toiminta on suunnattu. Tärkeää on, että lapsi tulee kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja hänen aloitteisiinsa vastataan, jolloin lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät. ”Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.” Jokaisella lapsella on myös oikeus ilmaista itseään, ajatuksiaan, omia mielipiteitään sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita lapsella itsellään on. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20-21.)

3.7 Lähteet

Ensi- ja turvakotien liitto. 2020. Materiaalia lasten kanssa työskentelyyn. Taaperot ja leikki-ikäiset (3–6 v.) Viitattu 28.1.2020. https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/materiaalit/materiaalia_lasten_kanssa_tyoskentelyyn/#kukka_lapsesta

Familyboost a. 2020. Tunnetaitokortit opettavat tunnekäsittelyä. Viitattu 28.1.2020. <https://www.familyboost.fi/fannin-tunnetaitokortit/>

Familyboost b. 2020. Fanni-tunnetaitosarja. Viitattu 28.1.2020. <https://www.familyboost.fi/fanni-tunnetaitosarja/>

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2011 Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Folkhälsan. Helsinki. Fram.

Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Keuruu. PS-kustannus.

Leikkipankki. 2020. Jähmettyneet tunteet. Viitattu 28.1.2020. <https://leikkipankki.leikki-paiva.fi/Leikit/Tiedot/475>

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2005. Tunnemuksuu. Saarijärvi. Lk-kirjat.

Tunne & Taida. 2019. Tunnetaidot – Mitä ne ovat? Viitattu 31.12.2019. <https://tunneja-taida.fi/tunnetaidot/tunnetaidotmitaneovat/>

Lahtinen, A. & Rantanen, J. Tunnetaidot opetustyössä – Opas haastaviin tilanteisiin. Keuruu. PS-kustannus.

Oppi&iilo. 2020. Tunnetaidot kehittyvät vähitellen. Viitattu 10.1.2020. <https://www.oppijailo.fi/vinkkejatunnetaitojenharjoitteluun-kotona/>

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva. PS-kustannus.

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva. PS-kustannus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Viitattu 28.1.2020 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015. Lapsen mieli – Mielenterveys-taitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen Mielenterveysseura. Juvenes Print.

4 PERHEILTA SUUNNITELLESSA

Perheiltä suunniteltaessa opimme, että tärkeitä asioita ovat:

- Teema
- Kokonaisuus, jolla on selkeä alku sekä loppu
- Materiaalit sekä työtehtävät tulee valmistella ja selkeyttää, jotta toiminnan toteuttaminen on mahdollisimman helppoa.

Teeman pohjalta iltaa aletaan suunnittelemaan ja kokonaisuutta rakentamaan. Kun teema on valittu, on helppo lähteä miettimään, millaista toimintaa halutaan toteuttaa sekä millaisin menetelmin.

Kokonaisuuden suunnittelu ja selkeys tuo osallistujalle tunteen, että hänellä on turvallinen ilmapiiri, jossa hänen ei itse tarvitse olla vastuussa. Selkeällä kokonaisuudella mahdollistetaan se, että mahdolliset tulevat kysymykset ja epäselvyydet on jo ennakkoon otettu huomioon ja niihin on ajoissa reagoitu. Kun toiminnalla on selkeä alku ja loppu, ei osallistujasta tunnu siltä, kuin toiminta ei ikinä olisi saanut päätöstä ja loppu olisi vain levinnyt käsiin. Kokonaisuuden suunnittelulla pidetään langat käsissä ja selkeytetään toimintaa niin, että osallistujilla jää illasta hyvä mieli.

Materiaalien etsintä oli jännittävää ja kiinnostavaa, mutta samalla aikaa vievää. Siksi halusimmekin loppuun koota ajatuksia ja ideoita, joita olisimme itse voineet ja jopa halunneetkin käyttää perheillassamme. Myös materiaalien valmistelu vei aikaa, mutta lopulta se helpottaa toiminnan järjestämistä, jolloin työ palkitsi tekijänsä.

4.1 Yhteisön palaute

Koska perheillan järjestäminen oli meillekin ensimmäinen kerta ja omaamme vielä ainoastaan pääasiassa sosionomiopiskelijan näkökulman oli tärkeää, että saimme palautetta, jotta pystyimme tuotoksessamme puuttumaan sellaisiin puutteisiin, epäkohtiin sekä tarpeisiin, joita järjestämässämme perheillassa esiintyi.

Perheillan vahvuudeksi koettiin se, että päästiin yhdessä viettämään aikaa ja hetkeksi rauhoittumaan vain perheen kesken. Tärkeää perheille oli päästä lastensa

kanssa keskustelemaan ja puuhailemaan. Kun vaikeiden asioiden käsittelyyn annetaan keinoja ja muistutetaan niiden olemassaolosta, tuo se samalla perheille varmuutta ja vaihtelua heidänkin arkeensa.

Perheet kokivat perheillan hyväksi yhteiseksi hetkeksi, jossa aikaa sai viettää lapsensa kanssa yhdessä touhuten. Ilta muistutti tunteiden laajasta kirjosta sekä siitä, kuinka tärkeää lapsen kanssa on keskustella erilaisista tunteista ja niiden aiheuttamista reaktioista. Kaikkein palkitsevinta oli mielestämme nähdä perheet ilmehtimässä ja elehtimässä lastensa kanssa sekä huomata, kuinka aidosti ja puhtaasti vanhemmat lapsistaan välittävät. Oli mahtavaa olla suunnittelemassa ja toteuttamassa tällaista tapahtumaa sekä päästä todistamaan illan aikana koettua iloa!

4.1.1 Huomioitavaa

Erityisesti huomioitavaksi piirteeksi järjestämässämme perheillassa muodostui ajan kohta, jolloin ilta järjestettiin. Järjestämämme perheilta sijoittui aikavälille 18.00-19.15. Tämä koettiin ja todistettiin kuitenkin hieman liian myöhäiseksi, sillä lapset alkoivat olla levottomia ja keskittyminen herpaantua, sillä väsymys alkoi jo niin kovasti painaa päälle. Aikaistamalla iltaa pystyttäisiin siis paremmin takaamaan, että lapsilla on vielä voimia osallistua toimintaan ja oikeasti keskittyä siihen. Myös ajankohtana syyskuu on aikaa, kun lapset ovat harrastuksissaan ja menoja olisi vaikka muille jakaa. Vaikka sää meitä suosikin vaikutti osallistujamäärään toki lasten päällekkäiset harrastukset sekä luonnollisesti tällä hetkellä valloillaan ja taas kovaa vauhtia uudelleen kiihtymässä oleva Covid-19-pandemia.

Huomioitavaa perheillassa yhteisön palautteen perusteella oli myös se, että ajan kohta oli myöhäinen, mikä koitui pienimmille haasteeksi. Keskittyminen erityisesti loppuiltaan koettiin vaikeaksi, sillä toiminta oli liian vaativaa lasten energiatasoihin nähden. Joissain perheissä tunnetaitoja harjoiteltiin säännöllisesti ja he itse olivat niitä harjoitelleet jo kotona, jolloin heidän tilanteessaan toiminta ja tekeminen ei ollut riittävän syvällistä vaan se koettiin ainoastaan pintapuoliseksi.

Niin kuin projekteissa yleensäkin käy, kaikki toiminta ei mennyt täysin suunnitellusti perheillassakaan. Meillä oli varasuunnitelman varasuunnitelma, mutta kaikkea toimintaa emme silti pystyneet lasten vireystilan vuoksi toteuttamaan. On siis tärkeä koittaa olla itselleen armollinen, kun kaikki ei mene suunnitellusti ja jo valmiita suunnitelmia tulee kyetä tarpeen vaatiessa muokkaamaan. Silti jokainen onnistuminen ja epäonnistuminen on oppimistilaisuus, jonka jälkeen toimintaa pystyy aina seuraavalla kerralla muokkaamaan.

5 MATERIAALIA MUUALTA

Ilmaisia tunnetaitokortteja

- Mahti-tunnekortit, www.tukiliitto.fi
- Rossi ja Viima tunnekortit, Savon Vammaisasuntosäätiön Lastu-hanke
- Suomen mielenterveysseuran tunnekortit varhaiskasvatukseen
- Tunnekortit varhaiskasvatukseen, www.mieli.fi

Muita tunnetaitokortteja

- Avainkuvat tunnekortit, Camala
- Fannin tunnetaitokortit, Julia Pöyhönen & Heidi Livingston
- Jukka Hukka tunnekortit, Avril McDonald
- Nallekortit, Pesäpuu
- Pomenia tunneseikkailukortit, Petronella Grahn & Heli Mäkelä
- Tunteiden jäljillä -korttisarja, Pedapuu
- Ympyräiset tunnekortit ja vahvuuskortit

Tunteisiin ja kiusaamisen ehkäisyyn liittyviä satuja sekä kirjasarjoja lapsille

- Anna ja Antti, kiusankappale, Timo Parvela & Taru Castren
- Armin kaverit, Riitta Uusitalo
- Ei haittaa jos on erilainen, Todd Parr
- Elmeri ja iso lintu, David McKee
- Fannin tunnetaitosarja, Julia Pöyhönen & Heidi Livingston
- Jukka Hukka kirjat, Avril McDonald
- Kaveria ei jätetä, pikku nalle, Tuula Kallioniemi
- Kaverit kaikesta huolimatta, Jutta Langreuter
- Kissa Kilin kiukkupussi, Tuula Korolainen & Christel Rönns
- Kiukkuhirviö, Thierry Robberecht & Philippe Goossens
- Kuinka minusta tuli rohkea? Mervi Juusola & Anni Nykänen
- Kuka suuttuu? Stina Wirsen
- Kukas nyt nauraa! Jeanne Willis & Adrian Reynolds
- Mikko Mallikas kirjat, Gunilla Bergstöm

- Miltä Sipukaisesta tuntuu? Eeva Huikko & Eliisa Isoniemi
- Mimi oppii virheistään: metsäjengin tarina kasvun asenteesta, Melissa Georgiou
- Minä tykkään nyt, Eppu Nuotio & Liisa Kallio
- Molli kirjat, Katri Kirkkopelto
- Musa tuntuu! Riine Pajusaar & Minna Lappalainen
- Ninni uskaltaa! Dagmar Geisler & Elisabeth Zöller
- Näkymätön, Elina Hirvonen
- Ollaanko kuitenkin kavereita? Sylvia Schopf
- Pieni kuukorppi, Marcus Pfister
- Piki-kirjat, Katri Kirkkopelto
- Riku, Genechten Guido van
- Rikun kaverit, Genechten Guido van
- Santtu kiusaa, Maikki Harjanne
- Timo suree ystävää: metsäjengin tarina tunteisiin tutustumisesta, Melissa Georgiou
- Tunteiden aakkoset, Mervi Juusola & Jonna Koski
- Vesta-Linnea kirjat, Tove Appelgren
- Viisi villiä Virtasta, Anneli Kanto
- Ympyräisten kirjat

Tunnetyöskentelyyn Pesäpuulla on laajasti erilaista materiaalia korteista peleihin sekä kirjoihin.

Mieli.fi sivuilta löytyy myös materiaalia liittyen tunnetaitoihin sekä kiusaamisen ehkäisyyn

- Tunnekortit varhaiskasvatukseen
- Kaveritaitokortit
- Vahvuuskortit
- Muistipelikortit tunnesanoista
- Tunteiden tuulimylly
- Tunteiden vuoristorata – juliste.

Ilmainen Oppi&ilo tulostettava tunnepeli, jossa tutustutaan tunteiden koko kirjoon ja harjoitellaan yhdessä vuorovaikutustaitoja. <https://www.oppijailo.fi/tunnepeli/>

6 LEIKKI-IDEIOITA

Tässä muutamia ideoita niin leikkeihin, askarteluihin, kuin loruihinkin, joita perheillä olisi mahdollista käyttää tai soveltaa. Lisäksi ajatuksia, miten jo toteutetuja harjoitteita voi muokata. Osan näistä esimerkeistä olisimme itsekkin halunneet toteuttaa, joten halusimme jakaa ne kanssanne.

6.1 Tunnelaulu

Kirjassa *Lapsen mieli*, jonka on kirjoittanut Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. (2015) oli sivulla 59 tunnelaulun sävel sekä sanat. Kirjassa oli seuraavanlainen leikkiehdotus:

1 säkeistön soidessa	Taputtaen
2 säkeistön soidessa	Kädet puuskassa heiluttaen
3 säkeistön soidessa	Tömistäen
4 säkeistön soidessa	Itseään halaten
5 säkeistön soidessa	Kädet rinnalla päällekkäin

6.2 Värikoodit

Harjoitusta muokattu paremmin perheillan tarpeita vastaavaksi ja edelleen hyvin muokattavissa erilaisiin tarpeisiin. Tässä kuitenkin, mistä alkuperäinen idea lähti. Kuva otettu Papunetistä hakusanalla vartalo.

Värikoodien värittäminen päivän päätteeksi kalenteriin tai päiväkirjaan saattaa tehdä tunteiden seuraamisen mielenkiintoiseksi. Millä mielellä lapsi on päivän eri vaiheissa ollut? Värikoodit voi itse suunnitella.

Minkä värinen tunne tulee, jos kiusataan? Minkä värinen tunne on, kun kehutaan tai kiitetään jostain? Millainen käyttäytyminen on harmaata ja millainen ilme silloin on? Joitain yleisiä merkityksiä väreille tulee jo vakiintuneesta käytännöistä, kuten liikennevalot punainen, keltainen ja vihreä tai kielenkäytöstä, esimerkiksi:

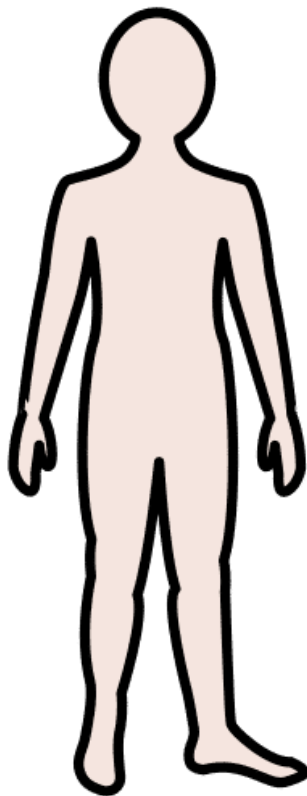
Keltainen – olen antanut auringon paistaa ja valaista mieleni.

Punainen – olen ollut kiukkuinen ja ärtyisä

Musta – mieleni on ollut synkkien ajatusten vallassa.

Harmaa – olen ollut väsynyt ja apaattinen.

Sininen – olen ollut rauhallinen, harkitseva, mieli tasapainoinen ja seesteinen.

Opetushallitus, Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla

<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>

6.3 Tunteet tutuksi

Leikkiä voidaan leikkiä esimerkiksi pantomiimi leikkinä. Leikissä käytetään tunnekuvia. Käydään aluksi lasten kanssa kuvat läpi keskustellen. Tämän jälkeen kuvat asetetaan pöydälle tai lattialle kuvapuoli alaspäin (muistikorttipelin tapaisesti). Valitaan yksi lapsi, joka nostaa yhden tunnekortin, näyttää sen aikuiselle. Tämän jälkeen lapsi alkaa esittää tunnetta, joka oli kortissa. Muut lapset koettavat arvata mistä tunteesta on kyse. Lapsi, joka arvaa oikein saa nostaa seuraavan kortin.

Tunnekasvatusta yhdessäolon hetkillä. Kirjoittanut ja kasannut Susanna Qvick. 2017. <http://www.toenpera.fi/pdf/MENETELMAKANSIO%20opinnaytetyo.pdf>

Samalla nimellä myös Tunne- ja turvataitoja lapsille -kirjassa, Kirjoittanut Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. s.57. Harjoituksesta otettu tähän esille vain kysymykset.

Tunteet tutuksi -harjoitus. Ohjaaja näyttää lapsille joitakin tunnekortteja, yhden tunnekortin kerrallaan ja kysyy:

- Miltä kuvan lapsi/eläin/hahmo näyttää?
- Miltä hänestä mahtaa tuntua?
- Mitähän tässä on voinut tapahtua?

6.4 Tunteiden KIM-leikki

Leikkiin otetaan tunnekuvat tai pieniä hahmoja, joilla on ilmeitä (esim. kindermunan hahmoja). Katsellaan kuvia tai esineitä ja nimetään niiden tunne. Laitetaan kuvien tai esineiden päälle liina ja lapset sulkevat silmänsä. Tällä välin aikuinen ottaa yhden kuvan tai esineen ja sanoo, että ”saa katsoa”. Lapset arvaavat mikä kuva tai esine puuttuu. Kun puuttuva kuva tai esine on arvattu, palautetaan se takaisin paikalleen ja liina niiden päälle. Oikein arvannut pääsee seuraavaksi ottamaan liinan alta kuvan tai esineen.

Tunnekasvatusta yhdessäolon hetkillä. Kirjoittanut ja kasannut Susanna Qvick. 2017. <http://www.toenpera.fi/pdf/MENETELMAKANSIO%20opinnaytetyo.pdf>

6.5 Kannustusrinki

Tämä leikki sopii tiloihin, joissa voi liikkua. Toteuttakaa kannustusrinki joko niin, että vain lapset, tai sekä aikuiset että lapset juoksevat. Istukaa ringissä. Jokainen leikkijä juoksee vuorollaan piirin ympäri palaten omalle paikalleen. Kerholaiset kannustavat juoksijaa taputtaen ja huutaen tämän nimeä. Kannustusrinki on mukava tapa tulla nähdyksi. Se sopii hyvin myös energianpurkuleikiksi.

Leikkipankki <https://leikkipankki.leikkipäivä.fi/Leikit/Tiedot/33>

6.6 Minä osaan -leikki

Lapset istuvat piirissä, ja jokainen lapsi saa vuorollaan nousta seisomaan ja sanoa jonkin osaamansa taidon. Taito voi olla yksinkertainen, esimerkiksi haarukalla syöminen, vetoketjun sulkeminen tai kiipeilytelineessä kiipeily. Lapsista ne, jotka osaavat saman taidon, saavat nousta myös seisomaan. Muistetaan lopuksi, että lapsilla on paljon erilaisia taitoja ja he oppivat niitä koko ajan lisää.

Kirjasta Lapsen mieli. Kirjoittanut Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015 Suomen Mielenterveysseura s.83.

6.7 Haluan sinun tietävän

Lapsi istuu aikuisen sylissä hajareisin. Lapsi voi istua myös lattialla kasvatusten aikuisen kanssa. Aikuinen sanoo ”Haluan sinun tietävän kaikki ne erityiset asiat, joista sinussa pidän” ”Pidän sinun silmistäsi, kun ne säihkyvät ollessasi iloinen”, ”Pidän sinun käsistäsi, kun ne tarttuvat käteeni”, ”Pidän sinun jaloistasi, kun niillä tepsuttelet luokseni”, ”Pidän sinun suustasi, kun suukottelet kanssani”, voit keksiä itse erilaisia tykkäämisen aiheita, joita kerrot lapselle, samalla silitellen ja kosketellen lasta kyseisistä kehonosista

Tunnekasvatusta yhdessäolon hetkillä. Kirjoittanut ja kasannut Susanna Qvick. 2017. <http://www.toenpera.fi/pdf/MENETELMAKANSIO%20opinnaytetyo.pdf>

6.8 Käsivarsirengas

Aikuinen asettuu pienen matkan päähän lapsesta (n. 3m) joko seisen tai polvilleen. Aikuinen tekee eteensä renkaan käsistään. Aikuinen antaa lapselle luvan lähteä liikkeelle esimerkiksi sanomalla ”tule NYT” lapsi tulee aikuisen luo ja pujahtaa renkaan sisälle alakautta. Aikuinen ottaa lapsen halaukseen. Halauksen jälkeen lapsi palaa takaisin lähtöpaikkaan. Aikuinen voi määritellä millä tavalla lapsi liikkuu aikuisen luo.

Tunnekasvatusta yhdessäolon hetkillä. Kirjoittanut ja kasannut Susanna Qvick. 2017. <http://www.toenpera.fi/pdf/MENETELMAKANSIO%20opinnaytetyo.pdf>

6.9 Nauru- ja hymyviesti

Leikkijät istuvat tai seisovat piirissä ja lähettävät hymyn tai naurun viestinä eteenpäin. Viesti otetaan vastaan samalla tavoin, joko hymyillen tai nauraen, ja lähetetään taas eteenpäin seuraavalle. Leikki voidaan uusia esimerkiksi kättelyn kera. Lapset voivat itse keksiä erilaisia tapoja lähettää hymy tai nauru eteenpäin.

Kirjassa Tunne- ja turvataitoja lapsille. Kirjoittanut Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. s.234.

6.10 Luova liikunta

Luovassa liikunnassa erilaisia tunnetiloja voidaan ilmaista liikkuen ja elehtien. Rooleina voi olla:

- pelokas hiiri
- vahva ja mahtava jättiläinen
- huoleton keiju
- rento länkkäri
- vihainen tiikeri
- ylpeä riikinkukko
- pelottava mörkö
- piikikäs siili

- kiukkuinen känkkäränkkäpeikko
- surullinen sammakko
- vahva minä

Kirjassa Tunne- ja turvataitoja lapsille. Kirjoittanut Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. s.69

6.11 Askarteluja

Ideota muokattavaksi tai ajatuksia herättämään. Askarteluja sekä piirrettävää, joita voi jälleen soveltaa, jotta koko perheen osallisuus toteutuu.

6.11.1 Tähtimitalit

Askarrellaan lasten kanssa tähtimitalit! Voit tehdä valmiiksi pahvista tähtikuvion mallin, jonka avulla lapsi voi piirtää valitsemalleen kartongille tähden ääri viivat ja leikata kuvio piirtämiään ääri viivoja pitkin. Tähden keskelle lapsi (tai aikuinen lapsen puolesta) kirjoittaa ”Minä osaan” tai ”Olen taitava”. Ympäri tähteä kirjoitetaan yhdessä lapsen kanssa taitoja, joita lapsi osaa ja/tai missä on taitava. Taidot voivat olla yksinkertaisiaakin, esimerkiksi ”olen taitava leikkimään”, ”osaan kirjoittaa oman nimeni”, ”osaan uida” jne.

Tähdet voidaan laminoida ja rei'ittää, jolloin ne saadaan myös kaulaan roikkumaan mitalin tavoin. Tähtiä voi halutessa myös koristella esimerkiksi ”tähtipölyllä”. Valmiita tähtiä voidaan myöhemmin ihastella yhdessä ja keskustella taidoista. Voidaan huomata, kuinka paljon erilaisia taitoja kaikilla on ja, että kaikki eivät välttämättä osaa aivan kaikkia samoja taitoja kuin toinen, vaan jokainen oppii omassa tahdissaan ja toiset taidot opitaan nopeammin kuin toiset.

”Kato kun mä osasin!”. Koljonen, H. 2016 s.37 https://mieli.fi/sites/default/files/inline/Hankkeet/LAPSETJANUORET/katokunmaosasin_pieni.pdf

6.11.2 Yhteinen taideteos

Tarkoituksena on, että jokainen saa vuorollaan piirtää isolle ja leveälle paperille mitä vain haluaa. Nuorin osallistuja voi aloittaa. Muut istuvat ja odottavat omaa vuoroaan. Helppointa on kerääntyä paperin eteen rinkiin ja edetä myötöpäivään, jotta jokainen pääsee piirtämään. Yhteinen taideteos on valmis, kun yhdessä niin päätetään.

Tavoitteena on lisätä perheen tai ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteen hiileen puhaltamista. Yhteisen taideteoksen kautta harjoitellaan toiselle vuoron antamista sekä oman että muiden tekemien piirrosten hyväksymistä. Lopputuloksena syntyy yhdessä tehty taideteos, jonka voi kiinnittää seinälle.

Rossi ja Viima tunnetaitoja opettelemassa. Kirjoittanut Veera Antinaho ja Iida Litmanen. Projekti 2016-2018.

http://www.savas.fi/userfiles/file/lastu/Rossi_ja_Viima_tunnetaitoja_opettelemassa_opas.pdf

6.11.3 Omat tunnekortit

Tunne- ja turvataitoja lapsille -kirjassa, Kirjoittanut Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. s.69.

Tunneilmeitä voidaan valokuvata ja tehdä omat tunnekortit.

Vanhemmat voisivat siis lapsensa kanssa illan aikana vaikka kuvata tai piirtää tai maalata omat tunnetaitokortit, joita vaikka kotona voitaisiin sitten hyödyntää. Josain kuvassa tähtenä voi olla mummi, toisessa isä ja kolmannessa molemmat lapsista. Tästä varmasti pystyy kehittämään monta ideaa.

6.11.4 Ilmeet kertovat

Yhdistetty Tunne- ja turvataitoja lapsille kirjasta löytyvän harjoituksen idea sekä Värinautit sivulta löytynyt tunnekuva.

Kirjan esimerkissä tehtävänä on tyhjiin kasvoihin piirtää, miltä tuntuu kun...

- Kaverini pyytää minua leikkimään tai pelaamaan
- Aikuiset riitelevät
- On syntymäpäiväni
- Joku sanoo minulle jotain ilkeää
- Kaverini muuttaa pois
- Lempitavarani menee rikki
- Juuri nyt minusta tuntuu tällaiselta

Lapset saavat myös antaa tunteelle nimen.

Harjoitus on varmasti helppo toteuttaa aikuisen kanssa esimerkiksi yhdessä niin, että molemmille jaetaan omat tyhjät kasvot, joihin he yhdessä voivat kuvata omia tuntemuksiaan ja keskustella niistä.

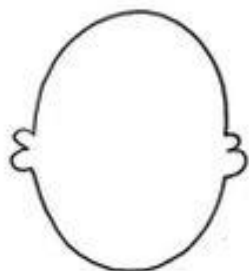
Värinautit materiaaleista löydetty helpotettu versio, jossa ainoastaan kuvataan tunteita tilanteiden sijasta.

Värinautit, tunnekasvot,

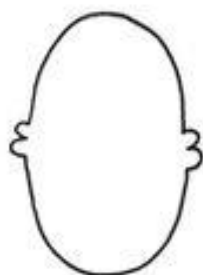
https://www.varinautit.fi/wp-content/uploads/2020/03/tunne_kasvot-1.pdf

TUNTEET

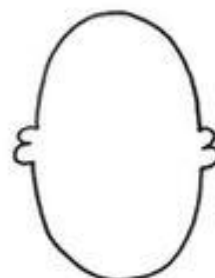
Piirrä kasvoille...

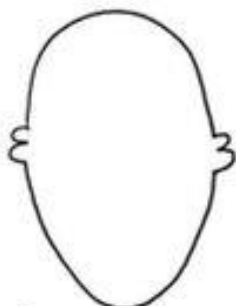
ILO

UJOUS

VIHA

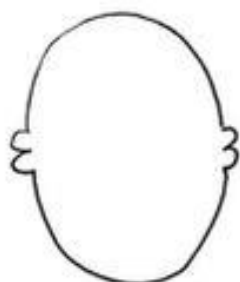
PELKO

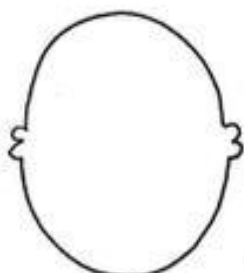
SURU

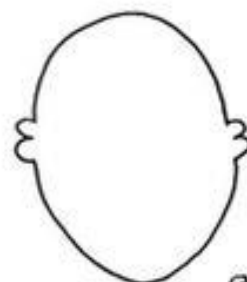
ONNI

IVHO

IHASTUS

KATEUS

6.12 Loruja

Helppoja keinoja myös muokata suunnitelmia ja ottaa mukaan jotain lyhyempää toimintaa.

6.12.1 Kaveriloru

Ystävyys luo ystävyyttä,	kädet käsissä ympäri hymyillen
kiusanteko on kiusaa.	pysähdytään vastakkain, irvistetään
Leikki lisää leikkisyyttä,	kädet käsissä hymyillen
harmittelu harmittaa.	poljetaan jalkaa vastakkain, tuima ilme
Liiku lisää liikkuvuutta,	kädet käsissä ympäri hymyillen
paikallaolo pakottaa.	pysähdytään vastakkain
Touhu lisää touhukkuutta,	kädet käsissä hymyillen
laiskottelu laiskottaa.	pysähdytään vastakkain, laiska ilme
Kaveritkin kavertuu	kädet käsissä hymyillen
yhdessä voi kasvattaa.	halaus

Kopioitu: ”Kato kun mä osasin!”. Koljonen, H. 2016 s. 44

https://mieli.fi/sites/default/files/inline/Hankkeet/LAPSETJANUORET/katokunmaosasin_pieni.pdf

6.12.2 Ystävälöru

Halaan, halaan ystävää

kädet itsen ympärille

kaikkein tärkeimpää.

Rutistan vielä toista

ystävän halaus

ystävää aikamoista:

tanssikaveria,

kädet käsissä ympäri

hyppytoveria,

kädet käsissä tasahyppyjä

käsikynkkäkumppania,

käsikynkässä ympäri

fiilistelyfrendiä,

kämmenet ylhäällä vastakkain

parasta ystävää,

uusi halaus

enkä yksin jää.

Kopioitu: ”Kato kun mä osasin!”. Koljonen, H. 2016 s. 44

https://mieli.fi/sites/default/files/inline/Hankkeet/LAPSETJANUORET/kato-kunmaosasin_pieni.pdf

7 MEIDÄN LUOMAA JA KOKOAMAA MATERIAALIA

Perheiltaa varten loimme ja etsimme tarvitsemaamme materiaalia toiminnan toteuttamista varten:

- Kutsun
→ Jaettiin kahta viikkoa ennen tapahtumaa, palautus viikkoa ennen
- Vanhemman tukisanalistan
→ Tunnetaitokorttipisteen tueksi
- Paikkamerkinnot
→ Helpottivat siirtymää
- Tunnetaitokortit laulua varten sekä kuvat laulussa ilmi tulleista ilmeistä
- Stipendin
→ Palkinnoksi ja muistoksi illasta

KUTSU PERHEILTAAN

PÄIVÄMÄÄRÄ

Klo:

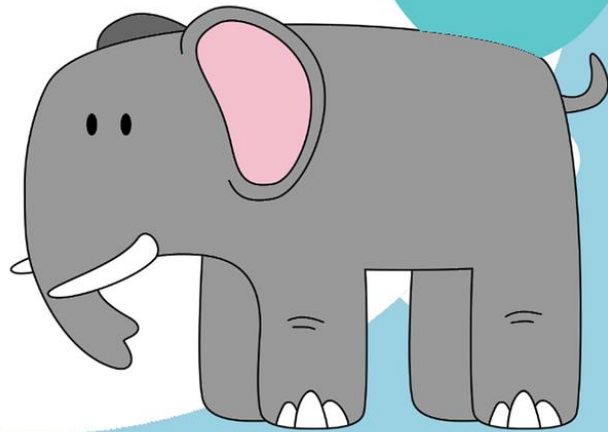
Paikka:

Ilta alkaa päiväkodin pihalta

TERVETULOA TAPAHTUMAAN PERHEILLE

**Perheille yhteistä toimintaa tunnetaitojen parissa
tunnetaitokasvatusta vahvistaen**

Ystävällisin terveisin

Leikkaa ja palauta päiväkotiin

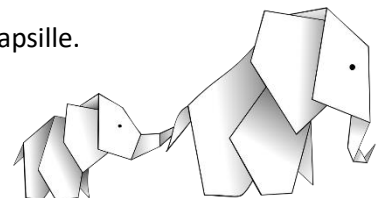
Osallistumme perheiltään

Kuinka monta lasta osallistuu? _____

Kuinka monta aikuista osallistuu? _____

Emme osallistu perheiltään

Otattehan huomioon, että toiminta on tarkoitettu ja suunnattu 3–6 vuotiaalle lapsille.

Vanhemman tukisanalista
Sovellettavaksi myös kotiin

TUNNETAITOKORTIT

Valitkaa aluksi kolme tunnekorttia, jotka kiinnostavat lastanne eniten tai joiden käsittelyn koette luontevimmaksi. Jos aikaa jää yli kortteja saa valita useamman. Käytössä olevien Fanni korttien takana on keskustelua helpottavia kysymyksiä ja pohdintoja liittyen valitsemaanne tunteeseen, mutta tässä lisää helpottamaan keskustelua eri tunteista.

Ensimmäisenä on tärkeintä, että lapsi saa itse kertoa, mitä tunnetta hän itse ajattelee kortin kuvaavan. Tämän jälkeen voidaan yhdessä pohtia esimerkiksi kysymysten avulla, mitä ajatuksia tunne herättää sekä lapsessa, että aikuisessa. Vastatkaa avoimesti lapsen pohdintoihin ja muistakaa yhdessä keskustelun tärkeys.

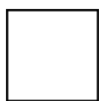
- Miltä (kortin tunne) tuntuu?
- Missä (kortin tunne) tuntuu / voi tuntua?
- Oletko sinä ollut (kortin tunne)?
- Milloin sinä olet ollut (kortin tunne)?
- Mikä tekee sinut (kortin tunne)?
- Mistä tietää, että on (kortin tunne)?
- Mitä teet, kun olet / sinulla on (kortin tunne)?
- Miten tunne helpottui?
- Miten voitit itsesi?
- Mikä sinua auttaa, kun olet (kortin tunne)?
- Kenelle voit kertoa (kortin tunne)?
- Mikä voi helpottaa (kortin tunne)?
- Olen/Olet tänään ollut (tunne), sen on aiheuttanut...

MISSÄ TUNTEET TUNTUVAT?

Mikä väri kuvaa tiettyä tunnetta? Entä missä tunteet tuntuvat? Keskustelkaa lapsenne kanssa minkä värinen ilo on? Värittäkää tunteen edessä oleva laatikko tällä värillä ja sen jälkeen pohtikaa sekä värittäkää missä kohdassa tunne tuntuu kehossa.

ILO

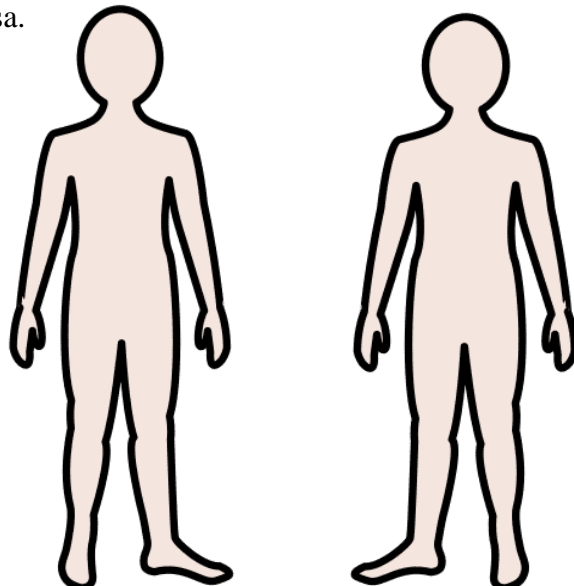
SURU

VIHA

PELKO

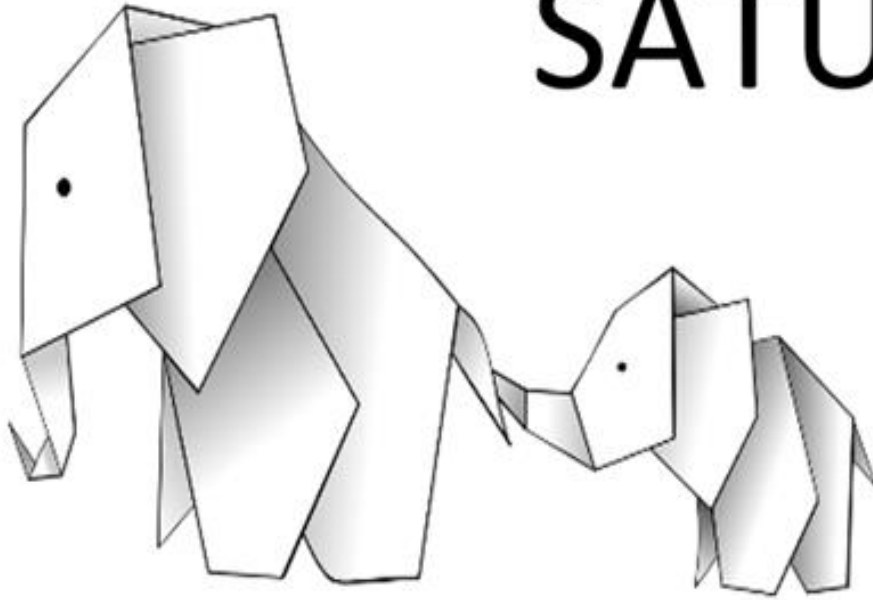
Paikkamerkinät (5 kpl)

Kuvat otettu: Pixabay

ASKARTELU

SATU

TUNNEKORTIT

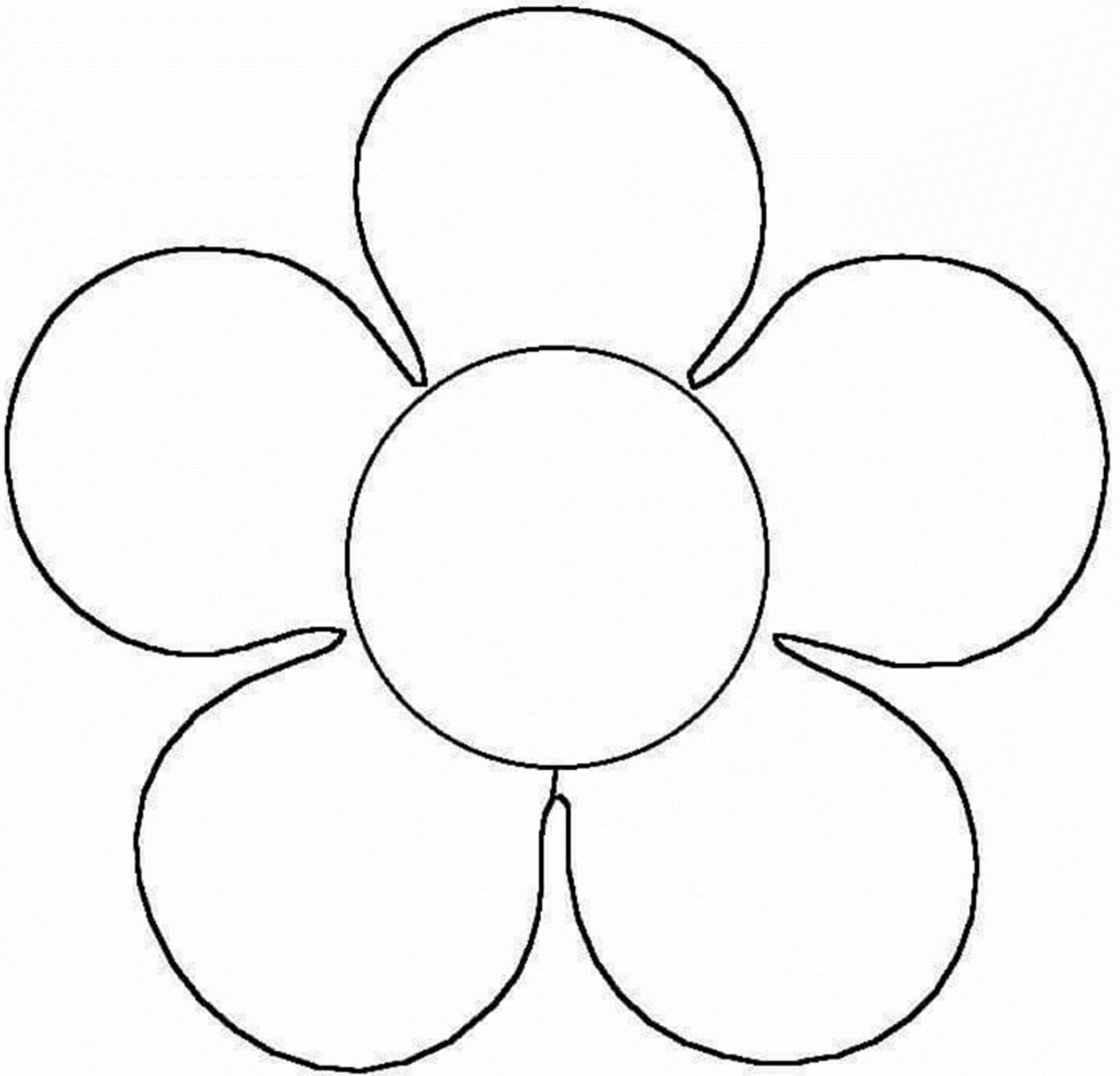
MUSIIKKI

KYSELYT

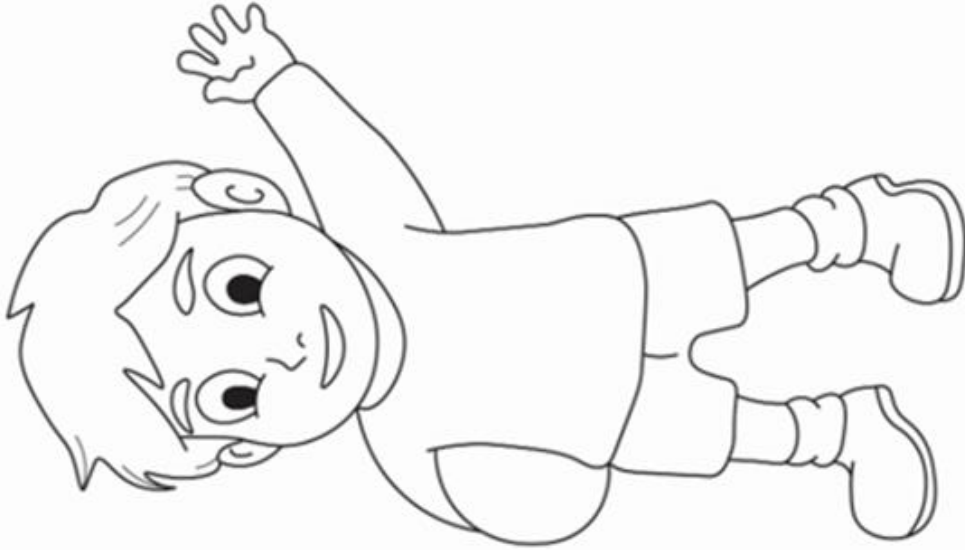
Malli kukka askartelulle

Kuvat Mielenterveysseuran tunnelauluun

Kuvat otettu: Mieli.fi tunnekortit varhaiskasvatukseen

ILOINEN

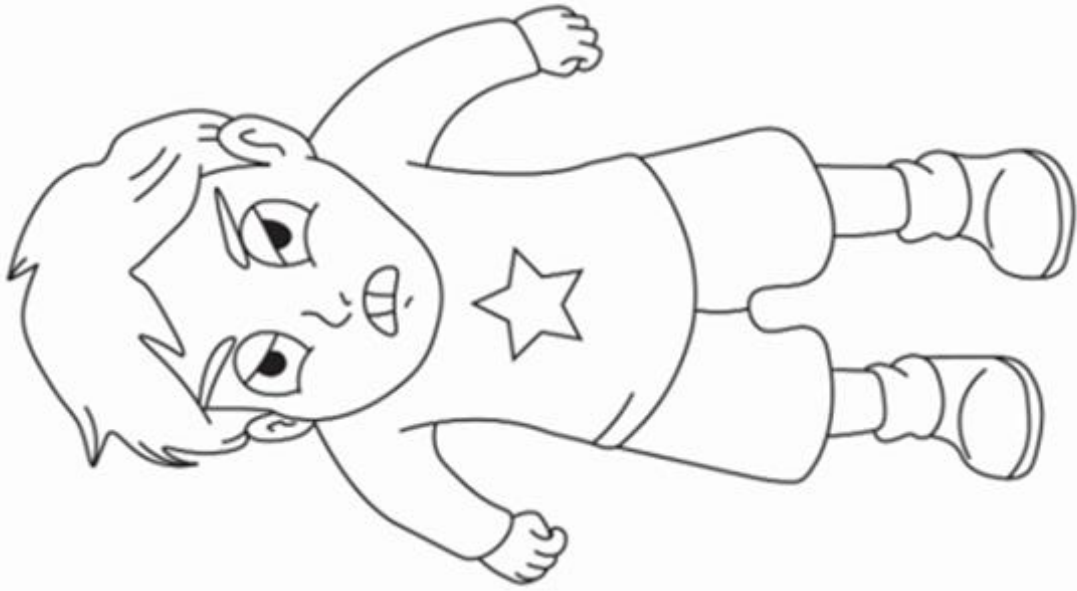

KIUKKUIINEN

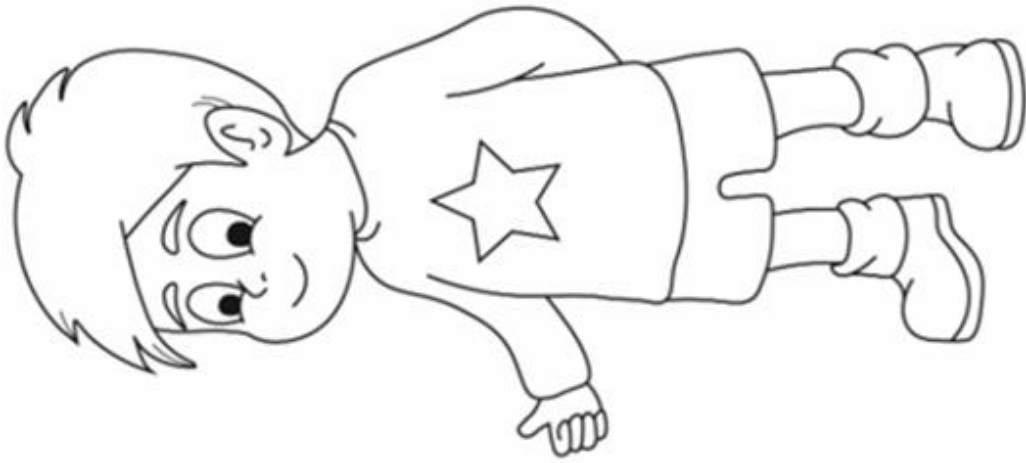
VIHAINEN

ONNELLINEN = LOHDUTTAA

PEUKKU YLÖS = HYVÄ OLO

Kuvat otettu Papunet

iloinen

surullinen

kiukkuinen

itkeä

hymyillä

nauraa

Onneksi olkoon!

Tämä on tunnetodistus hienosta
suorituksestasi

TUNNETAITURI

